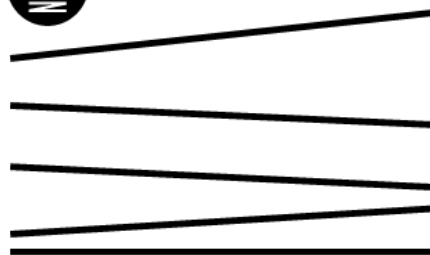

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

texten ved C. Rosenberg under medvirkning af
V. Klein og C. E. Secher ; heri register til kært
over København ved L. Both.

Titel | Title:

Vejviser under den nordiske konst- og
industriudstilling i København 1872 : en
fuldstændig fører for København og Omegn

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh. : O. Prieme, 1872

Fysiske størrelse | Physical extent:

84, [48] s. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Rosenberg,
Vejviser i København.

1872.

32. - 81. - 8.

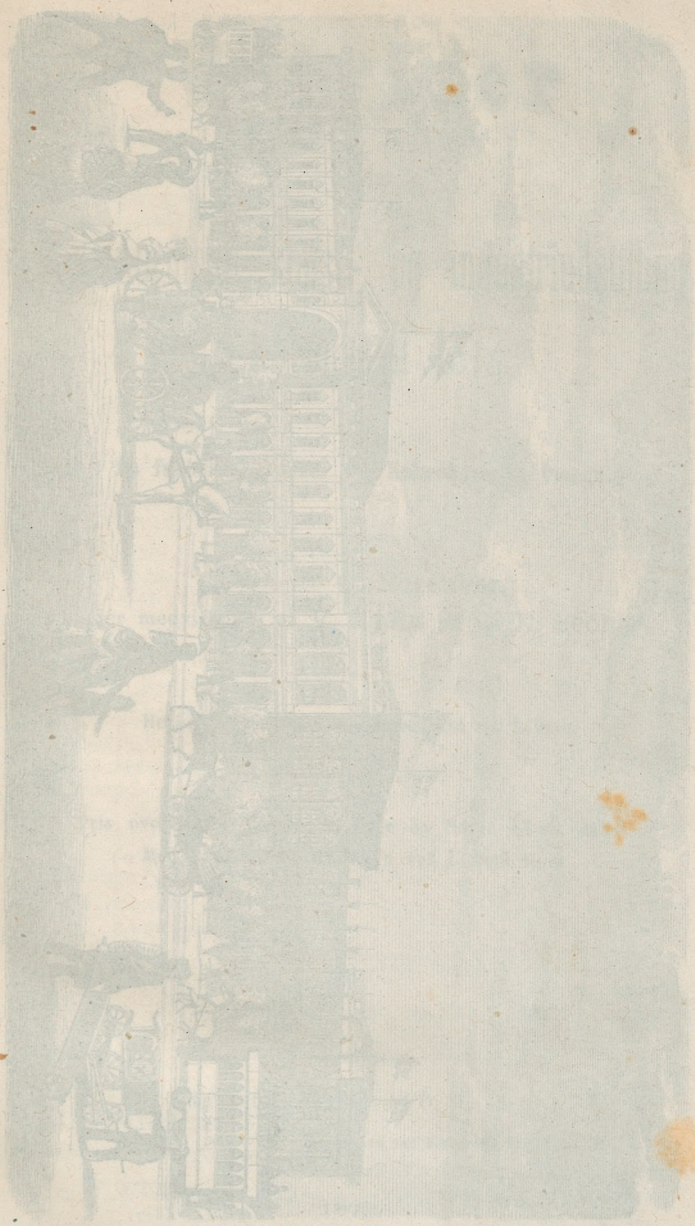

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019429009

regningdyggillitabubirubur

Industristillingsbygningen.

Vejviser

under

den nordiske konst- og industriudstilling i København 1872.

En fuldstændig fører for København og Omegn.

Texten ved C. Rosenberg

under medvirkning af V. Klein og C. E. Secher.

Heri register til kært over København ved L. Both.

Pris overalt i Danmark, Sverige og Norge 48 sk. dansk.

Med kært over København ved L. Both 60 sk.

København.

Udgivet og forlagt af O. Prieme.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhl.

1872.

Henvisninger.

Stort Udvalg
forefindes af
fotografier efter Thorvaldsens
værker, prospekter, bekendte
mænd m. fl.

C. F. C. Jensen.
Pilestræde 35, stuen,
lige over for berlingske tidendes
kontor.
(Se side 1 foran texten).

Reiseeffekter
i det eleganteste og største udvalg
såsom: ruslæders rejsetasker
med toiletetui, brevtasker, por-
temonær, cigarfuterale, pomader,
sæber, sykurve af eget fa-
brik m. m. forefindes i

L. Silberloh's
Galanterihandel.
Store Købmagergade 1.
Hjørnet af Gl. Amagertorv.
(Se side 8 efter texten).

**Elegante trykkede
rullegardiner**
haves på lager i stort udvalg til
billige priser.

J. F. Krauses
voxdugs- og rullegardinsfabrik.
Gl. Amagertorv 22, Stuen.
Hjørnet af Store Helliggeiststræde.
(Se side 16 foran texten).

Publikum
anbefales
et stort udvalg
til billige Priser.

39. Lille Kongensgade. 39.
Hjørnet af Holmensgade.
(Se side 1 efter texten).

Dame og herre
Nips og Brugsgjenstande en masse.
39. Lille Kongensgade. 39.
Hjørnet af Holmensgade.
(Se side 1 efter texten).

Snedker Aug. Hansens
møbelmagazin
anbefales publikums opmærksomhed.
Nørregade 7,
ved Frue kirke.

Bandagist P. Heskjer & comps
medico galvaniske
helbredelses klokke
Niels Juelsgade 4, Stuen (Gammelholm).
Etablissementet er åbent
hver søgnedag fra Kl. 11—3.
(Se side 13 efter texten).

Alexander F. Langballe.
Holbergsgade 6. (Gammelholm).
største udvalg af **alle sko-
mager artikler**,
alle sorter og beredninger
skind.
Ægte engelske cylinder-syma-
skiner, samt
prima gummi galocher
alt til muligst billige No-
teringer.

Alexander F. Langballe.
Holbergsgade 6. (Gammelholm).
(Se side 7 efter texten).

Chr. L. Langes
Malkarameller.
kolonial- og delikatesshandel.
Gl. Torv 4.
(Se side 2 efter texten).

Inddeling og størrelse.

Københavns væxt gennem tiderne har tegnet sig med iøjnefaldende træk i de hoveddele, hvoraf staden endnu består. Vi ville til foreløbig oversigt betragte disse dele hver for sig, idet vi forbeholde os bagefter at henlede opmærksomheden på de vigtigere enkeltheder.

1. **Slotsholmen** er den kerne, hvorom København har dannet sig. Den adskilles fra Kristianshavn ved havneløbet, fra den øvrige stad ved en halvkredsdannet kanal, begge levninger af forud meget bredere sunde. På slotsholmen og på den modsatte bred af det indre sund lå allerede meget tidlig, måske alt i det 9de hundredår, et fiskerleje, som tillige var en til visse tider af året søgt handelsplads. I året 1168 opførte biskop Absalon — for København hvad Birger Jarl er for Stockholm — på en del af holmen, kaldet «Tyvsnæs», en borg til ave for de vendiske sørøvere. I ly af denne fæstning udvidede staden sig på landsiden og fik, uvist når, sin første befæstning, rimeligvis grave med palissader. Den ældste bro og længe den eneste mellem slotsholmen og staden var Højbro. Efter at slottet og byen under Valdemar Atterdag var gået over fra de roskildske bispers til kronens besiddelse, og Kristoffer af Bayern 1443 havde gjort slottet til kongesæde, udvidedes og ombyggedes det flere gange. I det 16de og 17de hundredår lå det midt på holmen, en uregelmæssig samling af bygninger, omgivne af grave med vindebroer*). Udenfor gravene opførte Kristian den 4de flere endnu stående bygninger, nemlig børsen og tøjhuset. Han forbandt også holmen dels med Kristianshavn ved den for få år siden flyttede og nybyggede Knippelsbro, dels med

*) En model heraf findes på museet for nordiske oldsager.

staden ved Holmensbro, der ligeledes senere er bleven flere gange ombygget. Fra Frederik den 4des og 3djes tid stå endnu kancellibygningen (den røde bygning lige over for børsen) og biblioteksbygningen. Selve slottet lod Kristian den 6te nedrive; gravene udfyldtes og i årene 1733—1740 opførtes det prægtige Kristiansborg-slot*). Af dette stå endnu tilbygningerne, nemlig den halvbue af lavere bygninger mod sydvest, som indeholder vognremisse, stalde, ridehus m. m. og som, forsynet med en buegang indvendig, omslutter den ubrolagte plads: «ridebanen». Selve slottet, der var en lukket firkant med et højt tårn midt på den sydvestlige længe, brændte den 26de februar 1794. Det opførtes siden, som det nu er, mindre udsmykket og således, at den åbne kolonnade trådte istedetfor det fuldstændig ødelagte tårnparti. Den yngste offentlige bygning på slotsholmen er Thorvaldsens museum (1839—1847). Til levningerne fra Kristian den 6tes slot hører også Marmorbroyen; dennes to nabobroyer: Stormbroyen og Tøjhusbroyen ere derimod ombyggede i Frederik den 7des Tid.

2. **Den gamle by.** Det ældste befæstede København lå omkring sundet indenfor slotsholmen, omgivet af et vandløb fra Peblingesøen, der delte sig i to arme og således fyldte stadens grave. Inden den store Udvidelse, som foretoges af Kristian den 4de og fuldendtes af Frederik den 3dje, lå byens volde mod sydvest vest og nordvest omtrent der, hvor endnu volden strækker sig; men fra det Sted, hvor nu nørreport er, bøjede muren og graven mod øst, noget indenfor den nuværende Gothersgade, samt derefter mod Sydøst, tværs over Østergade ned til Nikolaikirke og udenom denne ned til slotsholmsundet. Kongens Nytorv, som dengang hed «Hallandsås», fordi der var en anlægsplads for skippere fra Halland, var en temmelig sid mark, og ligeledes hele strækningen nordfor. Gjennem volden førte tre porte: Vester-, Nørre- og Østreport, hver for enden af den tilsvarende gade; de lå også dengang således, at de nogenlunde svarede til sit Navn, hvorimod de porte, eller nu gab i volden, der endnu benævnes med de samme navne, snarere burde hedde Sønder-, Vester- og Nørreports gab. Den her betegnede Del af København rører sin ældre oprindelse ved de talrigere, smallere og mindre regelrette gader; dog ere næsten alle huse forholdsvis unge på grund af de store ildebrande, som have hærjet staden (1728, 1795 og 1807 ved bombardementet). Den lige linie, som

*) En model findes på museet for nordiske oldsager.

dannes af Gothersgade, Nordvedstsiden af Kongens Nytorv og Nyhavn betegner grænsen mellem den «gamle» og den «ny By». Men herved maa dog mærkes, at flere kvarterer, der således komme til at regnes med til «den gamle By», ere unge nok, ja børe til de alleryngste. Når man drager en linie fra det vestlige hjørne af slotsholmskanalen, gennem Løngangsstræde ned til volden, har man byens grænse til denne kant på den tid, da Karl Gustav belejrede den: foran var dengang vand, en vig af sundet «Kallebodstrand»; alle de her liggende gader ere altsaa byggede på senere opfyldt grund. Fra slotsholmskanalen strakte sig til endnu for få år siden bagved Holmens kirke en Kanal, «Holmens kanal», der adskilte marinens daværende etablissementer, på den så kaldte Gammelholm, fra staden. Efter at denne kanal er bleven tilkastet og marinen fuldstændig har flyttet over på hin side havneløbet, er Gammelholm solgt til bebyggelse, og på denne plads rejser sig nu byens yngste kvarter, med en husrække ud til vandet, der, når den er fuldført, vil faa lighed med skeppsbron i Stockholm.

3. **Kristianshavn.** Endnu inden Kristian den fjerde havde begyndt at udvide Københavns volde til deres nuværende sted, havde han (1618) på tildels opfyldt grund af Amager, anlagt en ny stad, som han 1620 forbandt med slotsholmen ved knippelsbro. Denne stad, der fik navn efter ham, udgjorde indtil 1671 en egen kommune, og omgaves med volde og grave ud mod Amager. En stor Del af den er temmelig gammel. Indenfor dens volde ligge de store, ubebyggede holme: Kristiansholm og Nyholm, som nu rumme marinens værfter, værksteder, dok o. s. v. samt orlogshavnen. Den bebyggede del af Kristianshavn gennemskæres i en halvbue af en kanal, over hvilken føre tre broer. Foruden Knippelsbro, fører Langebro ved havneløbets sydvestlige ende fra «byen» til Kristianshavn, ligesom ved den modsatte ende en flydebro forbinder Toldboden med Nyholm.

4. **Den nye By.** Da Rosenborg slot blev bygget (1613—1625), lå det tilligemed den det omgivende lysthave udenfor byen. Det samme var altså tilfældet med den endnu længere ude opførte by af arbejderboliger for marinens arbejdere, de såkaldte «nye boder», hvoraf endnu en stor del gader stå uforandrede. Kristian den 4de besluttede derfor at udvide stadens volde, så at de kom til at omfatte hele dette område. Så vidt vides, begyndtes der paa arbejdet 1642, og, da København belejredes af Karl Gustav (1658—59), var det så vidt fuldført, at voldene og gravene fra bastionen udfor Nørregade til Østerport samt Castellet stode omtrent som de

nu ere. Mellem Rosenborghave og nyboder på den ene side og stranden på den anden side byggedes i den følgende tid, tildels på udfyldt grund de gader, som ved deres mere regelrette anlæg og større brede gjøre «den nye by» kjendelig fra den gamle.

5. De her nævnte fire Dele udgjøre, hvad der nutildags tilsammen kaldes «byen» og Kristianshavn i modsætning til forstæderne, der således som de nu stå, så godt som udelukkende ere opståede i dette hundredår, for en større del i den sidste snes år. De ligge ikke umiddelbart op til voldene, da forsvarshensynet, saa længe København betragtedes som fæstning, krævede et ubebygget bælte indtil en vis afstand fra fæstningsværkerne, nemlig indtil den indvendige side af den række søer — St. Jørgens-, Peblinge- og Sortedams-sø, som mod vest og nordvest omgive staden. Udenfor disse søer ligge de tre forstæder: Vesterbro, Nørrebro og Østerbro til endnu for en menneskealder siden adskilte ved mellemliggende marker og haver. Nu ere de voxede sammen til en stor krands af kvarterer, bredest og tættest bygget mod sydvest, hvor Vesterbro med tilliggende gader og veje går i eet med Frederiksberg-by, hvorvel denne endnu udgjør en egen kommune. Imod Nord fortsættes Østerbro i en næsten uafbrudt række lyststeder langs ad «strandvejen» lige til Dyrehaven, $1\frac{1}{2}$ danske (1 svensk og ikke fuldt 1 norsk mil) fra stadens midtpunkt. Udenfor Kristianshavns eneste udgang — Amagerports gab — strækker sig Amagerbro, som går i et med landsbyerne Sundbyøster og Sundbyvester, i hvis navne man har et minde om, at de før Kristianshavn var til, lå nærmest «sundet» mellem København og Amager.

Ved den sidste folketælling 1870 havde Kjøbenhavn med forstæder 181,000 Indbyggere og Frederiksberg 17000, så at det samlede folketal nu utvivlsomt er over 200,000. Indenfor voldene fandtes der 182 gader og 16 torve og pladser, udenfor voldene 95 gader og 2 torve med tilsammen omtrent 8000 bygninger. Hertil kommer på Frederiksbergs grund omtrent 50 gader. Det hidtil ubebyggede bælte nærmest omkring voldene samt selve disses plads er bestemt til bebyggelse og her er udlagt 13 nye gader og 3 torve. Der er allerede begyndt paa voldenes nedrivelse.

Krigs-minder.

København har en lang og ikke uhæderlig krigs-historie, i hvilken stadens borgere have spillet en fremragende rolle, hvad enten det gjaldt at værgе staden mod fremmede eller indfødte fjender.

De tidligere af disse kampes sted og de fæstningsværker, som dengang tjente til at støtte forsvaret, kan man nu vanskeligt finde eller danne sig en forestilling om. Saaledes bin kamp paa reden 1428, da Kjøbenhavnerne, opildnede af dronning Philippa, værgede havnen mod Lybekkernes overmægtige flåde: hvor vanskeligt at forestille sig den, da hele den nuværende havn var et bredt, åbent sund og Kristianshavn ikke til, lige saa lidt som den nye Stad! Ikke meget lettere har man ved at tydeliggjøre sig forsvaret for borgerkongen Kristian den anden og hans trone under de to langvarige belejringer 1523 og 1535—36. Der findes dog endnu minder fra hin tid; men de ere rigtignok ikke til at se; nede i den nuværende vold paa stykket fra noget nord for Vesterports til henimod Nørreports gab står nemlig skjult større eller mindre dele af stadens ringmur fra det 16de hundredår. Navnlig fandt man i sommeren 1864 i bastionen lige for Nørregade svære ruiner af en firkantet, af store røde sten opført bygning, som efter omhyggelig granskning viste sig at være levninger af porttårnet til den gamle Nørreport, der stod i ringmuren lige for Nørregade (senere flyttedes porten til det sted, hvor nu gennemskjæringen er).

Langt bestemtere lader sig stederne påvise for Københavns næste kamp, den hårdeste og vigtigste, som det har udstået og en af de mest afgørende tildragelser i Nordens historie, nemlig Karl Gustavs belejring 1658—59 og stormen om natten d. 10de og 11te Februar 1659. Så underlig har det truffet sig, at stedet for denne kamp mellem Svenske og Danske om det danske riges tilværelse eller deling (mellem Karl Gustav og Hertugen af Gottorp) netop er det strøg, hvor den første nordiske industri- og kunststilling i Kjøbenhavn har fået plads.

Dengang vare stadens nye, endnu for største delen bevarede volde og grave færdige fra og med kastellet til og med bastionen ved Nørregade. Men herfra strakte sig (allerede da skjulende den gamle ringmur) en noget ældre vold, lavere og svagere end den nuværende, men på samme sted som deene, indtil den fra bastionen nord for Vesterports gab

bøjede lidt indad, så at den omtrent fulgte husrækken på Halmtorvet. Den næste bastion, egentlig en temmelig flad skanse, lå tæt for enden af Farvergade og omkring den gamle stengård, som siden er bleven tagen til hospital for gamle Kvinder — Vartov — samt flere gange ombygget og betydelig udvidet. Fra Farvergade-skansen strakte sig langs den daværende vandlinie ud mod Kallebodstrand (se side 5) et bulværk med et lavt brystværn, og en dækket bro — «løngangen» — gik over slotsholmssundet til slotsholmen, på hvis sydlige side var rejst et par skanser. Det var mod denne del af Københavns befæstning, at Karl Gustav rettede sit Hovedangreb.

Fra hjørnet af St. Jørgens-sø (nu vandbassin) strakte de svenske løbegrave sig i zigzag frem imod Vesterport; de yderste værker lå ind i den saakaldte «Dronningens have», en kongelig lysthave, der lå omtrent der hvor nu Tivoli ligger. I samme have opstilledes om natten til den 11te Februar 1659 de svenske stormkolonner under Fersen og Essen, og herfra gik stormløbet for sig i to retninger: dels skulde Fersen tage bastionen foran Farvergade, dels skulde Essen storme bulværksbrystværnet ved løngangen. — Stærkt medtagne af de danske kanoner på Vesterports bastion (hvor kong Frederik den 3dje stod), nåede Fersens tyske og svenske regimente over isen på fæstningsgraven til foden af bastionen. Men dennes sider dannede bratte, hårdt frosne flader, og bag dens brystværn stod det bedste mandskab, som havde i Staden. Skjønt Svenskerne stormede med stort mod og gjentagne gange, bleve de dog altid mødt både med blanke vaaben og med kugler og kogende vand, som kvinderne bare op på volden og hældte over fjenderne. Tilsidst måtte stormkolonnen vige. Det er således aldeles sikkert, at netop paa eller rettere under det selvsamme sted, hvor den efter krigen opførte mere fremskudte bastion anlagdes i den tidligere stadsgrav, netop under det sted, hvor nu under udstillingen «det svenske hus» står, farvedes isen i hin nat rød af mangen ærlig svensk krigers blod. — Essens kolonne skulde, over isen på Kallebodstrand, som sagt, angribe løngangen; men slotsholmsbatterierne samt et dansk blokskib — «Iløjenhald» —, som lå indefrosset hvor nu Langebro er, bragte ved en virksom kanonild sådan uorden i de svenskes kolonner, især da isen var gennemsavet paa flere steder, at de ikke nåede frem til løngangen. Da prøvede de på at entre skibet, og en del kom op på dækket, men bleve næsten alle slaaede ihjel af matroserne. Forgæves sendte Karl Gustav sin anden linie — udvalgte svenske regimente — og reserven i ilden: efter flere timers gjentagne

forgæves forsøg på at komme frem, maatte stormen opgives efter at have kostet 600 døde og 900 sårede, deriblandt over 100 officerer. — Da siden vigen foran længangen opfyldtes og nye gader her anlagdes, fik gaden nærmest ved Farvergade navn af «Løngangsstræde», og den følgende kom til at hedde «Stormgade» til minde om den lykkelige afslaaede storm, som bogstavelig havde frelst Danmark fra Undergang.

Mindre vigtig, skjønt ingenlunde ublodig var kampen ved Østerport, hvor Gustav Baner stormede de af Hollænderne besatte værker, som forsvaredes med udmærket tapperhed. Til Østerport knytter sig imidlertid et andet mærkeligt minde fra krigerske forhold. Det var i året 1716, at Peter den store af Rusland var kommen til Sjælland med 40000 mand for i forening med en dansk hær at gjøre landgang i Skåne. Imidlertid, da Frederik den 4de var klog nok til ikke at ville love czaren at overlade ham Carlskrona, blev der ikke noget af toget, hvorimod czaren tænkte på, hvorledes han skulde få København i sin magt. Fra sin lejr paa Østerfælled*) søgte den listige barbar at overliste stadens vagtere, og navnlig prøvede han en morgen tidlig på at kyse en ung løjtnant, der havde kommando ved Østerport, til at lukke op ej alene for czaren selv, der altid havde fri gennemgang, men også for en flok ryttere, som han havde taget med sig. Men den unge officer lod sig ikke forvirre, men holdt sig nøje til sin ordre kun at indlade czaren selv. At denne beklagede sig hårdt over løjtnanten hos kongen, er en selvfølge; men Frederik den 4de forfremmede og adlede løjtnanten (med navnet Falkenskjold) — og virkelig er det måske ikke for meget sagt, at den unge mand havde frelst Danmark fra en uberegnelig vanskjæbne, som visselig var bleven dets lod, hvis Peter den store var sluppen ind i København og havde gjort sig til herre her.

Kastellet, opført af Kristian den 4de og fuldført af Frederik den 3dje, hvis navnetræk står over porten ind mod staden, har et minde fra samme krig, som vi Danske nødig nævne lige over for Svenske: i en bygning bag ved kirken ved den nordvestlige vold holdtes, mod al krigsbrug, Måns Stenbock fangen, indtil ærgrelse, forsømmelse og sygdom gjorde ende på heltens liv. I det samme fængsel sad forøvrigt

*) Hans telt skal have staaet på det sted, «Trianglen», hvor nu Østerbrogade, Blegdamsvejen, Frederiksborgvejen, Strandvejen og Kalkbrænderivejen løbe sammen. Et der liggende gammelt hus bærer endnu navnet «Petersborg».

Struensee fra hans fængsel d. 17de Januar 1772 til hans henrettelse den 28de April s. å.

Fra Kastellet's volde have en dejlig udsigt til alle sider, men især over reden med dens søfæstningsværker, af hvilke Kastellet selv udgjør en del. Hist ude udfægtedes en af de hæderligste kampe i Danmarks historie: søslaget den 2den april 1801. Dengang var, af de nuværende søforter, kun »Trekroner» til. Nu ere efterhånden tre andre opførte: den mere tilbagetrukne »Lynette», og videre mod syd to for ikke mange år siden af sten og beton byggede forter. Ikke langt fra, hvor det sydligste af disse ligger, lå på hin kampdag den danske slaglinies højre fløj: blokskibet »Prøvesten», og derfra strakte linien sig, skib ved skib op til Trekroner. Det var ældre, aftaklede skibe, da man ikke havde fået tid til at udruste den store søgående flåde. De lå ankrede, urørlige, medens den overlegne engelske flåde under Nelson sejlede op sydfra hen foran dem; men der blev skudt så koldblodig og ivrig, at Nelson, som bekjendt, tilsidst bad om stilstand og fik den, da også de danske skibe vare mere end halv ødelagte. Nogen politisk frugt bar ikke denne heltmodige kamp. Men for et folk, som havde siddet i fred i 80 år og som følgelig var gaaet tilbage i selvfølelse og dygtighed, var dysten en højst fornøden vækkelse, og paa åndens område mærkedes det siden, at ikke for intet havde to unge Studenter: Øblenschläger og Grundtvig, fra toldboden været vidner til striden. — Ude på »Holmens kirkegård» ved venstre Side af Østerallé vil man finde en smuk, vedbenddækket og granbevokset gravhøj for de faldne krigere med en obelisk og bautastene.

Kun 6 år og 5 måneder gik fra hin dag, inden København atter fik skytsets torden fra fjendtlige stykker at høre, da en engelsk flåde og landgangshær bombarderede staden fra den 2den til den 6te sept. 1807. Fra hine sørgelige dage, der kostede Danmark-Norge dets herlige flåde, og som ødelagde 300 huse i staden, ere nu kun få minder tilbage. Det vigtigste er selve Frue kirke, for så vidt dens tårn, der var hovedsigt for engelskmændenes batterier (de lå ved Ladegården bag Peblingesø), siden ikke har faaet noget spir. I et rødt hus ved Nørre-vold-gade, et par huse fra hjørnet af Frederiksborggade findes en Bombe indmuret; bogstaverne R. B. (Royal British) som ere støbte paa den, vise, at den er opsamlet efter bombardementet.

Fra de to sidste, slesvigske krige, 1848—50 og 1864, har København ikke andre minder end gravminder, nemlig på Garnisons kirkegård, tilhøjre ved Østerallé, hvor navnlig normanden general Olaf Ryes brystbillede i bronze

(af den ældre Bissen) møder den indtrædende på en piedestal af poleret Granit, med en smuk indskrift af Ingemann. På et andet sted har «Vaabenbrødrenes» forening (et understøttelsesselskab af deltagere i krigene) rejst en granitobelisk i nærheden af de på lazaretherne her i staden døde soldaters grave.

Københavns fæstningsværker til landsiden ere nu opgivne som ubrugelige mod vor tids krigsføring og efter stadens overordentlige udvidelse udenfor volden. De gamle porte (de så omtrent ud som kastelets porte) ere nedrevne, og brede gjenemkørsler åbnede; ved Vesterport har en Dæmning afløst den gamle fæstningsbro og bastionen foran Farvergade er bleven halv demoleret for udstillingens skyld; i vinter er også kurtinen mellem Gothersgades og Rosenborgs bastioner nedreven og fyldt ud i Graven for at give plads for en ny botanisk have. Om ikke lang tid vil der ikke være andet tilbage af de fordums værker end nogle bakker med haveanlæg og damme, og København vil have mistet det sidste skin af at være en befæstet stad — med mindre der imens maatte være blevet rejst en krands af nye værker længere ude om hele det terræng, som udfyldes af Frederiksberg og forstæderne, et foretagende, som mange tænke på og finde fornødent, medens jo unægtelig også i Danmark en hel del mennesker ere så store dårer, at de tro på evig fred i verden, eller så store niddinger, at de ville købe freden med fædrelandets tilværelse. Få disse anskuelse ikke overvægten, vil der vel komme en dag igjen, da København kan få lejlighed til at bævde sit gamle ry for tapperhed.

Andre historiske minder.

For så vidt saadanne knytte sig til bygninger, ville vi senere komme til at omtale dem. Her skal kun peges på enkelte andre lokaliteter, samt offenkjendte mindesmærker.

Mangen erindring knytter sig til gadernes navne. I den gamle stad have således middelalderens haandværks- og handels- samt gejstlige forhold sat sit mærke i flere navne på gader og pladser. «Købmagergade» d. e. kødmangernes eller kødhandlernes gade, «Skovbogade» (ved enden af Vimmelskiftet) d. e. skobogade, «Skindergade» og dens Fortsættelse

«Klædeboderne» (mellem Købmagergade og Gammeltorv), «Farvergade», «Læderstræde», «Hyskenstræde» (mellem Gammelstrand og Vimmelskaftet) af det plattyske «hüsen»: små-husenes stræde, nemlig de boder, hvori Hansekøbmændenes faktorer, de såkaldte «pebersvende» havde udsalg, «Kompagni-stræde», hvor de samme tyske købmænd havde pakhuse, «Grønnegade», hvis navn kommer af huse og boder, som vare byggede af Nederlændere fra Grøningen — disse og flere ligeartede navne minde om en tid, da hvert haandværks- eller handelslaug havde sin egen gade at bo i. I navne som «Klareboderne», «St. Pederstræde», «Kannikestræde» (mellem Rundetårn og Frue kirke), «Gråbrødretorv», har man minder om den katholske tids gejstlige stiftelser. Det sidst anførte navn er forøvrigt på en gang gammelt og nyt. I et hjørne af pladsen stod rigshovmesteren Hr. Korfitz Ulfelds gård. Da han blev dødsdømt for forræderi (1663), blev denne gård nedreven og på dens tomt rejst en kampestensstøtte med indskrift «Til ævig Spot, Skam og Skjændsel for Forræderen Korfitz Ulfeld», hvorefter pladsen kom til at hedde Ulfelds plads. Men 1841 lod Kristian den 8de borttage dette stygge minde om den første enevoldskonges hævn over den gamle adels hovedsmand, og pladsen fik sit gamle navn tilbage. — Andre gader minde om tidligere vande, stadens grænser eller enkelte kjendte mænd, således «Katesund» (urigtig skrevet «Kattesund», ligger bagved råd- og domhuset), hvor der i middelalderen var en havn for både (kate); ligeledes «Holmens Kanal», hvor før den Kanal gik, som skilte Gammelholm fra staden; ligeledes «Pustervig», hvor i stadens ældste tider den å, som fyldte den daværende fæstningsgrav, dannede en vig eller dam. I «Pustervig» bode den navnkundige historiker P. F. Suhm, efter hvem den tæt ved liggende «Suhmsgade» er opkaldt. «Hauserpladsen» har sit navn af den rige Kjøbmand Hauser, der levede i det 18de hundredår. «Landemærket» og «Åbenrå», (o: den åbne vrå) minde om stadens ældste grænser, da disse strækninger ikke vare omgivne af fæstningsværkerne. «Snaregade» minder om ærkebiskop Absalons broder, søkrigeren Esbern Snare; «Peder-Hvitfeldsstræde» og «Kristen-Bernekovstræde» om to gamle adelsætter, den sidste tillige om den mand, der 1612 ofrede sit liv for at frelse Kristian den fjerdes i kampen ved Skellinge i Halland.

Blandt gader, til hvilke bestemte historiske minder knytte sig, have vi alt nævnt «Stormgaden» og «Løngangsstrædet». I den nys nævnte «Grønnegade» (støder op til Gothersgade, 1ste gade tilvenstre fra Kongens Nytorv) stod det ældste danske teater, hvor Holbergs komedier først opførtes i årene mellem

1722 og 1728, da den store ildebrand gjorde ende på den, og i samme gade findes det hus, hvor Thorvaldsen fødtes d. 19de nov. 1770; en stenplade med Indskrift betegner stedet. På samme måde er det sted betegnet, hvor Holberg bode en stor del af sit liv, nemlig i »Store Fiolstræde» (støder op til Frue-plads) lige for universitets-bibliotheket. Derimod fattes en sådan indskrift på det lille to våningers hus på »Vesterbrogade», skrås over for indgangen til »Frederiksberg allée», hvor Øhlenschläger fødtes.

Mindesmærker på torve eller gader har København ikke mange af. Mest iøjnefaldende ere de to rytterstatuer, nemlig på »Amalienborg plads» Frederik den 5tes, rejst af det rige ostindiske handelskompagni 1768, udført af franskmanden Saly i bronze, smuk, men lidet fortjent, og på »Kongens Nytorv» Kristian den 5tes, støbt i bly, rejst 1688 i kongens egen levetid og paa hans Befaling, meget styg, så det er godt, at man ved et haveanlæg har skjult navnlig de fire hæslige figurer omkring fodstykket (de forestille forøvrigt Minerva, Herkules, Alexander og — Artemisia); under hesten ligger en nøgen mand med en slange, som skal forestille misundelsen. Til disse to rytterstatuer vil snart komme en tredje paa slotspladsen, forestillende Frederik den 7de, modelleret af den ældre Bissen, den store kunstners sidste større arbejde. Af Kristian den 4de findes et smukt staaende billede af bronze, modelleret af Thorvaldsen, i Rosenborg slotshave. Endnu et kongebillede, ved sin beskedenhed svarende til mandens væsen, er Frederik den 6tes broncestatue lige for indgangen til Frederiksberg have (af Bissen). Blandt vore store mænd har endnu kun Øhlenschläger fået sin mindestøtte på St. Annæ plads (af Bissen). På pladsen mellem Frue kirke og universitetet ere opstillede buster af botanikeren J. F. Schouw og komponisten C. F. Weyse. Ved en lille sidevej til Vesterbrogade, kaldet Rahbeks allée, findes en støtte med en marmormedaillon af Knud Lyne Rahbek til minde om, at »her boede» han og hans hustru Karen Margrethe Heger; deres bolig »Bakkehuset», står endnu (bagved idiotanstalten); den var i mange år — Rahbek døde 1830 — samlingssted for næsten alt hvad udmærket der dengang fandtes i København på åndens område. Det betydningsfuldeste historiske mindesmærke, København har, er dog »Frihedsstøtten» på Vesterbro, rejst 1797 efter tegning af N. Abildgaard til minde om »stavnshåndets» løsning 1788, den lovforanstaltning, hvorved Danmarks bønder frigjordes for tvangen til ikke at forlade det gode, hvor de havde hjemstavn. Obelisker er af

bornholmsk sandsten, fodstykket af norsk marmor. Af de fire marmorstøtter på hjørnerne (troskaben, tapperheden, fædrelandskærligheden og bondefliden) skal man lægge mærke til den første (med hunden ved foden) som det smukkeste værk af dansk billedhuggerkunst før Thorvaldsen; den er af Johan Wiedewelt († 1802). — Kan København for øjeblikket endnu ikke siges at udmærke sig ved sine offentlige mindesmærkers mængde eller anseelighed, så tør det ventes, at denne brøst vil blive udfyldt i en temmelig stor udstrækning i en ikke fjern fremtid. Frederik den 7des rytterstatue er allerede nævnt. Fremdeles er der Tordenskjold af Bissen, som skal opstilles mellem Banken og Holmens kirke, når denne er færdig restaureret. H. C. Ørsted af Jerichau er i arbejde og skal formodentlig stå foran Studenterforeningen. Tyge Brahe er færdig i bronze og skal opstilles foran Observatoriet tilligemed Ole Rømer. Holberg er paatænkt at skulle stå foran det nye teater. Abildgaard, Eckersberg, Harsdorff og Thorvaldsen ere færdige i gips og skulle opstilles i det påtænkte nye konstmuseum, som skal opføres i botanisk have når denne er flyttet.

På stadens kirkegårde findes mange tildels smukke gravminder over mere eller mindre freinragende mænd. Således vil man på den lille kirkegård bagved Trinitatis-kirke finde en ligsten over digteren Johannes Ewalds hvilested. Om krigergravene på de to militære kirkegårde have vi talt; tætved den største af disse, højen over beltene fra 2den april 1801 på Holmens kirkegård, findes en ejendommelig, særdeles smuk og stor sten til minde om frihedsmanden og skandinaven Orla Lehmann. På kirkegården ved Frederiksberg slotskapel (ved Frederiksberg-allee) ligger Øhlenschläger begravet under en simpel ligsten. Stadens største, smukke og frodige kirkegård, er forøvrigt «Assistentskirkegård» på Nørrebro, hvori alle sogne have del undtagen Holmens og Garnisons.

Det er især ved bygninger at en stad afspejler de forskellige tiders kultur og smag, som have påvirket befolkningen. Vi ville derfor særligt betragte København fra det arkitektoniske stade, men da samtidig meddele oplysning om de særegne historiske minder, som knytte sig til bygningerne.

Københavns bygninger.

Disse ere, som alt bemærket, næsten alle af nyere oprindelse, idet kun få af dem have overlevet de tre store ildebrande I 1728 brændte 1640 Huse og 5 kirker, i 1795 943 huse, en kirke og rådhuset; 1807 Frue-kirke, universitetet og 305 huse. Af de tiloversblevne bygninger er der atter kun tre, Konsistoriebygningen (i universitetsgården) og dele af St. Petri- og Helliggejst-kirke, der ere ældre end det 17de Aarhundrede, og disse have tilfældigvis ikke syn-derlig interesse, den ene af dem, Helliggejst Ligkapel, er tilmed næsten gjort ukjendelig ved en uheldig istandsættelse 1846. De interessanteste af de ældre bygninger ere de, som ere opførte af eller under Kristian den 4de, nemlig Rosenborg, Børsen, Nicolaj tårn, Holmens kirke og Trinitatis kirke med Rundetårn, Schoustrups gård, opført 1616 for borgmester Mathias Hansen (Amagertorv Nr. 6) og Efterslægtsselskabets gård (Østergade Nr. 54). Disse bygninger, hvis stilart benævnes »den hollandske eller gothiske renaissance» ere let kjendelige. De ere i reglen opførte af røde mursten med rige prydelser af blaagraa gotlandsk sandsten og med høje snirklede gavle. Deres egen-dommelige Former ere udviklede i det 16de århundrede, navnlig i Holland og de ere indførte her af hollandske bygmestre, blandt hvilke familien Stenwinkel nævnes oftest. Formerne ere opetaaede ved en vexelvirkning mellem den italienske renaissances simple, horizontale linier (afdeling i flere etager og et kraftigt slutled under taggskjæget) og den nordevropæiske gotbiks rige udarbejdelse og lodrette linier (tårne, spir, murstivere, pillebundter); den dristige samarbejden af sådanne uensartede elementer er atter forårsaget dels ved de nye opgaver, som hin tid måtte løse, dels ved tidens frie, dekorative konstanskuelse, der også i enkelthederne ytrer sig i lyst til pragt og malerisk virkning, forkærlighed for det livlige, det afvejlende og fint udførte. Udenfor København findes foruden endel herregårde, to pragtfulde bygninger i samme stil, nemlig slottene Kronborg ved Helsingør og Frederiksborg.

Denne retning i kunsten holdt sig imidlertid kun kort; på den ene side udartede den i 17de århundredes anden halvdel til bizarreri, lyst til det knækkede, det brudte (se Gavlen på Helliggejst-kirke, samt alter og orgel i Holmens kirke); på den anden side fortrængtes den af den strengere italienske renaissance, der samtidig begyndte at naa herop

i sin oprindelige form. Gode exemplar har i Charlottenborg slot (1672), Vor Frelser kirke (1682—96), Frederiksberg slot (1700), Landkadetakademiet (1704) og Ligkapellet ved Holmens kirke (1705). Udenfor København skal særlig nævnes Fredensborg slot (1720). Det karakteristiske for denne retning er store simple former og en streng efterligning af den antike romerske kunsts enkeltheder. Landkadetakademiet (ligger i Fredericiagade, hjørnet af Norgesgade, bruges ikke mere som kadetskole) er det mest betegnende af de nævnte monumenter.

Heller ikke denne retning holdt sig længe; i dens føde-land, Italien, havde den allerede i midten af det 16de århundrede begyndt at vige for en ny tilbøjelighed til at bryde strængheden og simpelheden ved at gjøre formerne mere afvekslende, maleriske og effektfulde; heraf udvikledes den italienske barokstil, som blomstrede midt i det 17de århundrede, og vel ikke nåede langt udenfor Italien, men som dog påvirkede hele Evropas arkitektur, således at rococostilen dannedes. Det er denne, der betegner Ludvig XIV's og XV's — Parykkernes — tidsalder, og som vi kjende så godt, om ikke ved andet, så ved de krogede bordben, de store lænestole, spejlrammer og andre møbler med denne uendelighed af meningsløse snirkler og sving.

De betydeligste bygninger af denne art, som Danmark har havt, ere vel forsvundne. Kristiansborg slot, opført 1733—40, brændte, som alt tidligere nævnt, 1794; Hørsholm slot (1733—44) blev nedrevet 1810; den eneste bygning, som kan give et klart billede af den tids bygningskunst, er måske det lille jagslot Eremitagen (opført af Laurids de Thurah 1736) som ligger 1½ dansk mil fra byen i Jægersborg dyrehave; men foruden disse findes der endnu en mængde bygninger, der vel ere noget senere og derfor heller ikke så betegnende som hine vare, men som dog, idet de tildels ere vel bevarede, give et godt billede af hin tids kunst. Det er palæerne på Amalienborg (opførte af den danske bondesøn Nikolaj Ejgert ved f. 1701 d. 1764), palæerne i Frederiksgaden (mellem Amalienborg og Norgesgade) samt Schimmelmanns palæ (i Norgesgade) alle opførte 1749—52 og en mængde private huse, blandt hvilke særlig skal nævnes Amaliegade Nr. 15 og 17 (1752), Kongens Nytorv Nr. 15 og Nybrogade Nr. 12. Som betegnende enkeltheder for denne retning skal fremhæves gitteret og vaserne foran Schimmelmanns palæ og ornamenterne på palæerne i Frederiksgade.

Omendskjøndt der i denne retning vistnok udvikledes mange elementer, der ville beholde vedblivende betydning i kunsten, så vare formerne dog væsentlig bårne af moden, og

ved århundredets slutning vendte man derfor paany tilbage til den strængere renaissance. Overgangen skete imidlertid jævnt; den ufuldendte Marmorkirke (påbegyndt 1749) det samtidige Thottske palais på kongens Nytorv og Frederiks tyske kirke (Kristianshavn) opført af Ejgtved (1755—59) viser overgangsformerne, som ere mindre bizarre end roccocoen, men dog mere beregnede på effekt end de efterfølgende Former.

Den næste periode i bygningskonsten repræsenteres ved Caspar Frederik Harsdorff (født i København 1735, død 1799) som var en af den tids betydeligste kunstnere. I hans første Tid byggede han endnu i antik romersk Stil (teatrets portal 1774, Herkules-logen i Rosenborg have og Frederik V's kapel i Roskilde fra 1788); men da han ved denne tid havde lært de antike græske former at kjende blev han greben af deres overvejende skønhed og benyttede strax lejligheden til ved dem at gennemføre en langt større elegance i sine bygninger. Kolonnaden på Amalienborg (1795) er et mesterværk i så henseende, i Erichsen palæ på Kongens Nytorv (hvor nu hofstolemager Hansen har magasin) og Peschiers gård fra 1797 (Holmens kanal Nr. 12, hidtil tilhørende industriforeningen, nu landmandsbanken) findes de samme former. Af andre mindre betydelige bygninger har han opført Løveapotheket (Amagertorv Nr. 33) og hans egen gård (Kongens Nytorv Nr. 5). Den af ham grundlagte retning i konsten vandt mange tilhængere af større eller mindre talent (gårdene Nr. 21 på Højbroplads, Nr. 6 på Kongens Nytorv, Nr. 11 på Amagertorv, Nr. 47 i Vimmelskiftet, Nr. 7 i Nygade, Nr. 18 og 22 på Gammeltorv, Nr. 5 og 7 på Nytorv og fl.); men Harsdorffs personlige Betydning som kunstner ses bedst, når man sammenligner ham med hans betydeligste elev og efterfølger C. F. Hansen (1756—1845), hvis bygninger tilhøre ganske den samme retning, men kun mangler Harsdorffs ånd. De vigtigste af disse ere Kristiansborg slot og rådhuset, begyndt 1805, Frue kirke begyndt 1811, Metropolitanskolen 1816. Efter Hansen var Hetsch (f. 1788, d. 1864) en tidlang anset som den betydeligste bygmester, men under ham gik konsten kun endnu mere tilbage, idet han reducerede den til visse rationelle former og skemaer; forøvrigt var hans betydning stor som tegnelærer, navnlig for håndværkere. Han byggede blandt andet den jødiske synagoge (i Krystalgade), som er hans bedste arbejde, og det katolske kapel (i Norgesgade), bygningerne Nr. 5, 7, 40 og 42 paa Toldbodvejen og Nr. 3 på St. Annaplads. Han har tillige udført en stor del af dekorationen på Kristiansborg slot. Samtidig med Hetsch maa nævnes Malling, en mærkelig mand, der ikke var uden en ejendommelig begavelse

(universitetet 1831—36), men som på grund af visse særheder ikke kom til at spille nogen betydelig rolle.

Den nyere retning i bygningskonsten trængte igjennem med Gottlieb Bindesbøll (født 1800, død 1856). Han var den første, som brød med alle fordomme, og, idet han hævdede kunstens frihed og ligeberettigelsen af alle skønne former, åbnede vejen for kunsternes individuelle studier og individuelle dom. Hans museum for Thorvaldsen, (1839—47) navnlig den stemningsrige gravgård, er et mesterværk både i henseende til original opfattelse af tanken og med hensyn til finhed i mange enkeltheder; beklageligt er det kun, at denne bygning ved en absolut konges befaling er bleven henkastet på et sted, hvor det for lægmænd næsten ikke er muligt at vurdere det ydre ret. Landbohøjskolen (på Bülowvej, mellem Vester- og Nørrebro) er udført efter hans død efter en skizze af ham; den har derfor alle en genial skizzes fortrin, men også dens mangler, som man af misforstået pietet ikke har villet ændre. Hans øvrige virksomhed falder udenfor Kjøbenhavn og vedkommer os således ikke her.

Efter Bindesbøll have en mængde dels af hans egne dels af Hetsch's Elever fortsat væsentlig i hans fodspor. Det som er frembragt, synes vistnok ved første øjekast ikke at repræsentere nogen sluttet bevægelse; det synes snarere, som om der i bygningskonsten var en fuldstændig mangel på formål, og dog er dette det samme nu som altid; thi også nu gjælder det bevidst eller ubevidst at udvikle de overleverede former således at de kunne blive adækvate udtryk for tidens nye opgaver, og forsåvidt som der frembringes meget middelmaadigt nutildags, har dette heller ikke været bedre tidligere. Tiden har blot tilintetgjort en stor del deraf. Der er kun i to henseender forskjel på ældre og nyere tid; dels foregår udviklingen hurtigere, dels kjender og agter man nu alle tiders konst, således at man kan vælge sit udgangspunkt, medens man tidligere af mangel på kundskab var nødt til at slutte sig til de få nærmestliggende former; tidligere fulgte udviklingen derfor den slagne landevej, medens den nu bevæger sig fra en stor periferi mod centrum.

Ved denne bestræbelse kunne nu bygmestrene enten slutte sig nærmere til forbillederne, således at de altså umiddelbart optage og fortsætte konsthistoriens tråd på et bestemt punkt, eller de kunne forholde sig mere kritisk til fortiden, idet de forsøge på selvstændig at skabe formen til at udtrykke de i opgaven liggende betingelser. Begge retninger føre selvfølgelig til yderligheder, men på den anden side er det ligeså vist, at de begge betegne nødvendige sider af udviklingen og en

opmærksom iagttager vil snart bemærke, at de allerede have begyndt at befrugte hinanden. Men at påvise dette i det enkelte vilde føre for vidt på dette sted.

Af de nyere bygmestre må følgende regnes som hørende til den kritiske skole.

Stilling, elev af Hetsch, født 1815, har opført Kasino (1846); pavillonen på sommerlyst (ved Frederiksberg allée); Sygehjemmet (1859, ved Godthåbsvejen, i nærheden af Landbohøjskolen); Tivolis bazar (1869), foruden en del privathuse.

Chr. Hansen, Professor ved konstakademiet, elev af Hetsch, født 1803, har opført: Observatoriet (1860, på volden udfor Rosenborg); Kommunehospitalet (1862, ved Farimagsvvej), de romerske bade (1869, Gammelholm, Tordenskjoldsgade Nr. 10) og det zoologiske museum (1869, i Krystalgade). I denne sidste bygning har han, formodentlig påvirket af universitetsbibliothekets nærhed, nærmet sig noget til Herholdts retning. (Han har desuden opført universitetet i Athen og Lloyds arsenal i Triest).

Henrik Nebelong, elev af Hetsch, død 1871, har opført en del privathuse, af hvilke nævnes Vesterbro Nr. 68, 71. (I Kristiania har han opført Oscarshol).

Til den modsatte skole maa regnes Herholdt, som er født 1818 og har fået sin væsenligste påvirkning af Bindesbøll. Han vælger med forkærlighed sine forbilleder i den italienske middelalders murstensbygninger og udarbejder alle enkelthederne med en høj grad af omhu. Ved Universitetsbibliotheket (1861, i Store Fiolstræde) har han nærmest sluttet sig til kirkerne i Norditalien fra 13de århundrede; ved Nationalbanken (1870, i Holmens kanal) dels til bygninger i Piacenza fra samme tid, dels til paladser i Florents fra c. 1500. Bygningen i Slotsolmsgade Nr. 20 (1869) slutter sig til bygninger i Siena fra det 13de århundrede. Huset ved Holmens kanal Nr. 7 (1862) og Jernbanebygningen (1863) ere friere gengivelser af samme motiver. Studenterforeningen (1862) tilhører en anden retning: den italienske renaissance fra c. 1500, da det har ældre mure, som skulde benyttes.

Meldahl, født 1802, er mindre stræng i at holde sig til bestemte forbilleder og han underkaster dem i reglen en stærkere omarbejdelse; navnlig er han ofte heldig i at omsætte formen af huggen sten i brændt ler. Dette ses f. Ex. ved Idiotanstalten (i Rahbeks allée, Vesterbro), opført 1860 efter Forbillede af de romerske paladser fra c. 1500 og ved Blindeinstituttet (på Kastelsvejen ved Østerbro), opført i 1858, hvori man kan gjenkjende motiver fra Venedig i det 15de århundrede og fra Padua i det 13de århundrede. Han lægger

ikke så stor vægt på enkelthedernes udarbejdelse som Herholdt, men sigter mere på storhed i Totalvirkning, hvorved han endog kan drive det til voldsomhed (Blindeinstituttet og tildels Idiotanstalten). Navigationsskolen (1869, i Havnegaden på Gammelholm) er næsten en fuldstændig kopi af Palazzo Vendramin i Venedig, som er opført 1481.

Jensen, F., elev af Meldahl, har opført Methodistkirken, samt gårdene Amagertorv 14 og Tordenskjoldsgade 1.

Th. Sørensen, født 1825, død 1869, elev af Bindsbøll, valgte ofte sine forbilleder på anden hånd. St. Johannes kirken på Nørrebro (1856—61) og det græsk katolske kapel (1853, i Reverensgade tæt ved Kongens Nytorv), slutte sig således nærmest til Bindsbølls kirke i Hobro (opført 1851), der atter havde sit forbillede i Ole Mortensens våbenbus i Roskilde (c. 1500). Foruden disse kirker har han kun opført nogle mindre betydende privatbygninger.

H. C. H. Wolff, født 1828, har modtaget sin væsentligste påvirkning af Bindsbøll. Han har på Frederiksberg og på Vesterbro udført en mængde privatbygninger, som udmærke sig ved en høj grad af originalitet, der vel undertiden kan blive bizar; men det lykkes ham dog ofte hel selvstændigt at skabe netop de former, som opgaverne fordrer. Af disse bygninger skal særlig fremhæves Bianco Lunos allé Nr. 11, gamle Kongevej 118 B, 122 A og B, 128 A og B, Lindevej 3, 4, 5, 6, Kastanievej 7, Bülow's vej Nr. 5 o. fl.

V. Klein, født 1835, elev af Bindsbøll, har opført Sparekassens bygning i Helliggejststræde (1869), hvortil dog de ældre mure bleve benyttede, og hvis portal og indre tidligere var udført. Han har endvidere opført Industriudstillingsbygningen (1871). Begge disse bygninger slutte sig til den florentinske renaissance fra c. 1500.

Tvede, elev af Hetsch, har opført Frimurerlogen (1869), ellers landbygninger.

V. Dahlerup, født 1838, elev af H. Nebelong, har opført den store Toldbodbygning (1870), hvori han slutter sig til den florentinske renaissance fra c. 1500. For tiden er han sysselsat med teatrets ombygning i fællesskab med

O. Petersen, født 1831, hvis vigtigste virksomhed med undtagelse af nogle privathuse falder udenfor Kjøbenhavn og derfor ikke vedkommer os på dette sted.

Efter dette almindelige oversyn skulle vi nærmere betragte de mærkeligste af de ovenfor nævnte bygninger og de minder, som knytte sig til dem. Vi begynde med

Københavns kirker.

Frue kirke, af alle Københavns kirker den ældste, da den vides at have været til i tiden imellem år 1177 og 1201. Som ærkebiskop stadfæstede Absalon næmlig en forening imellem de den gang agerdyrkende københavnske sognemænd og denne kirkes præst om tienden. Af brevet synes det at vise sig, at denne kirke da var stadens eneste sognekirke. Som kirkens stifter nævnes Absalons frænde biskop Peder Sunesøn af Roskilde, og kirken må derfor være bygget omtrent år 1200; men det er jo muligt, at der tidligere har stået et kapel på samme sted. Denne kirke har mange gange været ødelagt både ved menneskehånd og ved ildebrand, som følge af lynild. Allerede 1316 var den genopbygget efter for 4de gang at have været afbrændt. I det 14de hundredår ødelagdes den sandsynligvis atter 1362 og 1368 af Lybekkerne, eftersom disse da hærjede byen paa det grueligste, og 1386 led kirken meget ved en ildebrand, som ødelagde en stor del af byen. I tiden imellem 1316 og 1728 er kirken næppe bleven ombygget, men derimod oftere forøget med tilbygninger.

Paa reformationens tid havde kirken foruden højalteret ikke færre end 44 mindre altere og måske endnu flere. Ved den ødelæggelse, den lidet hæderlige borgermester Ambrosius Bogbinder 1530 førte over kirken, og under Grevefejden 1533, mistede disse altere største delen af sine prydelser, og mange nedbrødes, imedens andre fik lov til at stå, indtil de forfaldt. I og ved kirken var der i det mindste 7 kapeller, enten større eller mindre udbygninger på kirken eller også aflukker i kirkens sideskibe, og en del af alterne fandtes i disse kapeller.

Både i midalderen og den nyere tid var Frue kirke skuepladsen for mangen en vigtig begivenhed. Her viedes Valdemar Atterdags datter, den senere så navnkundige dronning Margrete til den norske kong Håkon (1363), hvorved grundvolden lagdes til Danmarks og Norges forening. Da København i midten af det 15de hundredår var blevet rigets hovedstad, blev Frue kirke dets hovedkirke, idet kongerne og dronningerne sædvanlig kronedes her indtil enevældens indførelse 1660. I midalderen synes en og anden kirkeforsamling at være holdt her; 1537 indviedes her de første lutherske biskopper, og siden have bispevielserne sædvanlig fundet sted i denne kirke, ligesom og universitetsfester, især i den katolske tid, eftersom universitetet ved sin oprettelse sattes i nøje forbindelse med kirken.

I denne kirke have mange udmærkede mænd været begravne; af rigsråder og navnkundige statsmænd mærkes: rigshovmesterne Peder Oxe til Gisselfeld († 1775) og Kristoffer Valkendorf til Glorup († 1601); søkrigerne: amiral Otte Rud til Møgelkær († 1565 som krigsfange i Sverige, jordfæstet 1571), rigens råd og amiral Jørgen Vind (falden i krigen imod Sverige 1644) og amiral Kort Adeler († 1675). Af lærde mænd: alle de lutherske bisper i Sjællands stift fra den første af dem Peder Plade eller Palladius († 1560) til 1783 på én nær; mange af universitetets navnkundigste professorer: t. Ex. Rudbecks samtidige anatomen Thomas Bartholin († 1680), lægen og oldgranskeren Oluf Vorm († 1654) og flere af hans efterkommere, lægen Oluf Borch († 1690), Ole Rømer (opdageren af lysets hast, også politio og borgmester i København, † 1810). Med det samme kunne blandt navnkundige præster, der have virket ved kirken, nævnes Hans Thomæsen († 1573), udgiver af den ældste psalmebog, vi have, Ole Vind, der af Kristian den 4de udnævntes til hofprædikant, fordi han havde prædiket djærvt mod hoffets usædelighed og drik, hvori rigtignok kongen ikke gav sine mænd noget efter og nok heller ikke forbedrede sig stort († 1646), og Jakob Peter Mynster († 1854), der i betydning og stilling til samtiden for de Danske var så temmelig hvad Wallin var for Svenskerne.

Som den gamle Frue kirke stod 1807, bar den endnu levende minde om luthersk fromhed og derpå hvilende medborgerligt og åndeligt liv. Vel var den bleven ødelagt tildels ved den store ildebrand 1728. Men koret og et af kapellerne skånedes dog og de vigtigste gravminder. Kirken genopførtes og indviedes påny 1738; den fik da et 191 alen højt tårn, og ved den store ildebrand 1795 gik kirken ram forbi. Men ved bombardementet 1807 lagdes den således øde, at der kun kunde være tale om en fuldstændig ny bygning. Den opførtes i årene 1808—29 af C. F. Hansen (se Side 15). Det ydre giver et godt billede af den tørre rationalistiske retning, som kalder sig «ædel simpelhed» og som navnlig er repræsenteret i vor konsthistorie af den nævnte bygmester. I det indre er der større liv i formerne, omendskjønt indtrykket er mere overvældende end opløftende. Kirken var tidligere i overensstemmelse med det rationalistiske begreb om «det Ædle» helt overkalket, men den har i 1861 undergået en heldig forandring, idet den under Chr. Hansens Ledelse er bleven forsynet med en let farvet Dekoration. Det mest seværdige i kirken er Thorvaldsens mange skulpturer, nemlig paa Alteret «Kristus», lange Væggene «de 12 apostle»,

i koret »dåbsengelen«, under korets loft »gangen til Golgatha«, på korets vægge »dåbens og nadverens sakramente«, ved fattigblokkene »barmhjertigheden« og »skytsengelen«, i portalens frise »Kristi indtog i Jerusalem« og i frontonen »Johannes som prædiker i ørkenen«. »Moses«, som staar udenfor kirken, er af Bissen, »David« er af Jerichau. I Sidegangene ere to monumenter udførte af Freund (biskop Münster og professor Jens Møller) og et portrait af stiftsprovst Tryde malet af Marstrand. Her er tillige anbragt levninger af de ved branden 1807 ødelagte monumenter. Kirken står åben hver formiddag fra 9 til 11.

Helliggeist-kirke kaldes således efter et »helligåndsbus« eller hospital, som blev indrettet her i det 13de hundredår. Det var sandsynligvis grundlagt af den sjællandske biskop Joannes Krag, om hvem det vides, at han 1296 var i Færd med at bygge et hospitalsbus i København og at han til dette henlagde den årlige jordskyld af nogle grunde i byen og af nogle jorder udenfor denne, hvilke hidtil ikke havde været skyldsatte, men nu måtte udrede afgifter, som bod for den opstand, byens borgere havde gjort imod deres herre biskoppen. I tiden før 1475 var dette helligåndsbus ikkun hospital, hvis præster og sygevogtere dog for en stor del vare munke; fra 1475 til 1530 var det tillige kloster for munke af Helligåndens eller Duebrødrenes orden, der fulgte den hellige Augustins regel; men fra 1530 af blev det atter ikkun hospital. Dette hospital har isøvrigt flere gange forandret plads; det er det nuværende Vartov. Helliggeist kirke er i det mindste ældre end midten af det 15de hundredår, og den blev efter reformationen gjort til sognekirke tildels for at bøde på, at den ældre St. Klemens kirke i Kattesundet da var nedreven. Kirken fik 1582—83 på Kristoffer Valkendorfs og sogneboernes omkostning det nuværende tårn, der 1594 prydedes med et spir. Et sangværk havde kirken fra 1643 indtil branden 1728; da luerne havde fået tag i kirken og tårnet, var dette sangværk, der udgjorde 19 klokker, som hver halve time spillede et psalmevers, af organisten stillet således, at det spillede psalmen: »Vreden din afvend, Herre Gud, af nåde.« Kirken istandsattes snart igen, og indviedes atter i novbr. 1732. Murene af den nuværende kirke og hele ligkapellet (tidligere refectorie eller madsal) ere fra hospitalets ældste tid; men det hele er, som sagt, flere gange blevet således ombygget, at det næppe har nogen interesse mere som bygningsminde. Kun den store portal mod Amagertorv er et heldigt eksempel paa slutningen af den hollandske renaissance (se side 13). I koret hænger et stort, meget interessant

maleri af Adam Müller: «Luther på rigsdagen i Worms». I denne kirke have mange borgmestere og rådmænd ligesom og nogle adelsmænd fundet det sidste hvilested; men de fleste ældre mindesmærker ere ødelagte. Flensborgeren Hans Nansen, der havde så megen del i enevældens indførelse 1660 og blev Københavns første præsident († 1667) og hans sønnedatter Katharina Nansen († 1672), gift med den daværende statsminister P. Griffenfeldt, vare jordfæstede her, hvilket også var tilfældet med Sjællands sidste katholske biskop Joakim Rønnow († 1544). Adgang ved graveren, St. Helliggejstræde 24.

Trinitatis (Trefoldigheds) kirken og Rundetårn. Kirken er opført 1637—57. 1728 brændte dens tag, men det indre blev reddet. Endskønt den er opført af Kristian den 4de og således kunde antages at være i hollandsk renaissancestil (se side 12), er det dog gothiske forbilleder, som ere benyttede — noget, som oftere finder sted ved kirker fra den tid. Over dens hvælving findes en stor sal, hvori universitetsbibliotheket opbevaredes indtil 1861, og hvor det brændte i 1728 tilligemed Tyge Brahes berømte himmelglobus. Af monumenter i kirken må mærkes: det over den tyskfødte feltherre Grev Hans Seback til Schackenborg († 1676), han, der sejrede over Svenskerne under Horn ved Nyborg 1659. Af danske adelsmænd, der her ere jordfæstede, mærkes: rigens hovmester Hr. Jokum Gersdorf til Tundbyholm (i Skåne) og Åker († 1661), hans dattermand general Jørgen Bjelke til Åker († 1696), øverste befalingsmand i Norge under krigen 1658—60, og Mogens Fris, skatmester og første greve af Frisenborg († 1675). Af videnskabsmænd mærkes: den lærde Islænder, professor Arne Magnusson, næst Oluf Vorm, grundlæggeren af den islandske literaturs studium i Danmark († 1730), den lærde historiegransker prof. Hans Gram († 1748), endvidere: højesteretsassessor Jørgen Elers, som 1691 oprettede den studentergård, der har navn efter ham (se nedenfor). Kirken forevises af stolekone mad. Zimmer, Landemærket 17, 1.

På kirkegården tæt ved kirken gemmes de jordiske levninger af de to navnkundige digtere: Johannes Evald († 1781) og Johan Herman Wessel († 1785); over den førstes grav ligger en flad mindesten; men den sidstes gravsted kendes ikke længer med vished.

Ved Siden af kirken staar: Rundetårn, som samtidig med kirken er bygget til astronomisk Observation og som benyttedes dertil indtil 1861. Som kuriositet kan anføres, at i Året 1716 red czar Peter op til toppen af tårnet samtidig

med at hans hustru kørte derop med fire heste. Adgang hver onsdag og lørdag fra 12 til 1.

St. Petri kirke (tysk menighed) er ingenlunde Københavns ældste kirke, men vistnok opført allerede i det 13de hundredår; den har ikke, således som det sædvanlig fortælles, oprindelig været en landsbykirke, men foruden at være sognekirke for den nordvestlige del af staden har den også været kirke for bønderne i Seridslev by, der lå tæt ved staden. Den afbrændte 1386, men ogbyggedes da snart igjen, og i det mindste i det 15de hundredår havde den et tårn med et lidet spir. Da var den endnu meget fattig; men senere fik den en del ejendomme ved gaver, køb og mageskifter. Efter universitetets oprettelse holdtes i den katolske tid dets højtidelige messer her den 31te Juli hvert År, og det var påbudt enhver af universitetets lærere og studerende at møde den dag og overvære hele kirketjenesten, hvis han ej vilde bøde 3 skilling (1 tønde rug kostede 8 sk. i beg. af det 16de hundredår); universitetets rektor ofrede stadig 9 sk. til uddeling imellem præsten og de andre, der havde del i messesangen. Før 1536 havde kirken i det mindste 3 altere; men omtrent i dette år ophævedes gudstjenesten i Petri kirke, og største delen af sogneboerne henvistes til Frue kirke. Kirken stod i nogen tid øde og nyttedes til et klokke- og kanonstøberi, indtil Frederik den 2den 1575 gjorde den til sognekirke for de i København boende Tyskere, hvorved disse fik et sammenhold, de hidtil ikke havde haft. Kristian den 4de udbedrede det gamle tårn og forsynede det med et 60 alen højt spir. Koret er tilbygget i slutningen af det 17de århundrede. Kirken brændte 1728, men blev påny istandsat 1731 i den oprindelige skikkelse. Spiret er af nyere form; det opsattes 1756—57. Ved kirken er et interessant begravelseskapel, opført 1682, beskadiget i branden 1728, men restaureret og udvidet 1739. Ved et tilfælde findes i dette kapel tæt ved siden af hinanden tre jernstakitporte, der anskuelliggjøre jernarkitekturens udvikling fra 17de til 18de århundrede; det er portene Nr. 38 fra 1684, Nr. 39 fra 1719 og Nr. 40 fra 1758. — I denne kirke ligge begravne rentemesteren Kristoffer Gabel († 1673), kendt som mellemmand mellem hoffet og borger- samt præstestandens førere under rigsdagen 1660, der ledede til enevældens indførelse i Danmark, fremdeles en af Danmarks største lovkyndige statsminister Henrik Stampe, stamfader til den friherrelige slægt Stampe til Nysø. På kirkegården ligger Erik Pontoppidan begravet († 1764), han som var biskop en tid i Bergen og hvis «forklaring» længe var religions-skolebog i Danmark og endnu er det i Norge. — Af kirkens

tyiske præster maa nævnes: Johann Lassenius, tillige prof. i theologien. Hans »teatraliske» veltalenhed øgede i den grad tallet af menighedens medlemmer, at kirken måtte udvides for at få rum til dem. Det fortælles, at en hed sommerdag, da hans tilhørere begyndte at falde i søvn under hans lange prædiken, standsede han i talen og gav sig til at lege boldt med sit lommeterklæde. Så fik man øjnene op. Han skal have foreholdt Sofie Amalie Moth det syndige Forhold, hun levede i til kong Kristian den 5te, så at han vakte dennes vrede; han tog da sin ligskjorte frem for at vise, at han nok vilde følge døberen Johannes' efterdømme. Også dette viser hans bigen efter at gøre opsig. Hans prædikener læstes i sin tid meget, også i dansk oversættelse († 1692). Kirken forevises af overgraveren, St. Pederstræde Nr. 9.

Vor Frelseres kirke. Kristianshavns indbyggere søgte først Holmens kirke, indtil Kristian den 4de 1639—40 lod opføre en trækirke, noget sønden for den nuværende kirke; den nyttedes 56 år og solgtes 1708 for 462 rd. Imidlertid var den nuværende kirke bleven opført 1682—1696 af Lambert von Haven (se side 14). Den er en korskirke, 90 alen lang og 75 alen bred, med udbygninger imellem korsene, så at den danner et slags ottekant. Den store hvælving bæres indvendig af 4 fritstående piller, og imellem disse og sidemuren er der 14 andre hvælvinger, for en del prydede med stukkaturarbejde. Af kirkens 5 klokker er den største under den skånske krig bleven tagen i Venersborg 1676 og given til kirken af den norske hærs fører Ulrik Fr. Gyldenløve. Spiret på det 144 alen høje tårn er opført af Laurids de Thurab 1749—50. Dets ejendommelige konstruktion: at man ad en vindelgang kan gå udenpå spiret indtil toppen, har sit forbillede i spiret på Roms universitet, som er opført i det 17de århundrede. Prædikestolen er af Harsdorff (se side 15). Det sjældne smukt udskårne orgel skal være udført af en norsk billedskærer. Af denne kirkes præster mærkes N. F. S. Grundtvig, der var residerende kapellan ved den fra 1822 til 26, da han nedlagde sit embede i statskirken som følge af stævnemålet imod ham på grund af hans skrift »kirkens genmæle», der var rettet imod rationalismen.

Man må meget anbefale rejsende en gang op til toppen af Frelserens tårn (man henvender sig til overgraveren, Dronningensgade 67, betalingen 1 rd.), det højeste stade, man kan komme til i København. Udsigten er både smuk og vid; i klart vejr kan man se mod syd Stevns klint, mod nord Kronborg, mod øst Lunds og mod vest Roskilde domkirke.

Holmens kirke var oprindelig en ankersmedje. Den for-

synedes i 1619 med hvælvinger af træ og indrettedes til kirke for marinens faste arbejdere. 1639—41 udvidedes den ved tilbygning af de to korsfløje. Altertavlens og prædike-stolens billedskærerarbejde er karakteristisk for slutningen af den hollandske renaissance (se side 13). Det er en korskirke, 82 alen lang og 26 alen høj til tagryggen. Spiret er tækket med kobber og hæver sig 29 alen over taget. I koret findes et marmorbaserelief af Thorvaldsen »Natten«, Alteret er fra 1661 og tilligemed altertavlen, der fremstiller 7 scener af den bibelske historie, et værk af billedskærer Abel Sebrøder i Næstved, også prædikestolen er hans arbejde. I koret findes bl. a. et lidet marmormindesmærke af Wiedewelt. Sakristiet nærmest Holmens bro er opført 1872. Portalen på Hegnsmuren er fra forrige hundredår; det stod oprindeligt ved den anden side af kirken og blev flyttet 1872. Ligkapellet ved korets side er opført 1705 (se side 14); i dette ligger de to store søhelte amiralerne Niels Juel til Tåsinge († 1697) og Peder Tordenskjold († 1720) og ligeledes den udmærkede skibsbygger, kommandør Henrik Gerner († 1767) begravne. Over den først nævnte findes et prægtigt marmormindesmærke med hans brystbillede og et vers af den store psalmedigter, Fyns biskop Thomas Kingo († 1703). Også over Tordenskjold og Gerner findes mindesmærker. Her findes også gravminder over Peder Hersleb, biskop i Sjælland († 1757), udmærket som kirkelig taler, over Peder Jespersen, hofpræst († 1714), og over Johan Frauen († 1736), ligeledes hofpræst, men afsat af Kristian den 6te for sin djærvheds skyld; alle tre nordmænd. I Holmens kirke holdtes der fra 1686 til 1703 hver søndag middag gudstjeneste i det hollandske tungemål for de her i byen boende hollandske lutherske familier. Kirken forevises af graver Nielsen, Admiralgade 16.

Garnisonskirken er opført 1704—6. Stenene til kirken toges fra det 1689 ved ildsvåde ødelagte ældre Amalienborg slot. Det er en korskirke, 68 alen lang og 44 alen bred. Den har ikkun et trætårn. Også denne kirke minder om tyskhedens herredømme, eftersom den fra først af og i lang tid havde både tyske og danske præster; men da var der mange tyske hævreviede soldater her i København. — Af denne kirkes præster må nævnes sørgespil- og psalmedigteren, nordmanden Kaspar Johannes Boye († 1853). I kirkemuren ere broncebasereliefs indmurede af den udmærkede dyremaler J. T. Lundby, som var gået frivillig med 1848 og blev dræbt i begyndelsen af krigen ved et vådeskud, samt af den alsidige (historie-, genre-, portrait-, landskabs- og marine-) maler C. V. Eckersberg († 1853); stifteren af den nyere,

på samvittighedsfuldt naturstudium hvilende retning i den danske malerkunst, dog især virksom og afholdt som lærer ved akademiet. — Kirken forevises af graver Jørgensen, Toldbodgade 11.

Kristiansborg slotskirke. På det gamle Københavns slot var der en kirke i den søndre fløj, opført af nyt 1553—54 af Kristian den 3dje. Da Kristian den 6te byggede det nye slot, fik kirken en særskilt bygning ved dets nordre side; den opførtes 1733—40, men brændte tilligemed slottet 1794. I årene 1814—26 genopførtes den i sin nuværende skikkelse, der er helt forskellig fra den oprindelige. Bygmesteren var C. F. Hansen (se side 15) og slotskirken hører til hans heldigste arbejder, idet det indre rum under kuppelen og de 4 store buer have en vis storartet virkning. De 4 Evangelister ere ungdomsarbejder af Lund, Christensen og Krohn; men da de tildels ere udførte af simple materialier, blive de nu erstattede med andre mere varige; den første — Markus, af Stein, findes på udstillingen. I den nuværende slotskirke blev den senere kong Frederik den syvende konfirmeret i maj 1826. Af denne kirkes præster må nævnes Kristian Bastholm, hovedmanden for rationalismen i den danske kirke († 1819). Kirken forevises tilligemed slottet.

Frederiks tyske kirke er opført 1755—59 af Nikolaj Ejgtsved (se side 14). I det indre er Intet at se. Allerede i anden halvdel af det 17de hundredår fandt den første enevældige konge Frederik den 3dje, at de tyske familier på Kristianshavn havde for lang en vej til Petri kirke, hvorfor en tysk prædikant fik det hværv hver søndag ved middagstid at prædike for dem i Vor Frelzers kirke; men under Frederik den 5te fik menigheden ej alene lov at bygge en kirke, men endog en offentlig understøttelse dertil af 80,000 rd. Menigheden er siden bleven fuldstændig daniseret og næsten opløst, så at den kun tæller en snes familier. Her er altså nu en tysk præst, uden menighed, og flere forsøg ere i den sidste tid gjorte for at åbne denne kirke for dansk gudstjeneste, men hidtil uden nytte; dem, der havde mest indflydelse i den danske folkekirke ved sine embedsstillinger, har det hidtil lykkes at holde sin hånd over tyskheden på dette sted. I nogle år har dog det danske modersmål lydt kraftigt fra den herværende prædikestol, idet N. F. S. Grundtvig virkede her som aften-sangspræst for en fri menighed fra 1831 til 1839. Under kirkens gulv ligger P. F. Suhm begravet. Han boede, som tidligere fortalt i Pustervig, og ligfølget var så stort, at de første par vare komne til kirken, før de sidste vare komne ud af Pustervig. Forevises af graver Hillebrandt, Strandgade 2.

St. Johannes kirken, på Nørrebro (se side 18), forevises af graveren.

Citadelskirken opført 1703—4. Også her har der tidligere været tysk kirketjeneste. Præsten måtte være i det mindste ligeså kyndig i det tyske som i det danske tunge-mål, eftersom også her lå tyske soldater i garnison.

Vartov kirke opført 1755. Tidligere havde hospitalet ingen særskilt kirkebygning. Her har N. F. S. Grundtvig været præst siden 1839, så at kirken er bleven samlingsted for den betydelige menighed, der har sluttet sig til ham.

Almindeligt Hospitals kirke, indrettet 1800.

Abel Kathrines Boders kirke (Dronningens Tverg. Nr. 39), indrettet 1752.

Den reformerte menigheds kirke (Gothersgade) blev opført 1688—89, brændte 1728; men blev paany istandsat 1731. I denne kirke holdes der hver søndag både fransk og tysk gudstjeneste. På kirkegården hviler amiral Johan Olfert Fischer, der førte overkommandoen i slaget på reden den 2den April 1801.

Det romersk-katholske kapel (Norgesgade) er opført 1842 af Hetsch (se side 15), indviet til Ansgar, Nordens apostel.

Det græsk-katholske kapel (Reverensgade) er opført 1853 af Th. Sørensen (se side 18).

Methodisternes kirke, (Rigensgade) opført 1864—65 af F. Jensen, en anseelig bygning, til hvilken menigheden langt fra svarer i størrelse.

Kristuskapellet, d.e. Baptisternes bedehus, opført 1867, ved Baggesens gade på Nørrebro.

Irvingianernes kirke, opført 1871 efter en engelsk tegning, er i al sin tarvelighed en net og seværdig bygning.

Synagogen, opført 1833 af Hetsch (se side 15).

Marmorkirken eller Frederikskirken blev grundlagt 1749 i Anledning af den oldenborgske kongestammes 300 årige Jubilæum. Bygmesteren var franskmanden Jardin, født 1720, død 1799 (se side 15), og efter hans plan skulde kirken have været 130 alen høj (det højeste punkt er nu 30 alen). Men i 1767 var skatkammeret udtømt, og arbejdet blev derfor standset efterat have kostet 1,400,000 rd. Harsdorff gjorde i århundredets slutning et projekt til en mere økonomisk fuldførelse, men også dette blev opgivet. Senere har der været gjort en mængde forslag til dens fuldførelse, ombygning eller nedbrydning; men man har ikke kunnet beslutte sig til at vælge noget af disse.

Nikolai tårn er den sidste levning af Nikolai kirke, som har stået der hvor slagterboderne nu stå. Kirken blev fuldført

1517 samme år som reformationen begyndte, og det var i denne kirke, at reformatoren Hans Tavsén († 1561 som biskop i Ribe) fra 1529—38 prædikede den ny lære. På tårnet stod tidligere et mægtigt 280 fod højt spir; dette tændtes i branden 1795 og knuste kirken i sit fald. Senere nedbrødes ruinerne og tårnet forsynedes med murkrone og indrettedes til brandvagt. Denne bygning er et sjældent eksempel på den kraft og storhed, som kan udfoldes i den hollandske renaissance, ved siden af de fine livlige enkeltheder.

Slotte og andre offentlige bygninger.

Kristiansborg slot. Den nuværende bygning opførtes 1815—28 tildels med benyttelse af de gamle mure; dels af denne årsag, dels på grund af bygmesterens, C. F. Hansens, (se side 15) rationalistiske retning, kunde bygningen ikke blive andet end en formløs kolos. På façaden mod slotspladsen findes i frontonen en gruppe «Jupiter på Olympen» efter en skizze af Thorvaldsen; ved porten Herkules af Thorvaldsen og 3 andre statuer af Bissen efter Thorvaldsens skizzer. Over disse findes 4 basreliefs af Thorvaldsen.

Det smukkeste prospekt haves fra marmorbroyen og ridebanen. Det indre af staldene er også meget malerisk, idet krydshvælvingerne hvile dels på marmorsøjler, dels på elegante murede piller. I hovedbygningens stueetage har rigsdagens to afdelinger og højesteret sine lokaler. På dronningens trappe i slottets nordre længe findes en gruppe: Herkules og Hebe af Jerichau og 18 statuer af Bissen, fremstillende navnkundige græske og nordiske kvinder: i midten de 4 dronninger Tyra Danebod, Dagmar, Margrethe og Filippa, på siderne mythologiske figurer. Statuerne på kongens trappe, 6 i tallet, ere af Freund og Borup.

Beletagen benytttes nu kun til kongelige fester, endskønt den er indrettet til beboelse. I fløjen nærmest Thorvaldsens museum er dronningens værelser, på hjørnet mod Højbro kongens værelser, resten af de to fløje mod slotspladsen og mod tøjhuset er selskabsværelser. I denne etage bemærkes: i værelset nr. 19*) «tro og håb» af Eckersberg. Nr. 52 (kongens toiletværelse) 2 landskaber med dyr af Gebauer, Ildstedslaget og en araber af Simonsen. Nr. 53 (kongens dagligværelse) 4 allegoriske billeder af Lorentzen. Nr. 56 (statsrådssalen) er panelet med lutter danske træsorter. Nr. 59 (tronsalen) 2 karyatider af Thorvaldsen. De vare oprindeligt bestilte til Napoleon I's

*) Værelsernes numere ere angivne ved dørene.

trone, men, da de ikke bleve færdige før efter 1815, kom de hertil. I dette værelse findes desuden 4 malerier af Eckersberg, nemlig: stænderne tilbyde (1448) hertug Adolf af Slesvig og Holstein den danske krone*); Kristiern den 1ste hyldes på Viborg ting; Frederik den 3djes arvehylding paa slotspladsen 1660 og Frederik den 3dje, som dikterer Griffenfeldt konge-loven, samt 3 dørstykker af samme kunstner, nemlig handel, søfart og agerbrug. I nr. 63 findes af Lund 5 store billeder: solens dyrkelse, en ofring til Thor, kristendommens indførelse, Kristi legemsfest, nadverens uddelelse og 4 dørstykker: tro, håb, kjærlighed og styrke. I nr. 72 en frise af Thorvaldsen: alexandertoget i marmor. I nr. 75 (Riddersalen, 60 alen lang, 22 alen høj og 25 alen bred) en frise af Bissen: de græske Guder. I Nr. 87 en frise af Freund: Ragnarok (mærkelig som et af de første større forsøg på at behandle Nordens gudelig plastisk). I Nr. 66 (parolsalen) findes 4 billeder af Eckersberg, nemlig: elefantordenens indstiftelse, landmilitsets oprettelse af Frederik IV (herpå findes et billede af det gamle slot i København), dokkens indvielse af Kristian den 6te og frihedsstøttens indvielse (se side 11) af Kristian den 7de og kronprinds Frederik (den 6te). I Nr. 65 to billeder af N. Simonsen: slaget ved Fredericia og stormen på Frederiksstad.

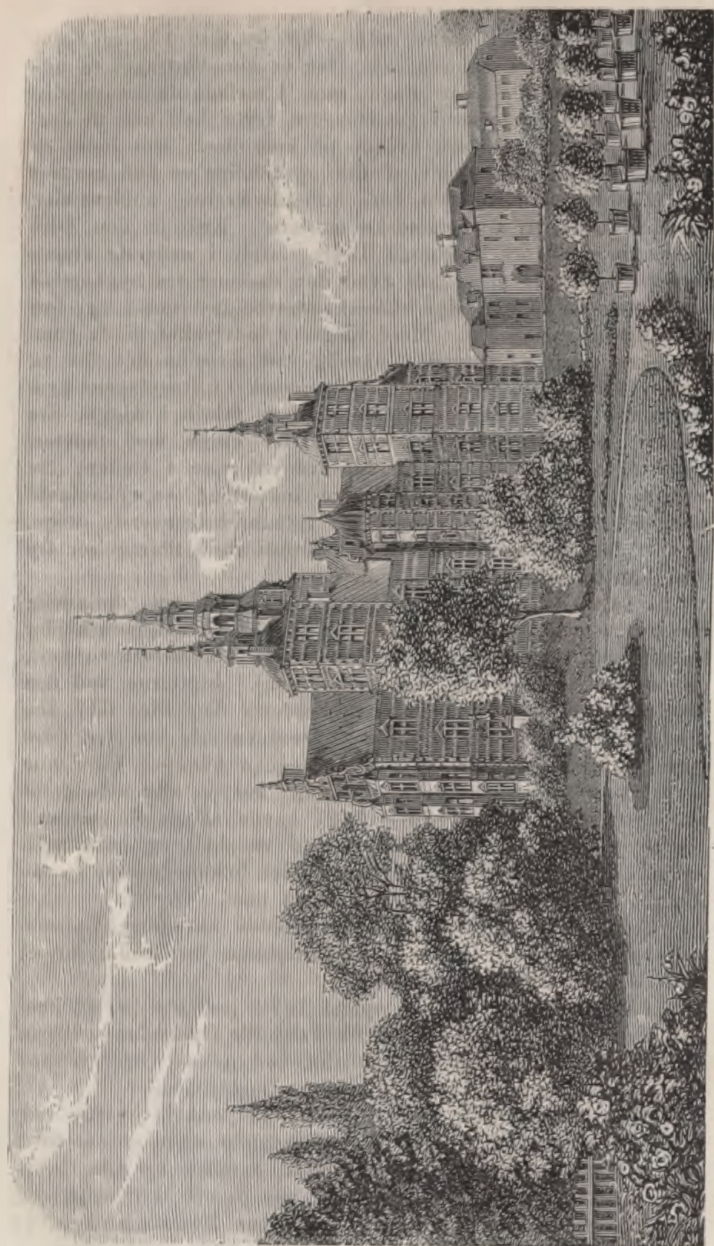
Som kongebolig gennem flere hundrede år er i alt fald stedet, hvor Kristiansborg slot står, rigt på historiske erindringer af større eller mindre betydning. Vi skulle kun nævne følgende. Her, på det gamle slot, var det at rigets stænder — adelen tvungen af borgerne og præsterne (bønderne havde ingen repræsentation) — 1660 overdroge Frederik den 3dje arvekongedømmet og løste ham fra hans håndfæstning (valgkontrakt), hvorved enevælden indførtes i Danmark; i anledning heraf lod kongen sig den 28de oktober 1660 højtidelig hylde som arvekonge på slotspladsen, hvor der var rejst en skarlagensrød estrade for de kongelige, således som man kan se på det samtidige maleri, der findes på slottet. Kristian den 6tes slot har været skuepladsen for en hof-

*) Det er underligt, men ret betegnende, at denne mand er bleven særlig mindet i den danske kongeborg. Han var en af det danske folks værste fjender, som for at fastholde Slesvig i forbindelsen med Holstein, afslog Danmarks krone og gav rådet anvisning på Kristiern af Oldenburg, men i løndom tog et løfte af denne, at han aldrig måtte inddrage det ved hertugens død ledigtblivende læn Slesvig under kronen. Dette ord, som var et forræderi mod Daumark, holdt Kristiern siden som konge, da hertug Adolf var død (1460), hvilket blev en af kilderne til vore dages ulykker.

revolution. Her var det nemlig, at de mod Kristian den 7des minister Struensee sammensvorne om natten den 17de Januar 1772 ved den medsammensvorne vagtkommandørs hjælp greb Struensee og hans ven Braudt samt Dronning Karoline Mathilde i deres senge, og, efter en ordre, som de afskræmte den sindssvage konge, sendte dem i fængsel, de to grever i kastellet, dronningen på Kronborg. På slotspladsen var det, at Københavns borgere, 16—20,000 i tallet, vare samlede den 21de marts 1848, medens afsendinger fra borgerrepræsentationen (stadsfullmægtige) forebragte kongen kravet på andre ministre, der kunde og vilde føre folket i kampen mod det schleswig-holsteinske oprør; det jubelråb, hvormed mængden hilste budskabet om, at kongen havde forekommet folkets ønske og var villig til at betro sig til det, var indvielsen af den nye folkefrihedstid. Endelig var det på Kristiansborg slot i folketingsalen, at Frederik den 7de besvor Danmarks riges grundlov den 5te Juni 1849. Han boede sædvanlig her (i de værelser i den nordre længe, der nu benyttes af Højesteret); på altanen over kolonnaden ud til ridebanen plejede han at modtage folkets hilsen ved højtidelige lejligheder (t. ex. på grundlovsdagene, i decbr. 1854, da han havde skilt sig af med det reaktionære ørstedeske ministerium, i juli 1862, da kong Karl den 15de besøgte ham). Da således mindet om Frederik den 7de særlig er knyttet til dette sted, er det i sin orden, at slotspladsen er valgt til plads for den rytterstatue, som København vil rejse for ham.

Af sidebygningerne til slottet har Ridehuset oftere været brugt til større festligheder af politisk eller patriotisk præg. Her var det, at Orla Lehmann på det første fællesnordiske studentermøde i København, midsommersaften 1845 henrev nordens ungdom ved sin glimrende tale for den nordiske enhed, hvorved denne tanke fik så klart og fyldigt et udtryk, som den nogensinde senere har fået. Her beværtede den taknemlige hovedstad i februar 1851 de efter krigens slutning hjemkomne land- og søkrigere, og ingen tilstedeværende glemmer det opløftende indtryk, da de brede porte til den prægtig med faner og våben smykkede hal gik op og de skæggede karle marcherede ind til tonerne af "den tapre landsoldat", som eiuberjer i Odins hal. Her holdtes også d. 11te febr. 1859 en fest til minde om stormen 1659, som ved sit aldeles skandinaviske præg mindede smukt om, hvorledes alt nag fra hin tid er afløst af broderfølelse mod vore fordums fjender.

I næstøverste etage findes statens malerisamling, hvorom senere. Slottet forevises af slotsforvalteren (Tøjhusgade 17) mod en betaling af 3 rd. for et selskab.

Rosenborg slot.

Rosenborg slot, opført 1613—25 (se side 13) er i det ydre bevaret næsten uforandret. Der er kun borttaget to udvendige trapper til anden etage, som lå mellem de tre mindre tårne og de 4 karnaper i gavlene ere førte helt ned til Jorden, medens de tidligere hvilede på konsoller. Det Indre er for størstedelen ombygget; af det oprindelige er kun bevaret det såkaldte Kristian den 4des arbejdsværelse, audienssalen (med 95 malerier af hollandske mestere), Kristian den 4des sovekammer, hvori han døde 1648, loftet i nederste etages korridor og nogle døre. Alt hvad der stammer fra bygherrens tid udmærker sig ved rigt billedskærerarbejde, især i eg, forgyldning og farvepragt. Mere blegt er indtrykket af de rum, som senere ere omdannede, navnlig ved Kristian den 5te og Frederik den 4de, såsom «det røde gemak» i stueetagens sydlige ende, med hautelissetapeter fra en fabrik i Kjøge, fra Kristian den 5tes tid «rosen» i anden etage med tapeter, hjembragte af Frederik den 4de fra en rejse i Italien, fra hvilken også det af samme konge indrettede «spejlkabinet» stammer, endelig «riddersalen», der optager hele øverste etage, med tapeter fra fabriken i Kjøge, forestillende tildragelser fra den skånske krig (1675—1679).

I haven, den såkaldte «Kongens have», som oprindelig har været meget større, findes nogle få billedhuggerarbejder fra Kristian den 4des tid (en løve, som sønderriver en best, og et par kobberløver, ved vindebroen). Støtterne ved den såkaldte Herkules-pavillon ere fra Frederik den 4des tid; den lille springvandsfigur er af Freund. Desuden står her den tidligere nævnte broncestatue af Kristian den 4de. — Til denne have knytter sig en historisk erindring; her var det nemlig, at ministeren Struensee (1770—1772) havde tilladt en fremmed gøgler at give offentlige fester med vauxhall og hazardspil, hvilket virkede med til at fremkalde det folkehad, som gjorde det let for de sammensvorne at styrte ham.

Adgang til slottet og den derværende «kronologiske samling» (se nedenfor) fås ved slotsforvalteren for 3 rd., for et selskab på indtil 12 personer.

Charlottenborg slot er opført 1672 (se side 14) af Frederik den 3djes slegfredsøn Ulrik Frederik Gyldenløve, tildels af stenene fra det gamle Kalø slot ved Århus, hvor Gustav Vasa havde siddet fangen, og som nu nedbrødes.

Det ydre er helt bevaret, kun har man i tyverne nedbrudt balustraderne paa de fremspringende endepartiets flade tage. I det indre ere de fleste lofter, kaminer og døre bevarede; men alt dette, som oprindelig var prydet med maleri og forgyldning, er nu overmalet. Her har konstakademiet

havt sine skoler, samlinger, udstillingslokale og lærerboliger siden 1754. Samlingen af antike gipsafstøbninger er værd at se. Den forevises af portneren.

I forsamlingsalen findes en god repræsentativ samling af dansk malerkunst og en samling portraiter af danske kunstnere. Malerne Marstrand, Røed, Simonsen, bygmesteren Chr. Hansen og billedhuggeren Peters have deres ateliers her.

Frederiksberg slot, $\frac{1}{4}$ mil fra byen (man kører dertil med sporvognene), er opført i begyndelsen af det 18de århundrede (se side 14) og er i det ydre vel bevaret. I det indre findes kun levninger af den oprindelige dekoration. Det bruges for tiden til officerskole.

Haven var oprindelig anlagt i storartet italiensk stil, med terrasser, stive alleer, klippede hække, springvand, statuer o. s. v.; af dette findes endnu nogle levninger nærmest slottet, men det meste er i tiden 1794—99 blevet omformet til et — forøvrigt meget smukt — engelsk anlæg, hvor en mængde Københavnerne trække frisk luft om søndagen og sommeraftenerne. Frederiksberg slot var hoffets sommerbolig i Frederik den 6tes lange regeringstid. Det var dengang en af Københavnernes største glæder nu og da en søndag eftermiddag at se kongen blive roet i havens kanaler og hilse ham, når han sad tilors i sin gondol i amiralsuniform. Det er i erindringen om denne patriarkalske tid, at gamle tilhængere af den nævnte konge († 1839) have rejst hans billede ved havens indgang.

Bag slottet går Roskilde landevej over bakkens højeste del. Det har vistnok været fra dette punkt, at Karl Gustav på sit andet tog mod København d. 21. aug. 1658 standsede sin hest, da han så de udenfor stadens volde liggende huse i brand, og udbrød: «Nu svar jeg vi skola röna motstånd!»

På den anden side af vejen ligger den smukke lystskov Søndermarken, den nærmest København liggende bøgeskov. Såvel denne skov som haven gav Oehlenschläger som Dreng de første poetiske naturindtryk; hans fader var nemlig forvalter på slottet. Han fortæller selv i sine «Erindringer», hvorledes det lille granparti i Søndermarken med «det norske hus» gav ham en forestilling om Norge. Her tilbragte digteren også en lang række sommere, idet han havde sommerbolig indtil sin død i «Fasangården», et hus i den vestre udkant af Frederiksberg have; her var det, at Nordens studenter bragte ham sin byldest i sang ved mødet 1845.

Prinsens palæ er opført 1743—44 tildels med benyttelsen af en ældre bygnings mure. Det var oprindeligt kron-

prinsens bolig; senere benyttedes det til fribolig for hofembedsmænd; nu optages det helt af museer (se nedenfor).

Palæerne på Amalienborg (se side 14) toges i brug af kongefamilien efter Kristiansborg slots brand 1794, og her bode Frederik den 6te og Kristian den 8de. Når man kommer fra Toldboden bebos det første palæ tilvenstre af kronprinsen, tilhøjre af enkedronningen, det sidste til venstre af kongen, det sidste til højre (hvor vagten er) af udenrigsministeriet.

Palæerne i Frederiksgade (se side 14). Det som ligger nærmest Kongens Nytorv, bebos af arveprinsesse Caroline, Frederik den 6tes datter; det andet beboedes tidligere af prins Frederik af Hessen, den nuværende dronnings broder; nu er det i privat eje.

Råd- og Dombuset på Gammeltorv. Stadens rådhus stod tidligere der, hvor nu bispegården er (hjørnet af Nørregade og Studistræde); men i det 16de hundredår rejstes en bygning med tårn på Gammeltorv midt på torvet, så at det vendte forsiden ud mod springvandet (indrettet 1609 af Kristian den 4de). Dette rådhus, som t. ex. omtales i Holbergs «Den 11te juni», ødelagdes 1728, og det nye flyttedes da tilbage til den plads, hvor det nu ligger. Atter ødelagt ved branden 1795, opførtes det påny, men blev først færdigt 1815. Her have kommunalbestyrelsen, politiet og flere domstole lokale. I forbindelse med rådhuset, med vinduer ud til Hestemøllestræde, er gældsængslet, som spiller en vis rolle i nutidens lystspil, blandt andet i flere Erik Bøghske. I gamle dage stod der på torvet et skafot og en galge; her blev Didrik Slaghoek hængt — en ringe gengældelse for misgerningen i Stockholm d. 8de nov. 1520.

Børsen, 203 alen lang, 30 alen bred, et af Kristian den 4des interessanteste værker, opført 1622—24 (se side 13), tilhører nu «grosserersocietetet», har lokaler for dette, privatbanken, assuranceselskaber m. v. Det underlige tårnspir med de fire sammenslyngede drager skal efter sagnet være af et eneste træ fra Øland og bestemt til en kirke i Kalmar, men bortført i Kalmarkrigen som bytte.

Frimurerlogen, i Klerkegade, en ny, storartet bygning, opført 1867—68 i ældre italiensk renaissancestil af arkitekt Tvede, da den ældre frimurerloge var bleven for liden.

En del andre bygninger ere nævnte i den almindelig arkitekturhistoriske oversigt; nogle ville blive nævnte nedenfor i sammenhæng med de institutioner, som de vedkomme; her skal endnu kun omtales

Industriudstillingsbygningen, opført 1870—72 af V. Klein (se side 18). Til dens opførelse har kommunen bidraget

30000, industriforeningen 40000 rd., resten er tilvejebragt ved aktier og lån. Når udstillingen er endt, er det hensigten i denne bygning at indrette en højskole, et industrimuseum, lokale for industriforeningen o. s. v. Endel af bygningen skal lejes ud til butikker etc., og lejeindtægten skal bidrage til at forrente en del af anlægskapitalen. De 11 statuer på attiken ere udførte af den yngre Bissen og Prior og forestille industri, handel, søfart, agerbrug o. s. v. De to statuer ved udgangen ere af den ældre Bissen og fremstille Velent og hans hustru Alfild som repræsentanter for industri og husflid. De fire basreliefs sammesteds fremstille de 4 faktorer i industrien: studie, kunst, håndværk og teknik. De ere modellerede af den yngre Bissen og støbte i Cement. Statuen i vestibulen af Absalon, Københavns grundlægger, kirkefyrsten og hærføreren, er af den yngre Bissen.

Ministerierne

have deres lokaler dels på Amalienborg (udenrigsministeriet, i palæet mellem Frederiksgade og Kolonnaden), dels på Kristiansborg slot (en del af finansministeriet, navnlig »finanshovedkassen» d. e. statens skatkammer), dels endelig i den smalle bygning, som forbinder slottet med den af Frederik den 4de opførte »Kancellibygning» (se side 2), i denne selv samt i to store fordums adelsgårde, som i flugt med denne udfylde den større del af slotsholmegaden lige over for børsen (her findes de andre ministerier: finans-, krigs-, marine-, justits- indenrigs- [svarer til svensk »civil-»] og kirke- og undervisnings- [ekkle-siastik] ministerierne). Blandt de under ministeriernes forvaltning hørende institutioner frembæves følgende, som ikke hidtil ere omtalte *):

Militære indretninger.

København indeslutter så godt som alle grundlag for land- og søværnet. Her findes, foruden boliger til en betydelig hærstyrke — 12 kaserner, forsåvidt man vil regne alle husene i kastellet for een kaserne —, hoveddepoterne for hærens forsyning med alle fornødenheder: klæde, færdige munderinger (i Sølvgadens kaserne, indgang fra Rigersgade Nr. 11), våben (især på »tøjhuset» bag slottet). Her findes statens vigtigste geværfabrik (i en

*) Enkelte praktiske oplysninger i det foregående, så vel som i det følgende, især vedkommende samlingerne, ere lånte fra P. V. Groves fortrinlige og udførlige bog: »Kjøbenhavn, illustreret Rejsehaandbog, udgiven af Foreningen »Fremtiden», 1871.

bygning ved den såkaldte »proviantgård» bagved det store kongelige bibliotek). Her findes alle militære undervisningsanstalter: officersskolen (på Frederiksberg slot) artillerielevenskolen (Ny artillerikaserne på Kristianshavn), ride- og beslagsskolen (Vestervold 8, ved Langebro) o. s. v. Endelig er København stedet for de vigtigste forsøg og øvelser med nye våben, hvortil især bruges det store overdrev udenfor Kristianshavn mellem Sundbyvester og Kallebodstrand, den såkaldte »Amagerfælled», medens fodfolkets og rytternes øvelsesplads er, næst kasernernes lokaler, Blegdamsfælleden mellem Nørre- og Østerbro. — I København findes fremdeles orlogsværfterne med alle dertil hørende oplag og værksteder, som nu er samlet altsammen på Nyholm, med adgang såvel fra Toldboden, som fra Kristianshavn (for uvedkommende dog kun ifølge særlig Tilladelse fra marineministeriet); blandt de smukkeste anlæg her må nævnes den store stensatte dok, fuldført 1855, til afløsning af den ældste, i Kristian den 6tes tid af Henrik Gerner opførte, for sin tid fortrinlige dok ved Strandgaden på Kristianshavn, som endnu kun bruges til mindre reparationer. Flådens faste mandskab, den saakaldte »Holmens faste stok», samt officererne have friboliger i det tidligere omtalte, af Kristian den 4de anlagte kvarter: Nyboder, som ved sine lave, gule, ensbyggede huse og sine underlige gadenavne (tagne af planter og dyr) strax falder i øjnene som en særegen del af staden, men som forøvrigt i de senere år har måttet tåle beklippelse på alle kanter til bedste for sædvanlige bygninger, og som vel med tiden helt vil forsvinde, da grunden her kan nyttes med langt større fordel. »Nyboders folk» have altid udgjort en egen del af byens befolkning, særlig i ry for vid og lune og derfor kjælebørn for flere blandt vore lystspildigtere (Overskou, Hertz) og novelleforfattere; vist er det, at den endnu udgør den djærveste og livligste del af den københavnske almue. I Nyboder findes søetatens drengeskoler samt søofficersskolen, medens underofficersskolen er på Nyholm.

Til værn for alle disse til forsvaret hørende etablissementer findes nu kun — de fire søforter, som tidligere ere påpegede. Men forsvarsindretningerne ere lige så vel forvarede her, som de kunde være andensteds, da Danmark slet ingen fæstning har for tiden.

Post-, telegraf- og toldvæsenet

have sine lokaler især på postgården, Store Købmagergade (Nr. 33), fordum den navnkundige minister Griffenfeldts gård,

hvor såvel overpoststyrelsen som hovedtelegrafstationen findes, samt på toldboden, af hvis forskellige bygninger den ene blandt de to lave (af Hetsch opførte) bygninger ved indgangen til staden er overladt postvæsenet, medens den store nye bygning (af Dahlerup) rummer toldvagten, havnevæsenets lokaler og en telegrafstation, og endelig den gamle toldkammerbygning (med urskiven), på den søndre side af den åbne toldbodplads, tilligemed flere andre bygninger optages af toldvæsenets kontorer og pakhuse, deriblandt lokaler til kreditoplag for gods, hvis fortoldning ønskes udsat. Fra altanen på et af disse huse, tidligere det vestindiske kompagnis hus, haves en meget smuk udsigt. Endelig er der særskilt postkontor og toldexpedition på jernbanegården (se side 17) udenfor vesterports gab, hvor saavel nord- som vestbanen løbe sammen og hvor det sjællandske jernbane-selskab har sine kontorer.

Videnskabelige og undervisnings-anstalter og samlinger.

Universitetet er stiftet 1479 af kong Kristiern den 1ste, altså næsten jævnrigt med Upsala-universitetet. Det kom dog aldrig til fuld virksomhed i den katolske tid. Først efter reformationens sejr (1536) fandtes der i sekulariseret klostergoods midler til at sætte universitetets virksomhed i gang, og 1539 fik det af Kristian den 3dje en ny fundats samt nyt lokale, idet det drog ind i den gamle bispegård, som med haver og gårde omfattede hele firkannten mellem Fruc-Plads, Fiolstræde, Krystalgaden (tidligere «Skidenstræde») og Nørregade. En af Kristian den 4de på dette sted rejst ny bygning brændte op 1728, og samme skæbne havde den atter opførte universitetsbygning 1807. Den nuværende hovedbygning er, som tidligere meldt (se side 15) opført af Malling og indviet 1836. Den består af et forhus, fra hvis midte udgår en bagfløj, som rummer festsalen og er sammenbygget med «Konsistoriebygningen», den eneste levning af den gamle bispegård, og den ældste bygning i København. Hovedbygningens indre udsmykning er endnu ikke færdig, idet af væggebillederne i festsalen kun eet er malet (af Marstrand), forestillende overrækkelsen til Kristiern den 1ste af pавens bulle, hvorved universitetets oprettelse tillades, samt af de i panelet indsatte portræter fire ere færdige: Kristiern den 1ste, Kristian den 3dje, Frederik den 2den og Kristian den 4de. Forøvrigt ere dekorationerne såvel i festsalen som i vestibulen udførte af Hilker, medens de mythologiske væggebilleder i vestibulen ere malede af Constantin Hansen (hovedstykkerne ere på

de to sidevægge: Athenes fødsel og ligeoverfor: Athenes strid med Poseidon om herredømmet over Attika, samt: Apollo som orakelgiver med Pythia og ligeoverfor: Apollos strid med Marsyas; på bagvæggen Prometheus-mythen, nemlig i midten menneskets dannelse, til venstre den lænkede, til højre den befriede Prometheus. De to marmorfigurer ved opgangen: Apollo som musefører og Athene ere af den ældre Bissen; det mildere og mere stilfærdige præg, hvormed disse gudebilleder skille sig fra de antike forbilleder (man tænke t. ex. på den antike Apollo i nationalmuseet i Stockholm med den vældige bevægelse i gang og holdning) svare godt til videnskabelighedens og digtningens særegne præg i Danmark.

Til universitetsbygningen høre følgende tildels med den sammenbyggede huse:

1) «Kommunitetsbygningen», ud imod Nørregade, fra 1732, bruges nu til lokale for universitetets minera logiske museum — i den søndre ende, en righoldig samling, især for Nordens, og atter især for Islands og Grønlands vedkommende, endnu ikke fuldstændig opstillet, men tilgængelig for videnskabsmænd, når man henvender sig til professor Johnstrup —; fremdeles for qvæsturen, for den første pedel og for tre professorer (for tiden Johnstrup, J. Steenstrup og H. N. Clausen).

2) Det zoologiske museum, hvis Bygning (se side 17) består af fire sammenbyggede længer, der indeslutte en aflang firkantet gård, dækket med et glastag. I denne gård stå de større skeletter. I stueetagens værelser findes fiske og hvirvelløse dyr med undtagelse af insekter; i mellemetagen insekter, arbejdsværelser, arkiv og nogle værelser med levninger fra forverdenens dyreverden (deriblandt et med tørvemose- og køkkenmødding-fund); i den øvre etage pattedyr, fugle og krybdyr. Særdeles rige ere fuglesamlingen og bløddyrssamlingen; men enestående er museets samling af hvalskeletter, som findes for sig selv i kjælderens under universitetets festsalbygning med indgang fra museumsbygningens bagdør. Museet er åbent søndag og onsdag fra 12 til 2.

3) Universitetsbibliotheket (se side 17). Fra 1657 til 1861 havde universitetets bogsamling sin plads i et lokale ovenover Trinitatis kirke med indgang fra Rundetårns opgang. Fuldstændig ødelagt 1728, påbegyndtes samlingens fornyelse strax efter branden, og 1734 toges det samme gjenopførte lokale i brug påny. Ved køb, gaver og for den indenlandske literaturs vedkommende ved det påbud, at alle bogtrykkere skulle afgive 1 exemplar af enhver af dem trykt artikel til bibliotheket, er dets samling nu bragt op til 200,000 bind;

4000 håndskrifter. Særlig må frembæves en stor samling geografiske og naturhistoriske værker, det Classenske bibliothek (25000 bind), som, tidligere opstillet i en særskilt bygning i Amaliegade, fra 1867 har været forenet med universitetsbibliotheket, samt Nordens vigtigste samling islandske håndskrifter, den arna-magnæanske, skænket bibliotheket 1730 af datidens lærdeste Islænding Arne Magnusson. Den 143 alen lange bygning rummer foruden den 87 alen lange meget smukke sal, hvis loft bæres af jernsøjler i spidsbuestil, og som endnu ikke nær er fyldt, store læseværelser, udlånværelser m. v. samt en stor forelæsningsal. Bibliotheket er åbent daglig fra 11 til 3, for udlån dog kun til 2.

I nærmere eller fjernere forbindelse med universitetet stå følgende indretninger:

1. **Kirurgisk Akademi**, i Norgesgade Nr. 46, med forelæsningsale for de medicinske studerende, herhen hørende samlinger, navnlig det zootomisk-fysiologiske og det anthropologiske museum, samt et i 1867 oprettet fysiologisk laboratorium.

2. **Universitetets kemiske laboratorium**, siden 1859 i en særlig dertil opført bygning i Ny Vestergade Nr. 11, med betydelige samlinger af kemiske præparater.

3. **Det astronomiske observatorium**, tidligere øverst på Rundetårn, fra 1861 i en særskilt bygning på bastionen udfor Rosenborg; foruden det egentlige observationslokale, en drejekuppel 24 alen i gennemsnit, i hvis midte refraktoren er opstillet, omfatter det boliger for den astronomiske professor og observatoren.

4. **Universitetets botaniske have**, bag Charlottenborgslot, indgang Nyhavn 4, med omtrent 10,000 plantearter, godt holdte og ordnede; åben for almenheden mandag og torsdag fra 8 til 2 og fra 4 til 7. Til anlæg af en ny botanisk have på glaciet mellem observatoriet og den forlængede Gothersgade er bevilget 300,000 rdl., og arbejdet med voldens nedbrydning og gravens udfyldning er begyndt ifjor efterår.

5. De fire studenter-friboliger:

a) Regensen, ligefor rundetårn, med indgang fra Store Kannikestæde, stiftet af Kristian den 4de og fuldført 1623, består af fire sammenbyggede længer, som omslutte en stor gård, i hvis midte et mægtigt lindetræ. Der er plads til omtrent 100 studenter, som bo parvis sammen, hvert par i 2 værelser, og nyde i 3 år foruden fri bolig og brænde 3 rdl. månedlig, samt de fleste tillige «kommunitetsstipendiet» (12 rdl. månedlig). Fra samlivet på Regensen (og i Studenter-

foreningen) stammer fra først af Plougs og Hostrups studenterpoesi.

b) Ehlers kollegium, ligeoverfor Regensen i Store Kannikestræde, stiftet 1691 af højesteretsassessor Ehlers, med bolig for 24 studenter, der tillige nyde 30 rdl. årlig.

c) Borchs kollegium, ogsaa kaldet collegium medicum, oprettet 1689 af lægen Oluf Borch, med fribolig for 16 studenter (ogsaa kandidater), der tillige få 40 rdl. årlig hver.

d) Valkendorfs kollegium, i St. Pederstræde Nr. 14, stiftet 1595 af rigshofmester Kristoffer Valkendorf, nedbrudt og genopført 1866, med fribolig for 18 studenter.

Uafhængige af universitetet, men dog statens tilsyn og rigsdagens bevillings-myndighed undergivne ere følgende læreanstalter og samlinger:

1. **Den polytekniske læreanstalt**, stiftet af Frederik den 6te 1829, har sine lokaler i to gårde, som strække sig bagved den nuværende bispegård fra St. Pederstræde til Studistræde, fra hvilken sidste gade indgangen er (Nr. 6). Her findes et kemisk laboratorium, en stor læsesal, en fysisk samling m. v. til undervisningen hørende. I gården ud til Studistræde boede elektro-magnetismens opdager H. C. Ørsted til sin død (1851), hvorom en tavle minder.

2. **Landbohøjskolen**, oprindelig en 1773 oprettet dyrlægeskole, som 1858 har fået sit nærværende lokale (se side 16) ved Bülowvej på Frederiksbergs grund, og som har til ejemed at meddele landmænd, forstmænd, dyrlæger, gartnere og landmålere en videnskabelig undervisning hver i sit fag. Bygningen, som indeholder læsesale, laboratorium, tegnesal, dissektionssal, apparatsamlinger, en bogsamling (12000 bind), sygestalde for dyr og friboliger for lærerne, er omgivet af et større jordstykke, som bruges dels til økonomisk have — til agerdykningsforsøg — dels til en botanisk have.

3. **Det store kongelige bibliotek**, stiftet af Frederik den 3dje, som lod 1667 påbegynde til det den bygning bagved Kristiansborgslot, hvor det endnu findes. Hovedsalen i den mellemste våning, 125 alen lang, 18 alen bred og 9 alen høj, er uforandret. Den stadige udvidelse af samlingen har nødvendiggjort, at såvel den øverste som den nederste våning, der tidligere havde anden bestemmelse, ere blevne tagne med i brug, og endda måtte allerede 1781—85 en hel tilbygning opføres. Samlingen, som er opstået efterhånden ved gaver, køb — dels af private samlinger, dels årlig af nye fremmede værker —, samt ved bogtrykkernes forpligtelse til at afgive et friexemplar af alt, udgjør nu henimod 550,000 bind og

en håndskriftsamling på 20—30,000 numere. En særlig afdeling danner den særdeles rige og fuldstændige dansk-norske samling, hvortil den svenske slutter sig; opstillede i samme sal kaldes disse tre literaturer: «det nordiske bibliothek». Af bogejældenheder findes her mange, bl. a. et exemplar af Gutenberg's bibel, omtrent fra 1450. Håndskrifter findes her, så gamle som fra det 10de hundredår; som det kostbareste af alle må vel anses den såkaldte codex regius af den ældre Edda fra slutningen af det 13de hundredår, den ældste og i mange dele eneste opskrift af Nordens oldkvad. Blandt de mange historiske mærkelige bogexemplarer vil især en lommebog, der har tilhørt Karl den 12te, og som indeholder optegnelser af ham, interessere svenske besøgere. Bibliotheket er åbent daglig fra 11 til 2, læsesalen til 3. — I væggen ved gadedøren (i Tøjhusgaden) findes indmuret to store i sten udbugne basreliefs, mærkede med årstallet 1503, som forestille kong Hans og hans dronning Kristine.

4. **Det kongelige geheimearkiv** — rigsarkivet — indeholdende sager ældre end 1750, siden 1720 opbevaret i en særlig dertil opført bygning bag slottet, i flugt med bibliotheksbygningen, med indgang fra Tøjhusgården. Det ældste her opbevarede dokument er et pavebrev fra midten af det 10de hundredår, det mærkeligste vistnok det udkast til en unionsakt, som den 20de juli 1397 underskrevs i Kalmar af 17 gejstlige og verdslige herrer fra alle tre nordiske riger. Adgang til arkivet er forøvrigt forment enhver, der ikke på derom indgiven skriftlig ansøgning har fået kirke- og undervisningsministerens tilladelse, som atter kun meddeles efter indhentet betænkning fra «geheimarchivarius».

5. **Artilleriets historiske våbensamling**, dannet 1844, findes på tøjhuset, indgang fra Tøjhusgaden ved siden af indgangen til det store kgl. bibliothek. Det er en særdeles vel ordnet og lærerig samling — især rig for skytsets og sidevåbnenes vedkommende —, som ingen bør forsømme at efterse, der interesserer sig for våbnenes historie siden krudtets opfindelse. Åben for almenheden hver onsdag fra 1 til 3.

6. **Det ethnografiske museum**, i det såkaldte «Prinsens palæ» ved Frederiksholms kanal, oprettet 1851 af oldgranskeren Christian Jürgensen Thomsen, faderen til så mange af Danmarks vigtigste videnskabelige og konstsamlinger. Betydelig udvidet i de sidste år og omordnet under J. J. A. Worsaaes ledelse af justitsråd Steinbauer, indeholder samlingen en fremstilling, gennem våben, redskaber, klædedragter o. s. v., af alle ulige Kulturtrin hos jordens forskellige folkeslag, dog med udelukkelse af de skandinaviske lande. Blandt historisk mær-

kelige stykker findes i den tyrkiske afdeling Kort Adellers trofær fra hans kampe i venetiansk tjeneste. Åbent hver mandag og fredag fra 10 til 12 og hver onsdag fra 5 til 7.

7. **Antiksamlingen**, sammesteds, sammenstillet af Thomsen, indeholdende græske, romerske, assyriske og ægyptiske oldsager. Åben for almenheden hver tirsdag fra 12 til 2.

8. **Den kongelige mønt- og medaillesamling**, sammesteds, stiftet 1781, men først ordnet af den udmærkede græske filolog og kunsthistoriker P. O. Brøndsted og dernæst af Thomsen, især udvidet efter Thomsens død ved hans egen private møntsamling (omtrent 12500 stykker), som købtes af danske lehns- og stamhusbesiddere og foræredes til museet. Samlingen er meget alsidig, men især rig på mønter fra middelalderen. Åben for almenheden hver mandag fra 12 til 2.

9. **Museet for nordiske oldsager**, sammesteds, stiftet 1807, men først egentlig bragt i væxt og ordnet af Thomsen under hans halvhundredårige ledelse (1815—1865), i de seneste år yderligere udvidet og noget omordnet under Worsaaes ledelse af prof. Conrad Engelhardt. Denne samling, den ypperste videnskabelige samling, Danmark ejer, og af stor Betydning for oldgranskningen i det hele taget, indeholder nordiske oldsager fra stenalderen — især rigt repræsenteret — fra bronzealderen, fra jernalderens tre perioder: den ældre til omtrent 450, meget godt repræsenteret, den mellemste til omtrent 750 og den yngre til 1030, samt fra middelalderen og renaissanceen til det 17de hundredår. Åben torsdag og lørdag fra 12 til 2 og tirsdag fra 5 til 7.

10. **De danske kongers kronologiske samling**, på Rosensborg slot, kan betragtes som fortsættelse af det oldnordiske museum. Den indeholder portræter, møbler, klæder, smykker m. v. vedkommende de danske konger fra Kristian den 4de til Frederik den 7de, alt opstillet i værelser, der ere dekorerede i overensstemmelse med hver tidsalders smag, så at samlingen danner et sammenhængende kulturhistorisk billede af de sidste 250—300 år. Som tillæg kunne betragtes en kostbar samling venetianske glassager og en porcellænssamling, begge fra Frederik den 4des tid, samt regalie-kabinetet med rigsklenodierne. Adgang fås ved henvendelse til slotsforvalteren for 3 rd. for et selskab af indtil 12 personer.

I forbindelse med de her nævnte staten tilhørende eller underlagte videnskabelige anstalter og navnlig som sidestykke til den botaniske have må nævnes den alene ved privat foretagsomhed og opofrelse — af nu afdøde Dr. Kjærbølling

— tilvejebragte **Zoologiske have**, som staten hidtil væsentlig kun har støttet ved at indrømme den grund for en billig leje i en del af Frederiksberg slots have. Den indeholder 5—600 dyrearter, blandt hvilke især fuglene ere godt repræsenterede. Dens pragtstykke er en udmærket stor svensk bjørn. Åben hver dag fra morgen til aften mod en afgift af 1 mark personen; indgang fra Roskilde landevej.

Konstsamlinger.

Konstakademiet på Charlottenborg (se side 32) er den eneste danske konstscole, der også har gjort tjeneste og god tjeneste som skole for unge håndværkere, hvorfra findes umiskendelige spor i det danske håndværks- og fabrikarbejdes (guldsmed-, snedker-, drejer-, porcellænsarbejds) smag. Om den med akademiet forbundne samling af afstøbninger af antiker er tidligere talt (s. 33). Til konsthistorien yde flere af de nys nævnte videnskabelige samlinger bidrag (især antiksamlingen, møntsamlingen, den kronologiske samling på Rosenborg), og en hel del konstfrembringelser stå i forbindelse med mange af de tidligere omtalte bygninger. Særlige samlinger af konstværker ere:

1. **Den kongelige malerisamling**, på Kristiansborg slot. Åben tirsdag 3—7; fredag 11—3; søndag 11—2, (men under industriudstillingen hver dag fra 11—1). Indgangen er fra kolonnaden.

De første 7 værelser indeholde et temmelig fuldstændigt uddrag af nyere dansk konst; særlig fremhæves:

1ste værelse. Nr. 562. 739. 747. 734. 611. 548.

2det værelse. Nr. 727. 715. 666. 716. 641. 664.

3die værelse. Nr. 707. 612. 699. 725. 743. 726. 557.

4de værelse. (på den anden side af korridoren) Nr. 697. 638. 665. 545. 710. 572. 586. 688.

5te værelse. Nr. 561. 563. 627. 671. 640. 728. 672. 673.

6te værelse. Nr. 618. 583. 696. 686. 723. 617. 667. 658. 507.

7de værelse. Nr. 536. 565. 687. 692. 702. 552. 670.

De følgende 9 værelser mod Slotspladsen indeholde billeder af fremmede kunstnere:

- 1ste værelse. (på hjørnet mod Højbro) Nr. 57 (Poussin*).
29. 72. 65 (Salvator Rosa).
- 2det værelse. Nr. 79 (Bernardino Luini). 51. 74. 39
(Lippi). 45 (Mantegna). 68. 14 (Caravaggio). 5.
- 3die værelse. Nr. 390 og 392 (Ruisdael). 351 (Ostade).
205. 206. 347. 138. 224 (ukendt mester, brystbillede
af Kristiern den 2den). 406. 161. 144. 143. 293. 291.
- 4de værelse. Nr. 371 og 372 (Rembrandt). 198. 214.
235. 259. 292. 226.
- 5te værelse. Nr. **370** (Rembrandt — et af samlingens
bedste stykker) 160 (G. Dov). 296 (Mieris). **383** (Ru-
bens). 337. 123. 124. 166. 297 (Mieris, brystbillede af
den oftere nævnte Ulrik Frederik Gyldenløve). 397. 219.
501. 369. 365 (Potter).
- 6te værelse. Nr. 163 (Dubbels). 177 (Everdingen). 261.
333. 158.
- 7de værelse. Nr. 439 (Swanefeld). 156. 215. 306. 196
(Hackaert). 249 (Huysum). 334. 443 (Teniers).
- 8de værelse. Nr. 125 (J. Both). 336. 388 (Ruisdael).
195. 393 (Ruisdael). 503. 424. 425.
- 9de værelse. (det sidste i rækken) 178 (Everdingen). 305.
304. 108. 310. 482. 483. 151.

Dernæst følge 3 store værelser mod gården:

- 1ste værelse. Nr. **64** (Salvator Rosa).
- 2det værelse. Nr. 122. 632 og 634 (C. v. Mander).
- 3die værelse. **382** (Rubens).

I et kabinet mod gården findes et portræt af fru
Heiberg, malet af Marstrand.

Derpaa følger en mørk gang, og paany to værelser
med danske malerier:

- 1ste værelse. Nr. 708. 681. 655. 551. 631. 550. 585.
639. 630. 676. 610. 638. 668. 534. 629. 729. 652.
- 2det værelse. 719. 637. 599. 603. 594. 602. 600.

2. **Den Moltkeske malerisamling**, på Thotts palæ, Kon-
gens Nytorv, hjørnet af Norgesgade, tilhører den grevelige
slægt Moltke til Bregentved; en liden, men udsøgt samling
malerier, især af ældre nederlandske og nogle franske malere
(meget gode stykker af Ostade (46), Metsu (42), D. Teniers
(14), Hobbema (60), Ruisdael (56—59), Rubens (8), Rem-
brandt (36), Poussin (104), Moucheron (75). Åben hver ons-
dag fra 12—2.

3. **Den kongelige kobberstiksamling**, i «Prinsens palæ»,
repræsenterende kobberstikkonstens udvikling fra dens be-

*) I denne fortegnelse ere de bedste malerier nævnte først.

Thorvaldsens museum.

gyndelse — mærkelig er især en række stik af Albrecht Dürer — til vore dage. Åben tirsdag og fredag fra 11—2.

Thorvaldsens museum, opført af Bindsbøll 1839—47 (se side 16), tilhører staden København og er tildels opført ved frivillige bidrag indsamlede over hele landet, efter at Thorvaldsen havde indsat Københavns kommune til arving af hans konstværker, hans samlinger og endel af hans formue. Bygningen har i alt kostet over 250,000 rdl. Grunden blev skænket af Fred. den 6te, og endskønt den er meget ubelidt beliggende, turde man dengang dog ikke andet end benytte «den kongelige gave». Udvendig på bygningen er fremstillet (ved indlægning af forskellig farvet cement), på den ene side Thorvaldsens modtagelse ved hans hjemkomst fra Italien på Københavns toldbod d. 17de sept. 1838, på den anden side hans konstværkers indbringelse i museet. Væggene, som omgive gården, ere smykkede med billeder af palmetræer og genier, som køre omkap. Lofterne i værelserne ere prægtig smykkede med malerier i antik stil. Museet indeholder 80 statuer og grupper, 130 buster, 3 friser og 220 andre relieffer, en del af dem er i marmor og renten af Thorvaldsens formue anvendes stadig til at udhugge resten. Det indeholder desuden Thorvaldsens efterladte samlinger af malerier, vaser, skaarne stene og andre oldsager; for øvrigt henvises til kataloget. Midt i gården er Thorvaldsens grav. Museet er åbent hver søndag fra 11 til 2, hver tirsdag og lørdag fra 12 til 3 og hver torsdag fra 9 til 12.

Skoler.

Af lærde skoler er een statsskole, nemlig Metropolitanskolen, hvis bygning, bagved Frue kirke, er opført af C. F. Hansen 1817. De øvrige, private, ere næsten alle til lige realskoler; fremhæves må de tre ældre: Borgerdydskolen på Kristianshavn (Vildersgade 5), Borgerdydskolen i «byen» (Norgesgade 32) samt det von Westenske institut (Nørregade 41), af yngre: Haderslev læreres lærde skole (Løngangsstræde 21), oprettet af rektor og lærere ved den danske lærde skole i Haderslev, som fordroves af Tyskerne 1864.

Af real- og almueskoler ere en stor del kommuneskoler, nemlig 5 betalings-, 4 friskoler og 4 fattigskoler, endelig 12

skoler, som have egne midler og meddele gratis undervisning, blandt hvilke især de forenede kirkeskoler (Nørregade 37) tør fremhæves som mønsterskole. Forøvrigt findes en mængde private real- og almueskoler, blandt hvilke Efterslægtsselskabets realskole (Østergade 54) må fremhæves.

Af **fagskoler** kunne nævnes, særlig for håndværkere:

Det tekniske institut (Læderstræde 36), stiftet af et selskab 1843, senere forenet med et institut for metalarbejdere og (1853) med konstakademiets elementarskoler, underviser 5—600 læringer i tegning, modellering, drejning, gravering, ciselering, skrivning, matematik, fysik, mekanik og bogføring.

Håndværksskolen (Vingårdsstræde 6), stiftet 1868 og opretholdt tildels ved private midler, underviser læringer i tegning, naturlære, regning, matematik, skrivning og dansk. I forbindelse hermed er sat et forsøg på at tilvejebringe noget svarende til folkehøjskolerne på landet, idet der to aftener om ugen i vintermånederne er holdt historiske foredrag for læringerne.

De massmannske søndagsskoler, stiftede 1800 af præsten Massmann, undervise gratis omtrent 450 håndværkslæringer i dansk, tysk, skrivning, regning, fædrelandshistorie og tegning.

Af betydning for industriens udvikling turde også de i de sidste år begyndte husflidskoler blive, af hvilke den vigtigste, stiftet og ledet af ritmester Claussen Kaas, har lokale i Efterslægtsselskabets gård (Østergade 54).

Endnu nævnes 3 handelsakademier og Navigations-skolen, som 1865 fik sin egen bygning på Gammelholm (se side 18).

Sygehuse og milde stiftelser.

Af sådanne fremhæves **Frederiks hospital**, mellem Nørregade (Nr. 66) og Amaliegade, bygget 1752—1757, tilhører staten og har plads til 4—600 syge, nærmest bestemt for akutte sygdomme, er en rigt udstyret stiftelse og det vigtigste hjælpemiddel for de lægestuderendes uddannelse.

Kommunehospitalet, på Farimagsvvej nærmest ved Nørreallé, en af Københavns største bygninger, opført 1859—63

for 1½ million rdl. af Chr. Hansen (se side 17), bestemt for 850 patienter.

Almindeligt hospital, i Amaliegade Nr. 26 og 28, stiftet 1769, egentlig en plejestiftelse, har nu 260 pladser for inkurabile syge.

Fødsels- og plejestiftelsen, i Amaliegade Nr. 23—25, optager frugtsommelige Kvinder, som så kunne føde her og, hvis de ere fattige, få sine børn ammede en tid; er den vigtigste skole for de lægestuderende med hensyn til fødselsbistand, samt for jordemødre.

Idiotanstalten, ved Rahbeks allé (se side 17) oprettet 1855, med plads til 60 elever.

Blindeinstituttet, stiftet 1811, siden 1858 anbragt i sin egen bygning (se side 17) på Kastelsvejen, kan optage 60—70 elever.

Døvstummeinstituttet, nabo til det nysnævnte, stiftet 1807, optager indtil 90 elever. En særskilt døvstummeskole efter talemethoden, oprettet 1858 af cand. theol. Keller, har sit lokale i Baggeseusgade Nr. 4, på Nørrebro.

Vaisenbuset, stiftet 1727 af Frederik den 4de, har siden 1795 havt sin plads i gården Nr. 44 på Store Købmagergade, består ved renter af en betydelig formue, tilskud af statskassen og et stort, det tillagt privilegium på udgivelsen af psalmebøger, bibler og katekismer. Det optager 70 fattige, fader- og moderløse børn og underviser 150. Når de ere voksne, anbringes de i lære på stiftelsens foranstaltning. Mange, senere ansatte mænd ere opdragne i denne stiftelse.

Vartov er den ældste blandt Københavns milde stiftelser, allerede oprettet 1475 af Kristiern den 1ste. Stiftelsen kaldtes «Helligånds hospital» og var da, som tidligere nævnt, der hvor nu Helliggeist-kirke er. Efter flere flytninger fik lemmene 1666 plads i en gård, som tidligere havde tilhørt Tyge Brahe, ved enden af Farvergade, og her have de siden boet. Mange private have givet gaver til denne stiftelse for gamle, svagelige folk af begge køn (508) og have tildels derved fået ret for sig og efterkommere til at belægge senge, så at de fleste pladser (432) ere fripladser.

De her nævnte stiftelser ere kun de allervigtigste og meget få af de mange — 32 i alt. I sammenhæng hermed kan det, med hensyn til arbejderne kår særlig bemærkes, at der af forskellige foreninger og selskaber er opført ikke så få rækker arbejderboliger, bestemte til at skaffe arbejder-

familier billigt og sundt husrum, tildels også til at hjælpe sådanne til selv at blive husejere. Sådanne arbejderboliger ere:

1) Lægeforeningens boliger, opførte 1853—70 på Østerfælle, for 576 familier, lejen 15—36 rdl. halvårlig. Her er 1871 oprettet et asyl, den første stiftelse her i landet, hvortil kronprinsesse Lovisas navn er knyttet.

2) Arbejderboligerne i Nyboder (Merians- og Tullipangade) med 150 lejligheder, lejen 24—32 rdl. halvårlig, opførte siden 1865.

3) Arbejderboligerne på Jagtvejen, 14 huse med 113 lejligheder, à 16—27 rdl. halvårlig, opførte siden 1866 af »Arbejderforeningen af 1860». (Nærmere oplysning kan fås hos foreningens bestyrelse).

4) De classenske arbejderboliger ved Godthåbsvejen, opførte 1866—1868, 8 huse med 128 lejligheder.

5) Arbejdernes byggeforenings boliger, 67 huse, dels på Amager, dels ved Gamle Kongevej, dels i Nyboder, hvert med to lejligheder. Medlemmerne omtrent 2200, kunne ved lodtrækning og månedlige afdrag blive ejere af husene. (Nærmere oplysning må søges hos hovedmanden for foretagendet, distriktslæge Ulrik).

6) Kristianshavns understøttelsesforenings boliger, 4 huse på Kristianshavn med noget over 100 familier. (Nærmere oplysning må søges hos pastor Holck på Kristianshavn, som har stiftet foreningen).

Af vigtigere kommunale institutioner

fremhæves, foruden de alt nævnte:

Københavns gasværk, ved Kallebodstrand, med adgang ad Gasvejen fra Vesterbrogade, anlagt 1856—57. De, som ønske at se det, kunne henvende sig på kontoret lørdag formiddag kl. 11—12.

Københavns vandværk, på fanigmagsvejen, ligeoverfor banegården, begyndt 1859. Vandet kommer dels fra nogle småsøer vest for byen, dels fra artesiske brønde $1\frac{1}{2}$ til 2 mile fra byen, således at man kun tyer til disse, når vandet svinder i søerne. Vandet samles i den til bassiner omdannede St. Jørgens-sø tæt bagved banegården. Herfra føres det ind i filtreringsdamme, hvorfra det atter går ind i vandværket, for der at oppompes i de rør, der føre det ud i staden og forstæderne. Det vand, som til enhver tid ikke kan

tages af rørene, går gennem underjordiske rør op til et 4 alen dybt, stensat reservoir i Søndermarken, syd for Frederiksberg slot. Når maskinernes arbejde standser, f. ex. om natten, strømmer vandet herfra tilbage i rørene og stiger ved sit eget tryk op i ledningerne til de højeste etager.

Teatre.

Det kongelige teater på Kongens Nytorv. Bygningen, opført 1748 af Eigtved, er ombygget 1774 af Harsdorff, og 1855 er den del, hvori scenen med tilbehør findes, opført fra nyt af. Men da man ikke havde penge til at fuldføre ombygningen efter den oprindelige plan, har det hele stået hen som en vanpryd for pladsen, indtil omsider rigsdag og kommunerepræsentation have forenet sig om at bevilge penge til en ny bygning, som skal koste 500,000 rdl., hvis opførelse er påbegyndt og som skal være færdig 1874. — Det nærværende kongelige teater var oprindelig et privat selskab, som i forrige hundredår en tidlang var i kommunes tjeneste — det vil sige den betalte underballancen —, indtil kongen overtog det, og det, fra at være hofinstitution, siden 1848 er blevet statsinstitution. Som sådan har teatret nydt et overmåde stort tilskud af statskassen, i virkeligheden henimod 100,000 rdl. årlig, deraf en stor pensionsudgift til afgåede skuespillere. Mange angreb ere gjorte på denne ordning i rigsdagen fra landborepræsentanternes side, og tilskudet er bragt en del ned med udsigt til yderligere nedgang, medens man af den nye større bygning — 1700 i stedet for 1370 pladser — venter sig et betydelig større dagligt udbytte. Til det kongelige teater knytter sig en meget vigtig side af det danske kulturliv gennem 1½ hundredår. Her have alle vore betydelige dramatiske digtere fået sine bedste arbejder opførte og her har dannet sig en konst-overlevering, som endnu giver hele spillet sit præg. Det kongelige teaters hovedstyrke er det reciterende skuespil, og indenfor dette lystspillet og indenfor dette atter Holbergs stykker, så man må særlig anbefale fremmede at passe på at få et sådant at se. Her opføres også operaer, og den danske ballet har vundet stor anseelse og et højere stade, end denne afart af skuespilkonst har ved noget andet teater. — Sæsonen varer fra 1ste september til 31te maj. Billetter sælges til sædvanlig pris — den dyreste plads, 1ste

parket, koster $1\frac{1}{2}$ rdl. — fra kl. 1—3 og fra $5\frac{1}{2}$, til forhøjet pris ($\frac{1}{4}$) fra kl. 10—12.

Kasino, i Amaliegade, opført 1846, som en stor vinterforlystelsesanstalt, blev snart væsentlig teater. Det her virkende selskab har under Erik Bøghs og Andersens ledelse udfoldet en agtværdig stræben efter at hæve sit publikums smag. Her ere Erik Bøghs allerfleste stykker først blevne opførte. Prisen for de bedste pladser er $\frac{1}{2}$ rdl. — Teatersalen i Kasino er oftere bleven brugt til folkemøder, af hvilke navnlig det, som holdtes her den 20de marts 1848, da budskabet var kommet om det schleswig-holsteinske oprørs udbrud, har været vigtigt: da var det, at Orla Lehmann fremsatte det program for Danmarks fremtid: et konstitutionelt Danmark til Eideren i stedet for en enevældig styret dansk-schleswig-holsteinsk helstat, som folket alment sluttede sig om, og som Frederik den 7de dagen efter gjorde til sin egen regerings program, men som det aldrig skulde lykkes helt at gennemføre.

Folketeatret, Nørregade 39, oprettet 1857, væsentligst farceteater. Priserne omtrent som i Kasino.

Vesterbros teater, Vesterbrogade 3, også farceteater, beregnet på almuen.

Også på Frederiksberg har der dannet sig et «Morskabs-teater», og teatraliske forestillinger gives andre steder, stadig t. ex. i Tivoli (pantomimer), lejlighedsvis på det i Kristiansborg slots søndre sidebygning liggende såkaldte hofteater.

Forlystelsesanstalter, restaurationer og kafeér.

Tivoli, anlagt 1843 af Georg Carstensen på fæstningens glacis tilvenstre for Vesterport, Københavnernes mest yndede sommerforlystelsessted, som har havt en stor indflydelse på befolkningens almindelige præg, vistnok virket med til at blande samfundsklasserne (om end temmelig udvortes og overfladisk), men også lige så vist til at slappe og sløve ved stadig at byde en mængde forlystelser, som kunne nydes uden mindste legemlige eller åndelige anstrængelse. Sin bedste indflydelse har Tivoli havt ved at udbrede sands for musik blandt den større almenhed.

Som gode **restaurationer** kunne anbefales Vincents, Holmens kanal 17, fru Vincent, Kongens Nytorv 21, Schwalbe, hjørnet af Kongens Nytorv og Lille Kongensgade,

Petersen (kjælder) Østergade 13, Bøytler (Østerskjælder), Østergade 52, Schmidt (ligeledes) Norgesgade 33. Andersens, frugtkjælder (altid udmærkede jordbær og den nationale yndlingsret: «rødgrød»), Amagertorv Nr. 27 ligefor Helliggejstkirke.

Blandt **Kaféer** haves ingen anstalt, der kan lignedes med Blanchs kafé i Stockholm. Den mest iøjnefaldende er den nye Café Boulevard lige for udstillingsbygningen. Iøvrigt kunne anbefales på Amagertorv 4: Pulterra, Store Købmagergade Nr. 18: Schukani & à Porta, Kongens Nytorv 23: Gianelli, sammesteds 17: Stefan à Porta (bedst forsynet med blade), Norgesgade 4: Richardt samt Esplanadepavillonen i «Grønningen», og Skydebanen, Vesterbrogade 59.

Hoteller og gæstgivergårde. I nærheden af udstillingsbygningen:

Jernbanehotellet, Halmtorvet 43, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte, drikkepenge 16 sk.

Hotel Bellevue, Vestervold 39, do. $\frac{1}{2}$ rdl., table d'hôte $\frac{2}{3}$ rdl.

Tre Hjorte, Vestergade 12, do. $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte.

Dannebrog, Vestergade 20, do. $\frac{1}{2}$ rdl., do.

Dannevirke, Nørrevold 12, do. $\frac{1}{2}$ rdl., do.

Bjørnsdal, Vesterbrog. 41, do. $\frac{1}{2}$ rdl., do.

I nærheden af Amagertorv:

Hotel Royal, Gammelstrand 18, værelse $\frac{2}{3}$ rdl., table d'hôte 1 rdl., drikkepenge 24 sk.

På Gammelholm:

Kongen af Danmark, Holmens kanal 15, værelse $\frac{2}{3}$ rdl., middag à la carte, drikkepenge 16 sk.

Frøken Rossings hotel garni, Tordenskjoldsgade 17, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ rdl.

I nærheden af Nørreport:

Gammel Avlsgård, Suhmsgade 5, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte.

Ved og i nærheden af Kongens Nytorv:

Hotel d' Angleterre, Kongens Nytorv 34, værelse $\frac{2}{3}$ rdl., table d'hôte 1 rdl., drikkepenge 24 sk.

Skandinavisk hotel, Gothersgade 4, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte.

Skåne, Store Kongensgade 9, værelse $\frac{2}{3}$ rdl., middag à la carte.

Prins Oscar, Store Kongensgade 13, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte.

Hamborg, lille Strandstræde 14, værelse $\frac{1}{2}$ rdl., middag à la carte.

Kronprinsen, Nyhavn 21, do. $\frac{1}{2}$ —, do.

I nærheden af toldboden:

Hotel Phoenix, Norgesgade 37, værelse $\frac{2}{3}$ rdl., table d'hôte 1 rdl., drikkepenge 24 sk.

Toldbodvinhus, Toldbodvej 40, do. $\frac{2}{3}$ rdl., middag à la carte.

Badeanstalter: Ryssensten, det ældste, ved Langebro, for enden af Vestervold udenfor Ryssenstens bastion*), såvel varme bade og dampbade som svømme bade i strømmen, de sidste à 12 sk. Badet kan være friskt her, når der en dags tid har været rask «søndenvande» (strøm sydfra); ellers er vandet skident. Nord for byen: 1) Lynetten, hvortil man går med dampbåd fra toldboden, pris for overfart og bad 16 sk.; Langelinies ved enden af «Langelinie» udenfor Kastellet, 4 skilling; Bechs, Strandpromenaden lige for Kastelsvejen, og lige op til denne Engelbrechts, pris 8 sk.; Hansens ved Strandpromenaden, mellem Gammel og Ny Kalkbrænderi, 4 sk.; Winthers ved Strandvejen ligefor Gamme-Vartov (altid rent vand, men grundt); Øresund ved Charlottenlund. — Dampbade desuden: Frederiks hospital; Kommunehospital; Hambros badeanstalt, i Nyboder på hjørnet af Borgergade og Fredericiagade; Hotel du Nord (Kongens Nytorv 13); Kastelsvejen tætved Østerbro. — Romerske bade: 1) Tordenskjoldsgade 10, 72 sk., for herrer mandag, onsdag, fredag 8—8, tirsdag, torsdag, lørdag 2—8, søndag 8—2, for damer tirsdag, torsdag, lørdag 9—1; 2) på Vesterbro, Absalonsgade 5, 80 sk., for damer mandag, onsdag og fredag 9—1, for herrer de samme dage 2—8, de andre tre hverdage 2—8, søndag 8—4.

Foreninger.

Af de mange sådanne, som findes i København i de mest forskellige øjemed, skulle vi kun nævne følgende, som det kan

*) Er opkaldt efter friseren Henrik Russe, adlet Ryssensten, som efter Svenskekrigen 1660 forestod fuldførelsen af Københavns befæstning og navnlig Kastellet's opførelse i dets nuværende skikkelse.

have særlig interesse for besøgere ved udstillingen at kjende, fordi de have fast lokale og kunne gøre de fremmede gavn ved at give lejlighed til samkvem med kaldsfæller, til læsning af blade o. s. v.

Athenæum, Østergade 24, et gammelt, anset læseselskab, stiftet 1825; stort bibliotek og bladhold. Rejsende kunne uden betaling få adgangskært på 8 dage, når de indføres af et medlem, og dernæst et månedskært til 1 $\frac{1}{3}$ rdl. om måneden.

Studenteforeningen, Holmens kanal 9, godt bibliotek og bladhold. Rejsende akademiske borgere kunne indføres af et medlem uden betaling. Studenteforeningen stiftedes 1820, var en lang tid et meget stilfærdigt og tamt selskab, indtil i trediveerne det politiske liv begyndte at vågne og gribe ungdommens sind med de nye og store tankers magt, som lå deri: national selvhævdelse, broderskab med Nordens andre folk, og frihed indadtil. Da blev studenteforeningen først splidagtig, idet de yngre og livligere medlemmer med Ploug og Hostrup i spidsen 1839 dannede en egen forening «Academicum»; men efter nogle års forløb forligtes de gamle og de unge, og i hele tiden før 1848 var studenteforeningen, som havde sit temmelig tarvelige lokale i et hus på hjørnet af Boldbusgade, samlingsplads og øvelsesplads for de allerfleste mænd, som senere have grebet ind i det politiske liv, især på den national-liberale side, ligesom de impulser, der udgik fra studenteforeningen i disse år gavede genlyd i hele landets dannede middelstand. Senere har denne studenternes i visse måder unaturlig fremherskende indflydelse tabt sig eller er svunden ind til et mål, svarende til den akademiske ungdoms naturlige plads i samfundet. Imidlertid havde man ved sammenskud, tilfældige gaver og koncerter (ved hvilke hyppig Lunds studentersangforening har hjulpet Københavns) samlet penge til erhvervelsen af et eget hus, og, da Gammelholm rømmedes af marinen, købtes en gammel solid bygning, hørende til søarsenalet, og omdannedes af Herholdt (se side 17) til den nuværende smukke bygning, hvis indre er kunstnerisk udsmykket af Constantin Hansen og hvortil en forening af damer samt enkeltmænd have givet gaver (tepper, buster). Den indviedes 1863.

Industriforeningen, Holmens kanal 12, har nylig solgt sin store gård (se side 15) med forbehold af foreløbig at have lokale i den. Denne forening, som stiftedes 1838, har virket særdeles meget for industriens fremme ved udstillinger, forevisninger og foredrag, ved understøttelsebekostning af modeller vedkommende nye opfindelser og deslige; til den nor-

diske udstilling i år har foreningen virket væsentlig med ved at tilskyde 40,000 rdl. til bygningens opførelse. Foreningen har en meget god bogsamling af tekniske værker og tidskrifter. Adgang for rejsende gennem medlemmer.

Arbejderforeningen af 1860, Vingårdsstræde 6, stiftet af C. V. Rimestad, først og fremst en selskabelig og oplysningsforening, som har havt megen og gavnlig indflydelse på arbejderne udvikling, såvel ved at samle dem til daglig omgang, som ved en stor, stærkt brugt bogsamling, et godt bladhold, aftenskoler om vinteren, ugentlige foredrag o. s. v. Men derhos er fra foreningen udgået andre foretagender til arbejderne gavn: arbejderboligers opførelse (se side 49), billige lånekontors oprettelse m. m. Det meste, som foreningen har gjort, skyldes stifterens initiativ, og hans ledelse har væsentlig del i, at Danmarks arbejdere så længe have været uberørte af socialismens smitte, ligesom han også altid har fremmet samkvem mellem danske og andre nordiske arbejdere.

Håndværker og Fabriker.

Skønt industriudstillingens besøgere ville på selve udstillingen og i dens katalog have al mulig vejledning til at finde de industrielle etablissementer, som det nærmest kunde interessere dem at gøre sig bekendte med, undlade vi dog ikke at henlede opmærksomheden på nogle mere fremragende virksomheder, idet vi sætte dem, som stå nærmest i forhold til kunsten forrest:

Fotografer: Georg E. Hansen, Norgesgade 61; Budtz Müller & co., Norgesgade 21; L. Olsen, Østergade 13; Lønborg, Amagertorv 6.

Porcellænsfabriker: Den (forhen) kongelige, Købmagergade 50, stiftet 1772, fra 1779—1868 dreven af staten; Bings & Grøndahls, Vesterbrogade 149, udsalg i Pilestræde, hjørnet af Kronprinsensgade.

Terracottafabrik: Ipeens enke, udsalg i Norgesgade 31.

Guldsmede: Hertz, hjørnet af Kronprinsens- og Købmagergade; Christesen (*sølvvarefabrikant*) Østergade 8.

Galvanoplastiker: C. C. Møller, Norgesgade 21.

Elektropletvarefabrikant: H. C. Drewsen, Østergade 24.

Konstdrejere: J. G. Schwartz & søn, Sværtegade 3.

Møbelsnedkere: S. & A. Jensen, Kongens Nytorv hjørnet

- af Vingårdsstræde; J. G. Lund, Kongens Nytorv 6; C. B. Hansen, Kongens Nytorv og Holmens kanal 2 («Erichsens palæ»). F. P. Roerup, Borgergade 14.
- Tapetfabriker: Fraenckel, Ny Adelgade 8; Drewsen & sønner, udsalg i Størrestræde, hjørnet af Stranden.
- Skiltefabrik: Carl Steenstrup, Silkegade 10, 2den sal.
- Papirfabriker: Drewsen & sønner, Strandmøllen i Dyrehaven, Ørholm i nærheden af Lyngby, udsalg i Størrestræde, kontor Høibroplads 21.
- Symaskinefabrik: Bergmann & Hüttemeier, Holmens kanal 15; H. I. Bakke, Store Kongensgade 56; Nørholm, Amager-torv 3.
- Voxdugsfabrik: Meyer, Blegdamsvej 72; J. F. Krause, Gl. Amager-torv 22.
- Bogtrykkerier: Bianco Luno, Lille Helliggeiststræde 8, Thiele, Store Helliggeiststræde 7.
- Væverier: J. H. Rubens, Rolighedsvej.
- Klædefabriker: Modeweg, fabrik i Brede ved Lyngby, udsalg Amager-torv 23; Dickmeiss, Nørrebrogade 47.
- Hanskefabrik: N. F. Larsen, udsalg Store Købmagergade 7, kælderen; Johannes N. Schmidt, St. Købmagergade 9.
- Skrædere: J. R. Lund, Kongens Nytorv, hjørnet af Store Kongensgade; Schwadahl, Østergade 36, 1 tr. op; Johansen og Møller, Norgesgade 8 (tillige nyt equiperings-etablissement); Rasmussen, Kronprinsessegade 6; Keiding, Vingårdstræde 9; tillige for færdige klæder: Odder, Møntergade 32, Fallesen, Kristen Bernekovstræde 1, Taffdrup, Silkegade 8.
- Skomagere: Stamer, Norgesgade 9; Hjorth, Pilestræde 8; Mouritzen, Landemærket 19; N. H. Johnsen, Nikolaigade 1. Iver Jensen, Vesterbrogade 64.
- Lys-, olie- gödning m. v.: Fredens mølle, Amagerbro; udsalg store Kongensgade 68; Holmblad, Amagerbro, udsalg i Gothersgade 33; Asp, udsalg Østergade 30.
- Kalkfabriker: Krause, Gamle kalkbrænderi, og Glahn, Ny kalkbrænderi, begge ved stranden nedenfor Østerbro.
- Maskinværksteder og Jernstøberier: Burmeister & Wain, på Kristianshavn Overgaden neden vandet (skibe, broer — t. ex. knippelsbro —, andre dampmaskiner m. m.), den største fabrik i denne retning, nu aktieforetagende; Gamst & Lund, Vestervold 7, tillige klokkestøberi; D. Löwener, Kristianshavn, Overgaden oven vandet 6; Anker Heegaard, dels på Frederiksværk ved Isefjorden, dels på Nørrebro, Blågårds-gade 20, udsalg på Gammelholm, Havnegade (projektiler og kanoner, agerbrugsredskåber); P. Andersen, Svanholm ved

Gamle Kongevej, Vesterbro (agerbrugsredskaber); Eickhoff (bogtrykkerpresser, skriftstøberi); Hüttemeier, Farimagsgade 29.

Kirurgiske instrumenter tilvirkes af Camillus Nyrop, Købmagergade 46; Rasmussen Kronprinsensgade 9.

Optiske og fysiske instrumenter tilvirkes af E. Holst, Østergade 24; Noor, Kongens Nytorv 26; Thiele Købmagergade 39.

Musikalske instrumenter: Hornung & Møller, Holmens kanal 12; Marshall & Co., Kompagnistræde 18.

Isenkramvarer (knive, saxe o. s. v.): Råvaddams fabrik i Dyrehaven ved strandmølleåen, kontor Åbenrå 31.

Vognfabriker: Fife, lille Strandstræde 20, Elof Jensen, store Kannikestræde 18; Hansen, V., Studistræde 12.

Skibsbyggerier: Vilders plads for enden af Strandgade på Kristianshavn; Holms plads, bagved Frederikskirke, indgang fra Strandgade 1; Larsens plads, mellem Amalienborg og St. Annaplads; Strandpromenaden 7; (Burmeister & Wain, ved Holms plads).

Rebslageri: Jakob Holm & sønner, Amagerbro.

Svineslagterier: A. N. Hansen, Bodenhoffs plads for enden af Overgaden over vandet på Kristianshavn; Puggaard & Heymann, ved Øresundsgade, Østerbro.

Rismølle: A. N. Hansen, Bodenhoffs plads.

Dampmøller: ved Langebro; ved Strandvejen (Svanemøllen); ved Møllegade på Nørrebro; ved Frederiksbergvejen; Vodroffgård mellem Vester- og Nørrebro.

Bryggerier: J. C. Jacobsen på Carlsberg, ved Valby; Heiman på Svanholm, ved Gamle Kongevej; Aldersro, ved Jagtveien; «Kongens Bryghus», ved Langebro; Rabeshave, på Kristianshavn ved Langebrogade (de tre sidste aktieforetagender).

Brænderier: Brøndum i Snaregade; Heering (cherry cordial, forsendes over hele verden), Overgaden neden vandet, 13.

Sukkerraffinaderier tilhørende selskabet «Phönix»: Slotsholmsgade ved knippelsbro; Helsingørgade 22.

Sukkervarefabrikant: Chr. L. Lange, Gammeltoiv 4.

Chokoladefabriker: Brødrene Cloetta, Nicolajgade 1; Deichmann, Stormgade 17, Kehlet, Østergade 2 og 61.

Tobaksfabriker: Bech & sønner, Frederiksberggade 38; Nobel, Vestergade 11; Hirschsprung Østergade 6.

Spillekårtfabrik: Holmblad, Gothersgade 33.

Bøssemager: Christensen, store Kongensgade 33.

Sværdfeger: Heraczek, Pilestræde 5.

Promenader og Udsigter.

Som punkter, hvorfra det især er værdt at se byen og dens omgivelser have vi nævnt: volden, særlig kastelsvolden, og Frelsers tårn; fra Rundetårn hæmmes udsigten i høj grad ved røgen fra byens skorstene. Vi kunne endnu anbefale den, som vil have en oversigt over København som søstad og se nogle af stadens mest maleriske partier, at lade sig ro gennem havnen; færgebåde kunne fås ved Kvæsthusgaden. Den vakreste promenade nærmest staden er gennem grønningen ad Langelinie og Strandpromenaden til Kalkbrænderierne.

Udenfor byen kunne især to vuer af den anbefales. Den ene er på «Frederiksbergbakke», i slotshaven, på siden om slottet, eller, endnu bedre, fra altanen på slottets tag. Den anden, mindre kendte, vil man finde, når man lader sig køre ud forbi Sygehjemmet (mellem Vester- og Nørrebro) og videre ad Godthåbs vejen, samt et lidet stykke på den anden side af den bro, som er angiven i den yderste rand af det vedlagte kært. Vejen gør da et stykke oppe på den foran liggende bakke, et pludseligt sving. Her står man af og går et hundrede skridt langs en grøftevold op på marken. Man vil da, når man vender sig om, i nogen afstand fra gården Bellahøj, have den videste udsigt over København, som findes, idet man i klart vejr kan se på den ene side over vide marker og Køgebugt til Stevns-Klint, på den anden side forbi Charlottenlunds og Dyrehavens bøgeskove over sundet til Hveen; imellem begge vande breder staden sig, med sine tårne, volde og forstæder, alt omgivet af et bredt bælte af haver, som tilhøre for byen gå over i den skovgroede Frederiksberg bakke med slottet øverst. — I endnu større frastand frembyder København et smukt billede, med skov til forgrund, næmlig fra haven ved skovfogedhuset og traktørstedet Fortunen ved Dyrehaven.

Københavns fjernere omegn.

Når man har nogen længere tid til sin rådighed, bør man ikke forsømme at besøge visse hovedpunkter i Københavns nærhed, som af denne eller hin grund frembyde særegen inter-

esse. Med hensyn til befordringen fra og til København nævne vi den daglige trafik, men må iøvrigt henvise læserne til de københavnske dagblades daglige lister, idet man må vente, at jernbanestyrelsen i udstillingstiden vil træffe særegne foranstaltninger for at lette de fremmede at gøre sådanne større og mindre udflugter.

I. Ved **Vestbanen**. Daglige tog fra København Kl. 6,40, 9, 12 og 7, til Roskilde alene desuden Kl. 2¹/₂.

1. **Sorø**. Togene til København afgå derfra Kl. 8,44, 1,8, 6, 8,15 og ere på Københavns banegård henholdsvis Kl. 10,41, 4³/₄, 8³/₄, 10¹/₂. Sorø er tiltrækkende både ved sin ægte danske naturskønhed, som det ligger paa en odde i en skovkrandsset sø, ved sine historiske minder og som sæde for en vigtig undervisningsanstalt. To af Danmarks ypperste mænd have lagt deres ben på dette sted og knyttet deres navne til det, medens andre have levet og virket her, hvis navn stå med uudslettelige træk i vor saga.

I nærheden af Sorø ligger landsbyen Fjenneslev. Her bode i det 12te hundredår den rige herremand Asger Ryg af den ædlestes byrd (efter sagnet stammede han fra Palma, toke). Om ham siger sagnet, at han, da han skulde drage i krig fra sin frugtsommelige hustru, bød hende, hvis hun fødte en dreng, at rejse et tårn på den kirke, som da var under bygning, men hvis hun fik en datter, skulde hun lade den være kullet. Da han kom hjem, så han to tårne: hun havde født ham to drenge, og de bleve begge store og navnkundige mænd; det var Absalon og Esbern Snare. Denne Asger Ryg grundlagde på Sorø et benediktinerkloster, hvortil han lagde jordegods, inden han døde (1153).

I hans spor trådte hans store søn Absalon. Som bisp i Roskilde udvidede han 1161 klosteret, som han gjorde til cistercienserkloster, samt lagde meget gods til det, idet han særlig pålagde munkene at optegne Danmarks krønike. Da han blev gammel og syg, drog han til Sorø og døde der (1201). Han blev begravet i klosterkirken, og her hvile endnu hans ben; en sten med hans udhugne billede viser gravens sted.

Af det gamle klostres bygninger stå endnu kun portbygningen samt kirken. Den er fra det 12te hundredårs sidste halvdel, men efter en stor ildsvåde 1247 ombygget; de ældste partier (koret og korset) ere i rundbuestil, men i hovedskibet træder spidsbuen frem. På mangehånde måder mishandlet, er denne anselige (110 alen lange) og skønne bygning i de seneste år bleven restaureret under ledelse af Chr. Hansen

(se side 17) og de gamle vægge- og loftsmalerier fornyede ved prof. Kornerup; arbejdet er dog endnu ikke færdigt.

I middelalderen var Sorø Danmarks aneligste herrekloster. Fra hin tid har kirken tre kongelige grave, nemlig Kristoffer den 2dens og hans dronning Eufemias († 1332) under en sandstens sarkofag med messinghilleder, Valdemar Atterdags († 1375) i en sarkofag af sort marmor, ilde mishandlet af Svenskerne 1658, og Olaf Håkonssöns († 1387), Margrethes søn, den sidste mandlige ætling af Harald Hårfagers, Svend Estridssöns og Folkungernes kongelige slægter.

Margrethe var meget gavmild mod Klosteret. Her bode hendes skriftefader, abbed Niels, for hvis skyld hun måtte døde kong Albrekt Meklenborgers lånsord: «munkedejen». Her blev hun også først jordfæstet (1412), indtil året efter Roskildebispens Peder Lodehat førte hendes lig til Roskilde domkirke. Henimod middelalderens slutning levede her den broder Niels, som er forfatter til den ældre del af den danske rimkrønike.

Ved reformationens indførelse gik Sorø kloster over i kronens besiddelse, og i året 1586 omdannede Frederik den 2den det til en friskole for 30 adelige og 50 borgerlige børn. Til denne skole føjede (1623) Kristian den 4de et adeligt akademi, som nød en vis anseelse ved dygtige lærere (bl. andre hollænderen Meursius og københavneren Stefanius, begge historikere) og hvor store mænd have studeret (t. ex. ifølge en uvis efterretning, Karl Gustav, samt søhelten Niels Juel). Men i Frederik den 3dies tid forfaldt akademiet, godset styredes slet, og Sorø var glemt som lærdomssæde, indtil Norges største søn og Danmark-Norges største digter Ludvig Holberg 1747 skænkede sit omliggende jordegods, frugten af et langt livs forfatter-virksomhed, tilsammen over 1000 tønder hartkorn*), samt 15000 rdl. og sin store bogsamling til genoprettelsen af det «ridderlige akademi» i Sorø. Det var den tid, da indvandrede tyske junkere og deres afkom vare ovenpå i alle retninger, da alt ikke adeligt og ikke tyskt foragtedes. Dette viste sig også her. Ved indvielsen holdtes festtalen på tysk af en tysk greve, og selve giveren, den dog baroniserede Holberg blev på grund af sin uadelige fødsel anset for uværdig til at spise ved bord og i værelse sammen med kongen, ligesom hans ønske, at akademiet måtte stå åbent også for borgerlig fødte lærlinger ringeagtedes. Også var en af de tidligst ansatte lærere ved

*) En «tønde hartkorn» er et mål for jordens skatteværdi, ligesom svensk «mantal»; nutildags kan en tønde hartkorn (der i de fleste egne nogenlunde angiver også jordens sande værdi) regnes at være imellem 1500 og 2000 rdl. værd.

det nye akademi en tysker, «filantropen» og pædagogen, den ferske, smagløse og hovmodige Basedow. Men der samledes dog efterhånden i Sorø en kreds af udmærkede nordiske lærde, navnlig i fædrelandets historie, og akademiet blev efterhånden en støtte for den vågnende nationalånd.

Således var der dog allerede i hin tid velsignelse ved Holbergs gave. Hans stöv fik sit hvilested i den gamle klosterkirke, hvor han ligger i en særegen gravhvælving, i en marmorkiste, der er smykket med hans portræt i medaillon, et arbejde af Wiedewelt.

I året 1813 brændte akademiets i Frederik den 5tes Tid (af de Thurah) nytopførte bygning, og det lå da nede, indtil det 1822 genoprettedes som et gymnasium og pensionsanstalt med adgang for børn af alle samfundsklasser; da opførtes (af Malling) den nuværende akademibygning. Atter denne gang samledes meget gode kræfter til akademiet, t. ex. Digteren Hauch, og især B. S. Ingemann, hvis minde i folkets erindring er knyttet uadskillelig til det venlige hus med haven ud til Sorø sø, hvor han tilbragte 40 år af sit fredelige liv. Men som højskole vilde akademiet ikke trives. Det var da, at Grundtvig — ti også hans navn er på en måde knyttet til Sorø — fik den tanke at omdanne akademiet til en «folkehøjskole» og i denne anledning fremsatte de ideer til en ny folkeopdragelse, som siden ere blevne virkeliggjorte i stor udstrækning, og som synes at være vor tids frugtbareste kultur-tanke. Med hensyn til Sorø havde Grundtvig virkelig tilsidst opnået den enevældige konges samtykke, da Kristian den 8de døde (20de Januar 1848). Nu er akademiet en sædvanlig lærd skole med en dertil hørende opdragelsesanstalt for 82 elever. Blandt mere kjendte nutidsmænd, som have fået deres første uddannelse i Sorø kunne nævnes stamhusbesidderen hofjægmester Carlsen (minister 1864, ivrig skandinav), redaktør Bille og professor Frederiksen. Sorø akademi er en meget rig stiftelse. Den årlige indtægt udgør nu over 250,000 rdl., hvoraf store summer ere brugte til mere eller mindre beslægtede formål (t. ex. teatrets ombygning og nybygning).

2. Ringsted. Jernbanetog til København Kl. 9,10, 1,45, 6,40, og 8,44. Den lille by er mærkelig for kirkens (St. Bents kirkes) skyld. I sig selv interessant ved ælde (samtidig med Sorø kirke) og auserelse, gemmer den støvet af nogle blandt Danmarks ypperste fyrster i midalderen, nemlig hertug Knud Lavard, hans søn Valdemar den store († 1182), Knud Valdemarssøn († 1202), og Valdemar Sejv († 1241), tillige med deres dronninger, deriblandt den sidste, i folkets minde ufor-

glemmelige hustru, den bømske fyrstedatter Dagmar, fremdeles Valdemars sønner Valdemar (död för faderen) og Erik Plovpenning († 1250), kong Erik Menved (1285—1319) med hans dronning den svenske kongedatter Ingeborg, og den svenske konge Birger Magnussön, som efter mordet på brödrene i Nyköping slot, måtte ty til Danmark, med hans dronning. Også Ringsted kirke er i den nyere tid bleven restaureret.

3. **Roskilde.** Jernbanetog til København Kl. 9,10, 9,57, 1,20, 3,25, 7,55, 9,37. Det er her selvfølgelig Domkirken, som især er værdt at se. Man har tidligere ment, at den stenkirke, som ved bisperne Vilhelms og Svend Norbagges iver opførtes i Roskilde i det 11te hundredår (indviet 1084), var den nuværende kirke. Det er imidlertid temmelig uimodsigelig godtgjort (af konsthistorikeren Høyen), at den er yngre, rimeligvis fra midten af det 13de hundredår, efter at en ildebrand 1234 havde ødelagt den ældre kirke. Herom vidner navnlig det åbne galleri over sideskibene, korrundingens lethed og finhed og blandingen af runde og spidse buer, egenheder som Høyen har fundet ved nordfranske kirker fra det 12te hundredår, hvilke han mener have tjent som forbilleder. Domkirken er 136 alen lang, 44 alen bred og 55 alen høj, tårnene med spir (fra Kristian den 4des tid) 118½ alen høje.

På mange måder er kirken bleven misbehandlet, navnlig ved tilmuringen af sideskibenes vinduer for de mange tilbygningers skyld, ved overhvidtning af fordums farvesmykning o. s. v. I årene 1862—64 ere hvælvingerne restaurerede og den gamle murstenssætning på pillerne og hvælvingernes ribber bragt til veje igen. Trods alle tab er kirken endnu en af de skønneste i Norden.

Roskilde domkirke har rykvis lige fra de ældste tider til vore dage været konge-gravsted. Her hvile benene af Harald Blåtand († 987), Svend Tveskæg († 1014), Svend Estridssön (1045—1076), hans søn og tredje eftermand Niels's udmærkede dronning Margrethe Ingesdatter af Sverige ("fredkulla") — deres billeder ere malede på pillerne omkring höjkoret. Disse minder fra den ældre middelalder omgive det store minde fra dens slutning, der knytter sig til Margrethe Valdemarsdatter († 1412), hun som samlede Nordens riger, "at de skulde stå i lune"; hendes gravminde med det hvide alabastbillede er rejst af hendes fostersøn Erik af Pommern 1423. I en af sidegangene findes en ligsten i gulvet, som efter en gammel overlevering dækker støvet af Nordens store krönikeskriver Saxe († 1206?). Kristoffer af Baiern er jordfæstet i domkirken, men hvor, vides ikke.

Derimod have de oldenborgske konger og dronninger på Hans, Kristiern den 2den og Frederik den 1ste nær, samt en hel del af deres børn sine kister og tildels mindesmærker i kirken. Vi skulle kun frembæve to, nemlig Kristian den 4de, der har sit eget kapel, med meget smukke dekorationer (af Eddelien, Hilker og Heinr. Hansen), 16 portrætter (af J. Kornerup, Eddelien, Constantin Hansen og Hilker) og især to store malerier (af Mørstrand); og Frederik den 7de, hvis egetræs-kiste bærer det bedste smykke af alle: den guldkrands, som danske kvinder af alle samfundsklasser lagde på den til tegn på deres troskab og kærlighed.

I nogen afstand vest for kirken flyder en i Danmark usædvanlig stærk kilde, maglekilde. Heri samt i navnet Roø: Hroar, Hrolf Krakes søn, som grundlagde staden, ligger oprindelsen til dens navn. I Nordens senere historie er til Roskilde kun eet mærkeligere minde knyttet, nemlig fredslutningen 1658, som ej alene flyttede nogle landskaber om fra de to af Nordens stater til den tredje — dette kunde fra et højere sted være lige meget —, men som for første gang unddrog en del af Sønderjylland — den Gottorpske — fra den danske krones højhed.

Til at besøge Sorø og Roskilde vil en dag være nok; man tager da med morgentoget Kl. 6,40 til Sorø, er der Kl. 8,45, tager Kl. 1,5 til Roskilde, er der Kl. 3, har da eftermiddagen til at besøge kirken i og kan tage «ind», som tale-måden lyder, med et af de hyppige eftermiddagstog.

II. Ved Nordbanen.

1. **Lyngby og Sorgenfri slot.** Smuk park ved slottet, enkedronning Caroline Amalies sommerbolig. Slottet, temmelig ubetydeligt, er opført ved 1700 af en greve Ahlefeldt, nu statsejendom. Smukke udflugter kunne herfra gøres, navnlig til det $\frac{1}{4}$ mil fjernere liggende Frederiksdal slot ved Furesøen, til den nærliggende Bagsværsø og langs Furesøen til Farum. Hvor Frederiksdals å — det samme vandløb, som, efter at have gennemstrømmet Lyngby sø, driver de tidligere nævnte fabrikker: Brede, Ørholm, Råvaddam og Strandmøllen — flyder ud af Furesøen, ligger, nu omgivet af eng, fordum af grave, et voldsted. Her stod en borg, Hjortholm, som i Grevefejdens tid var besat af lybske landsknegte i grev Kristians tjeneste og måtte tages (1536) ved en formelig belejring. Det var sidste gang, Tyskerne vare på Sjælland som fjender

(fraregnet de tyske regimenter under Karl Gustav). Vil man se sig om i Lyngby-egnen, må man tage en dag dertil. Togene til København passere Lyngby station Kl. 8,25, 1,28, 5,32 og 9,28.

2. **Frederiksborg slot** ved Hilleröd. Kristian den 4des navnkundige, største bygning, Frederik den 7des yndlingsopholdssted, indtil slottet ødelagdes ved branden den 17de Decbr. 1859, genopført ved sammenskud og ved udbyttet af et konstflids-lotteri, så at ydermurene og tårnene samt af det indre kirken ere restaurerede, den sidste med stor pragt. Her findes, i Kristian den 4des bedestol en række smukke bibelske malerier af Carl Bloch. Foruden mange minder fra de nævnte to kongers personlige liv knytter sig til Frederiksborg slot mindet om Karl Gustavs ophold her sammen med Frederik den 3dje efter Roskilde-freden, samt om fredsslutningen den 3dje Juli 1721, der endte den store nordiske krig.

Hilleröd er omgivet af dejlige skove. Navnlig strækker sig herfra mod nord, langs Esrom søs vestside, den henved 1 □ mil store Gribs-skov, den største og vildeste bøgeskov i Danmark, som kan give nogen forestilling om, hvorledes landet i almindelighed så ud i gamle dage.

Toget til København passerer Hilleröd station Kl. 7,40, 12,35, 4,42 og 8,40.

3. **Fredensborg slot**, opført af Frederik den 4de og kaldt Fredensborg til minde om fredsslutningen 1721, mærkeligst ved sin særdeles smukke park, hvor man vil finde de skønneste exemplarer af bøgetræer, som gro i Danmark og da rimeligvis i verden. Dette slot var sommerbolig for hoffet i den tid, da Juliane Marie, med Guldberg som minister, styrede landet for sin sindssvage stivsøn Kristian den 7de (1772—1784). Fra denne tid stammer den kreds af sandstensfigurer, forestillende norske bønderfolk, som er opstillet i den såkaldte Nordmandsdal. Nutildags er slottet i en del af sommeren og om efteråret opholdssted for kongen og hoffet.

4. **Helsingør.** Togene fra København komme dertil Kl. 9³/₄, 1¹/₂, 5³/₄ og 10,55 og afgå til København Kl. 7, 11,40, 3,45 og 8. — Den største mærkelighed ved Helsingør er Kronborg slot, opført af Frederik den 2den, indtaget af Karl Gustav 1658, skueplads for det djærve forsøg af ingeniøren Steenvinkel og præsten Gerner på at tage slottet tilbage, som bragte dem begge paa pinebænken og Steenvinkel i galgen. — Tæt vest for Helsingør ligger det lille slot Marienlyst, nu søbade-anstalt, og længere hen ad kysten Hellebæk med smukke skove og Odinshøj med en dejlig udsigt over sundet til Kullen.

III. Klampenborgbanen — tog i regelen hver halve time, om søndagen hyppigere.

1. **Charlottenlund slot**, i en smuk lille skov, opført 1733 for prinsesse Charlotte Amalie, nu sommerbolig for kronprins Frederik og kronprinsesse Lovisa. En prægtig lindeallé fører fra dette slot forbi

2. **Bernstorff slot**, opført af grev Hartvig Ernst Bernstorff, Frederik den 5tes minister, nu kong Kristian den 9des privatejendom og hoffets forårsopholdssted, til

3. **Jægersborg**, hvor Kristian den 4de havde rejst et, senere ombygget, nu nedbrudt jagslot.

Efter dette fordums slot har den store indhegnede skov, som strækker sig fra Klampenborg henved 1 mil op imod Vebæk, navn af

4. **Jægersborg-Dyrehave**, den København nærmest liggende større skov, yndlingstilflugt for Københavns befolkning. På dens højeste punkt, på en åben bakke, med dejlig udsigt over sundet, ligger jagslottet Eremitagen (se side 14), nu traktørsted. På bakkehældet foran slottet have Københavnerne i en række år holdt deres grundlovsfest den 5te juni. Vejen fra stationen til eremitagen fører forbi en plads med to bautastene til minde om forskellige folkemøder, dels slesvigske, dels skandinaviske; det sidste af disse var under de norske folkehøjskolelærlingers besøg 1871. — I Dyrehavens nordlige del, tætved stranden ligger Skodsborg, et lyststed, hvor Frederik den 7de boede om sommeren i sine sidste leveår. Går man længere nordpå, kommer man forbi Vebæk til Rungsted, hvor en høj med en liden støtte minder om, at her levede i nogle år digteren Johannes Ewald. Endnu længere mod Nord ligger Humlebæk, hvor Karl den 12te steg i land den 4de august 1700 og, da han første gang hørte kuglerne pibe, udbrød i de ord, som så livligt afspejle hans heltesind: «Detta skal hädanifrån bli min käraste musik.»

Vil man til og fra Klampenborg, — badeanstalt og forlystelsessted, navnlig med god musik —, kan man foruden ad jernvejen komme ad strandvejen med de åbne såkaldte «kaper-vogne», som køre, såsnart vognen er fuld, om helligdagene sædvanlig til langt ud på natten. På

5. **Strandvejen** kommer man lidt fra Klampenborg forbi en kilde, som vælder ud af fodstykket under en støtte. Den kaldes Emilies kilde efter en grevinde Schimmelmänn, hvis mand ejede det tætved liggende lyststed «Sølyst», som i århundredets begyndelse var samlingssted for tidens skönånder

og hvor navnlig Baggensen og Øhlenschläger have opholdt sig. Det sted på strandvejen, som fremtidig sagtens vil min- des som det mærkeligste, er Store Tuborg $\frac{1}{4}$ mil fra byen, hvor N. F. S. Grundtvig nu har boet i en del år i sin høje alderdom, og hvor han hvert år har samlet fra hele landet, tildels også fra Norge, til «vennemøder» menige og høvdinge i den ejendommelige folkeoplysnings-hær, som hans ånds mægtige indflydelse har skabt.

Erindringsliste.

Hver Dag.

Den nordiske konst- og industriudstilling, åben fra 13de juni til slutningen af oktober. Åbningsdagen (højtidelig- heden begynder kl. 12) 5 rdl.; kært for hele tiden, (åbnings- og medailledagen medregnet) 10 rdl., fra 14de juni 5 rdl.; for et tidsrum af 14 Dage 3 rdl.; for et tidsrum af 7 dage 2 rdl.; om Lørdagen 64 sk.; de øvrige dage i ugen 32 sk.; 6 uger efter udstil- lingens åbning hver søndag 16 sk. Udstillingen åbnes hver dag kl. 10 formiddag, undtagen om Lørdagen kl. 12, lukkes kl. 7.

Komité de herrer: Hs. excellence, conseilpræsident, Lehusgreve *L. H. G. H. Holstein*, præsident; Hs. excel- lence, Københavns overpræsident (svarer til öfverstat- hållare), kammerherre *E. Emil Rosenørn*, vicepræsident; etatsråd, borgmester *E. D. Ehlers*, kommissær for bedøm- melsen; krigsråd, rustmester *G. Christensen*, kommissær for opstillingen og udstillingens ordning; professor, arki- tekturmaler *Heinr. Hansen*, kommissær for konstafdelin- gen; professor *C. Holten*, kommissær for industrimødet; grosserer *W. P. Borgen*, kommissær for udstillingens finansvæsen; lieutenant, cand. polyt. *B. Jensen*, udstil- lingens bureauchef; og cand. jur., sagførerfuldmægtig *Camillus Nyrop*, præsidiets sekretær.

Rosenborg slot, de danske kongers kronologiske samlinger. Kan beses når det forud bestilles hos slottets for- valter hr. kammeråd Læssø, boende i slottets mel-

lembygning. Prisen er 3 rdl. for et selskab indtil 12 personer.

Det kgl. bibliotek, åbent hver dag, undtagen helligdage fra 11—2 form.

Universitets-biblioteket og **det Classenske bibliotek** i forening, åbent hver dag, undtagen helligdage 11—3.

Kristiansborg slot, ved henvendelse til slottets forvalter, kammerråd Zeltner, Tøibugade 17.

Antik-salen eller konstakademiets figursal på Charlottenborg ved portneren på stedet.

Børsen, åben hver søgnedag 2—3.

Vor Frue kirke, forevises af graver Leerbech Studistræde 12. Betaling 3 mark for et selskab indtil 12 personer. Forøvrigt åben daglig 9—11.

Vor Frelses kirke og **tårn**, ved henvendelse til overgraver Stephensen Dronningensgade 67, Kristianshavn. Betaling 1 rdl. for et selskab indtil 12 personer.

Botanisk have, ved henvendelse forud til gartner Friedrichsen, boende ved haven.

Københavns akvarium, Vesterbrogade 33. Åbent hele dagen, samt om aftenen ved lys.

Zoologisk have ved Søndermarken forbi slottet. Åben hele dagen. Entré 16 sk. Katalog 4 sk.

Det kan iøvrigt ventes, at de fleste samlinger ville blive åbne daglig eller i alt fald hyppigere end sædvanlig i udstillingstiden. Da imidlertid intet herom endnu var fastsat, da denne bog tryktes, have vi kun kunnet meddele den sædvanlige daglige orden, hvilken vi da ville råde brugerne af bogen til at rette efter hvad der måtte blive meddelt i bladene.

Søndag.

Thorvaldsens museum, 11—2.

Den kgl. malerisamling, 11—2.

Universitetets zoologiske museum, 12—2.

Mandag.

Botanisk have, 8—2 og 4—7.

Det ethnografiske museum, 10—12.

Det kgl. mønt- og medaillekabinet, 12—2.

Thorvaldsens museum, 3—6.

Tirsdag.

- Den kgl. kobberstiksamling, 11—2.
- Antiksamlingen, 12—2.
- Thorvaldsens museum, 12—3.
- Den kgl. malerisamling, 3—7.
- Museet for nordiske oldsager, 5—7 efterm.

Onsdag.

- Den øverste del af Rundetårn, 12—1.
- Moltkeske malerisamling, 12—2.
- Universitetets zoologiske museum, 12—2.
- Thorvaldsens museum 12—3.
- Det ethnografiske museum, 5—7 efterm.
- Studentereforeningen, i følge med et medlem 8—9 form.

Torsdag.

- Thorvaldsens museum, 9—12.
- Den botaniske have, 9—2.
- Museet for nordiske oldsager, 12—2.
- Den botaniske have, 4—7.

Fredag.

- Det ethnografiske museum, 10—12.
- Den kongelige kobberstiksamling, 11—2.
- Den kongelige malerisamling, 11—3.
- Thorvaldsens museum, 12—3.

Løverdag.

- Den øverste del af Rundetårn, 12—1.
- Det antropologiske museum, 9—11.
- Thorvaldsens museum, 12—3.
- Museet for nordiske oldsager, 12—2.

Alfabetisk indholdsfortegnelse.

Overskrifterne over hvert af bogens afsnit findes nedenfor anførte med fede typer og sidetal. Hovedstedet, hvor vedkommende sag er omtalt, er udhævet ved spærring og cursivering.

	side		side
Absalon	1, 35, 59.	Bygninger, (konsthistorisk over-	
Amagerbro	4.	sigt)	13-18.
Amalienborg . . . 11, 34.		Børsen	2, 34.
Andre historiske minder 9-10.		Charlottenborg slot 14,	
Antiksamlingen 42.		32-33.	
Arbejderboliger . 48-49.		Charlottenlund slot . 65.	
Arbejderforeningen af		Citadelskirken 27.	
1860	55.	Dagmar	62.
Arne Magnussen . . . 22, 39.		Dahlerup, arkitekt 18, 37.	
Asker Ryg	59.	Didrik Slaghoek 34.	
Athenæum	54.	Dyrehaven	4, 65.
Badeanstalter 53.		Eckersberg, maler 25, 28, 29.	
Baggesen	68.	Eddelien, maler 63.	
Baptisternes kirke . . 27.		Ejgtved, arkitekt . 14, 26.	
Bellahøj	58.	Elers	22, 40.
Bernstorff slot 65.		Emilies kilde	60.
Bibliotheker, det konge-		Erik Menved	62.
lige	2, 40-41.	Erik Plovpenning 62.	
— universitetets 38-39.		Erindringsliste	66-69.
— Classenske	39.	Eremitagen	14, 65.
Bindesbøll . . 16, 40, 46.		Ethnografisk museum 41-	
Birger Magnussøn 62.		42.	
Bissen, den ældre 11, 12, 21, 38.		Ewald, Johannes 12, 22, 65.	
Bissen, den yngre 35.		Fabriker	55-57.
Bloch, Carl, maler 64.		Fasangården	33.
Bombardementet 1807 . . 8.		Fjernere omegn	58-66.
Borch	40.	Folketeatret	51.
Borup, billedhugger . . . 28.		Foreninger	53-55.
Botanisk have	39.	Forlystelsesanstalter, restaura-	
«Byen», den gamle 2.		tioner og kaféer . . 51-53.	
— den nye	3.	Forstæderne	4.

	side		side
Fredensborg slot	14, 64.	Hans Tavsén	28.
Frederik den 1ste	63.	Hansen, Chr. . . 17, 33, 38.	
Frederik den 2den	64.	Hansen, C. F. 15, 20, 26, 28.	
Frederik den 3dje 2, 6, 7, 26, 29.		Hansen, Constantin, maler 37,	
Frederik den 4de 2, 32, 64.		63.	
Frederik den 5te . . 11, 65.		Hansen, Heinrich, maler . 63.	
Frederik den 6te 11, 33, 34, 40.		Harald Blåtand	62.
Frederik den 7de 11, 30, 63,		Harsdorff 15, 50.	
64. 65.		Hauch 61.	
Frederiksberg bakke . . . 58.		Helliggeist-kirke 21-22, 48.	
Frederiksberg by 4.		Helsingør 64.	
Frederiksberg slot og		Herholdt, arkitekt . . . 17.	
have 14, 33.		Hetsch 15, 27, 37.	
Frederiksborg slot. . 64.		Hilker, maler 37, 63.	
Frederiksdal 63.		Hjortholm 63.	
Frederiksgaden, palæ-		Holberg . . . 11, 50, 60-61.	
erne i 14, 34.		Holmens bro 1.	
Frederiks tyske kirke 26.		«Holmens folk» 36.	
Frelseres kirke. . . 14, 24.		Holmens kanal. 3.	
Freund, billedhugger 21, 28,		Holmens kirke 13, 24-25.	
29, 32.		Holmens kirkegård. 8.	
Frihedsstøtten 11.		Hoteller og gæstgiver-	
Frimurerlogen 34.		gårde 52.	
Frue kirke 10, 15, 19-20.		Humblebæk. 65.	
Fure-sø. 63.		Højbro 7.	
Gadenavne, historisk mærke-		Højesterets lokale. 30.	
lige 9-10.		Hørsholm slot. 14.	
Gammelholm 3.		Høyen, konsthistoriker . . 62.	
Garnisonskirken . 25-26.		Håndværker og Fabriker 55-57.	
Garnisons kirkegård 8.		Indbyggertal 4.	
Gasværket 49.		Luddeling og størrelse . . 1-4.	
Gebauer, maler 28.		Ildebrande 13.	
Geheimarkivet. 41.		Industriforeningen 54-55.	
Gerner, præst 64.		Industriudstillingen 66.	
Gerner, Henrik . . . 25, 36.		Industriudstillingsbyg-	
Gribs skov 64.		ningen 34.	
Griffenfeldt 22, 36.		Ingemann, B. S. 61.	
Grundtvig, N. F. S. 8, 24, 26,		Irvingianernes kirke . . . 27.	
61, 66.		Jensen, arkitekt . . 18, 27.	
Gustav Vasa 32.		Jerichau, billedhugger 21, 29.	
Gyldenløve, Ulrik Frederik		Jernbanegården . . . 17, 37.	
24, 32, 44.		Johannis kirke 27.	
Gæstgivergårde, se hoteller 52.		Juliane Marie. 64.	
Hans, Konge 63.		Jægersborg 65.	

side

side

Jørgens-sø 6, 49.
 Kaféer 52.
 Kallebodstrand 3, 6.
 Kalkbrænderierne 58.
 Kalmar-unionen, udkast til 41.
 Kancellibygningen 2.
 Karl Gustav 3, 5-7, 33, 60, 64.
 Karl den 12te 41, 65.
 Karl den 15de 30.
 Karoline Mathilde 30.
 Kasino 51.
 Kastellet 3, 7.
 Katholske kapeller 27.
 Kemisk laboratorium 39.
Kirker 19-28.
 Kirkegårde 12.
 Kirurgisk akademi 39.
 Klampenborg 65.
 Klein, arkitekt 18, 34.
 Knippelsbro 1, 56.
 Knud Lavard 61.
 Knud Valdemarssøn 61.
 Kobberstiksamling, den kongelige 44.
 Kommunitetsbygningen 38.
 •Kongens have 32.
 Konger, understøtter 11.
 Konsistoriebygningen 13, 37.
 Konstakademiet 32-33, 43.
Konstsamlinger 43-46.
Krigs-minder 5-9.
 Kristiern den 1ste 29.
 Kristiern den 2den 5.
 Kristian den 3dje 37.
 Kristian den 4de 1, 2, 11, 13, 23, 32, 34, 60, 62, 63, 64, 65.
 Kristian den 5te 11, 32.
 Kristian den 6te 2, 28, 29, 36, 37.
 Kristian den 7de 30, 64.
 Kristian den 8de 34, 61.
 Kristian den 9de 34, 65.
 Kristiansborg slot 2, 28-30.

Kristiansborg slotskirke 26.
 Kristianshavn 3.
 Kristoffer den 2den 62.
 Kristoffer af Baiern 1, 62.
 Kronborg slot 64.
 Kronologisk samling (Rosensborg) 42.
 Landbohøjskolen 16, 40.
 Landkadetakademiet 14.
 Langebro 3, 6.
 Lehmann, Orla 12, 30, 51.
 Lorentzen maler 28.
 Lund, maler 29.
 Lyngby 63.
 Løngangsstrædet 3, 7.
 Maglekilde ved roskilde 63.
 Malerisamlinger, den kongelige 43, 44.
 — den moltkeske 44.
 Malling, arkitekt 15, 37, 61.
 Margrethe Ingesdatter 62.
 Margrethe Valdemarsdatter 60, 62.
 Marienlyst 64.
 Marmorbroen 2.
 Marmorkirken 15, 27.
 Marstrand, maler 21, 33, 37, 63.
 Meldahl, arkitekt 17.
 Methodistkirken 27.
Militære Indretninger . 35-36.
 Mineralogisk museum 38.
Ministerierne 35.
 Museum, det mineralogiske 38.
 — — zoologiske 38.
 Müller, Adam, maler 22.
 Niels Juel 25, 60.
 Nikolaj tårn 27-28.
 Nordmandsdalen 64.
 Nyboder 3, 36.
 Nyholm 3, 36.
 Observatorium, astronomisk 39.
 Olaf Håkansson 60.
 Oldnordisk museum 42.

	side		side
Peblinge-sø	4.	Sorø	59-61.
Peter den store	7, 22.	Statuer	11-12.
Petersen, O. arkitekt . . .	18.	Stein, billedhugger	26.
Petri kirke	23-24.	Stenbock, Måns	7.
Peters, billedhugger	33.	Stenvinkel	64.
Philippa, dronning	5.	Stilling, arkitekt	17.
Polyteknisk læreanstalt		Stormen på København	
40.		5-7, 30.	
Pontoppidan, Erik	23.	Stormbroen	2.
Postvæsen	36-37.	Stormgaden	7.
Porte, byens	2, 4.	Strandmølleåen (med fabriker)	
Prinsens palæ	33-34.	63.	
Prior, billedhugger	35.	Strandvejen	4, 65-66.
Promenader og udflugter .	58.	Struensee	8, 30, 32.
Rabbek, K. L.	11.	Studenterforeningen	54.
Reden, slaget på	8.	Størrelse	4.
Regensen	39.	Suhm, P. F.	10, 26.
Reformert kirke	27.	Svend Estridssøn	62.
Restaurationer	51.	Svend Tveskæg	62.
Ridehuset ved Kristians-		Sygehuse og milde stiftelser	
borg slot	30.	47-49.	
Rigsdagens lokaler	28.	Synagogen	27.
Ringsted	61-62.	Søforterne	8.
Roed, maler	33.	Söndermarken	33, 50.
Rosenborg slot og have		Sørensen, arkitekt . . .	18, 27.
3, 32.		Telegrafvæsen	36-37.
Roskilde	62-63.	Thomsen, Chr. J.	41-42.
Rundetårn	22-23.	Thorvaldsen 11, 20-21, 25, 28,	
Rungsted	15.	29.	
Råd- og Domhuset	34.	Thorvaldsens museum	2,
Saxe	62.	16, 46.	
Schoustrups gård	13.	Thotts palæ	15.
Schouw, (mindestøtte) . . .	11.	Thurah, Laurids de, arkitekt	
Simonsen, N. maler	28, 29, 33.	14.	
Skandinaviske møder	30, 33, 65.	Teatre	50-51.
Skodsborg	65.	Tivoli	6, 51.
Skoler	46-47.	Toldboden	36.
Slesvigske krige, minder om		Toldvæsen	36-37.
8-9, 30.		Tordenskjold	25.
Slotte og andre offentlige byg-		Trinitatis kirke	22.
ninger	28, 35.	Tvede, arkitekt	18, 34.
Slotsholmen	1.	Tyge Brahe	48.
Sorgentfri slot	63.	«Tyvsnæs»	1.
Sortedams-sø	4.	Tøjhuset	1, 41.

	side		side
Ulfeldt, Korfits (plads) . .	10.	Videnskabelige undervisnings-	
Universitetet . 15, 37-38.		austalter og samlinger 37, 43.	
Vajsenhuset	48.	Våbensamling, artilleri-	
Valdemar den store . . .	61.	ets historiske	41.
Valdemar sejr	61.	Wessel, Johan Herman . .	22.
Valdemar atterdag . . .	60.	Weyse, C. F. (mindestøtte) 11.	
Valkendorf	21, 40.	Wiedewelt, billedbugger 12, 25.	
Vandvæset	49.	Zoologisk have	43.
Vartov hospital . . 21, 48.		Zoologisk museum . .	42.
Vartov kirke	27.	Øhlenschläger . . . 11, 12, 33.	

Register

til

Kort over Kjøbenhavn

ved L. Both.

Navnene ere i Reglen anførte under det Kvadrat, i hvilket Begyndelses-
bogstaverne ere beliggende, fra denne Regel er kun afveget, forsaavidt
den beskrevne Gjenstand kun for en uforholdsmæssig ringe Deel er
beliggende i det Kvadrat, hvori Navnet begynder.

Aabenraa	F	4	Assistents Kirkegaard . .	D	6
Aagade	D	4	Asyl	E	6
Abel Cathrines Boder (148)	G	4	Asylgade	G	3
Absalonsgade	D	2	Baadsmandsstræde . . .	H	3
Admiralgade	G	3	Badeanstalt Venedig . .	D	2
Adolphs Plads	G	2	Badeanstalt ved Lange- bro (205)	G	2
Aflaaaset Vei	H	7	Badeveien	D	3
Ahlefeldts Bastion . . .	F	4	Badstuestræde	F	3
Alexandras Vei	B	8	Bagergade	D	5
Alhambra	C	2	Bangerstræde	D	2
Alleegade	B	3	Baggesensgade	E	5
Alleenberg	B	3	Ballastplads	H	7
Allersgade	C	6	Balsamgade	G	5
Alliance Fabrik	B	1	Banegaard	E	3
Almindeligt Hospital (45)	H	5	Banevogterhuus	C	5
Amager Birkekøntor (202)	H	2	Banevogterhuus	C	4
Amagerbrogade	H	1	Bangertsbro	C	4
Amager Fællid	H	1	Batteri, det faste	G	1
Amager Port	H	2	Belvedere	D	1
Amager Ravelin (282) . .	H	2	Bernstorfsvei	D	3
Amagertorv	G	3	Beslag- og Rideskole (73)	F	2
Amaliegade	H	4	Bianco Lunosallee . . .	C	3
Amalienborg	H	4	Bianco Lunos Sideallee	C	3
Amalievei	C	3	Bikuben (169)	G	3
Amerikavei	C	2	Bispeengen	B	6
Antonistræde	G	4	Bispegaarden (207) . . .	F	3
Anvisnings Bureau . . .	F	3	Bjerregaard	A	1
Appelbyes Plads	G	2	Blaagaardsbro	D	4
Arbejderboliger, de Clas- senske	B	4	Blaagaardsgade	D	4
Arbejderboliger	D	7	Blaa Pakhuus	H	4
Artillericaserne (76) . . .	F	2	Blegdamsfællid	E	7
Artillericaserne (84) . . .	I	2	Blegdamsstræde	F	6
Artilleristokken	H	5	Blegdamsveien	E	5
Arsenaløen	I	3	Blindeinstitut	H	6
Asiatisk Compagni	H	3	Boldhuusgade	G	4
Assistentshuset (55) . . .	F	3	Bom	D	5
			Bomhuus	H	2

Bommens Vagt (90) . .	I	3	Christiansgave	H	7
Bombebøssen (208) . .	H	4	Christianshaab	I	1
Borchs Collegium (23) .	F	1	Christianshavns Bom. .	F	2
Borgerskole	E	6	Christianshavns Fællede	I	2
Botanisk Have (58) . .	H	3	Christianshavns Kanal .	H	2
Brandalarmeringsstation			Christianshavns Kvar-		
(300)	D	6	teer XII	H	2
Brandalarmst. (301) . .	F	7	Christianshavns Vold .	H	2
Brandvagtstation (15) .	G	3	Christiansholm	H	3
Brandvagtstation (62) .	G	5	Christianshvile	B	3
Brandvagtstation (63) .	G	2	Christian Qvinti Bastion		
Brandvagtstation (66) .	G	4	(116)	K	5
Brandvagtstation (132) .	H	4	Christofferslyst	C	4
Brandvagtstation (192) .	D	2	Christuskapel	E	5
Brandvagtstation (209) .	F	4	Chicoriefabrik	C	1
Brandvagtstation (278) .	B	2	Circus (302)	F	3
Brandvagtstation (289) .	E	5	Circus	F	3
Brandvagtstation (303) .	C	4	Citadellet Frederikshavn	I	6
Brandvagtstation (304) .	D	4	Citadellets Slotskirke .	H	6
Bredegade	B	3	Citadelsveien	G	6
Bredgade eller Norgesg.	H	4	Classens Have	G	7
Brogade	H	3	Classenske Fideicom.(20)	H	5
Brohuset	D	4	Classens Vei	G	7
Brølæggerstræde	F	3	Commandantbolig (67) .	H	5
Bryghuusgade	G	2	Communehospital	F	5
Bræstrups Stiftelse . . .	E	6	Communeskole, ny (273)	E	4
Brødremenigheds For-			Cort Adlersgade	H	3
samlingsaal (213) . . .	F	3	Crocodillegade	G	5
Brønshøj Sogn	A	6	Dagmarsgade	C	7
Büløvsbro	E	4	Dagmarsvei	B	7
Büløvs Vei	C	3	Dampskibsbros	H	4
Bæks Badeanstalt	H	7	Dampskibs Expeditions-		
Bæks Gaard	D	4	contor (160)	H	4
Børnehospital (56) . . .	G	5	Danmarksgade	D	2
Børnehuus Kirkegaard .	I	1	Davidskolemestersgang .	G	4
Børnehuustorv	H	2	Delphingade	G	5
Børsen	G	3	Det faste Batteri	G	1
Børsgade	G	3	Diaconissestiftelsen (210)	A	3
Café Boulevard	E	3	Didrikbadskjærsang . .	G	4
Carls Bastion (113) . . .	K	3	Dokken paa Christiansh.	H	3
Carlsberg	B	1	Dosseringen, Nørrebroes	E	4
Carlslyst see Karlslyst			Dosseringen, Østerbroes	E	5
Carlslyst	C	5	Dronningens Bast. (118)	H	5
Charlotte Amalies Ba-			Dronningensgade	H	2
stion (115)	K	4	Dronningens Tvergade .	G	4
Charlottenborg Slot . . .	G	3	Dybensgade	G	3
Charlottegade, see Prind-			Dyrkjøb	F	3
sesse Charlottegade . .			Døvstummeinstitut . . .	G	6
Chirurgisk Academi (31)	H	5	Ehlers Collegium (25) .	F	4
Christenbernikovstræde	G	4	Elephanten	I	5
Christiansborg Slot . . .	F	3	Elephantens Bast. (108)	H	2
Christiansborg Slots-			Elephantgade	G	5
kirke	G	3	Elephantstokken	H	5
Christian Sexti Bast. (283)	K	5	Elmebo	C	4
Christiansgade	G	2	Elsdyrsgade	H	5

Emiliegade	D	3	Frelzers Skole (229) . .	H	2
Emiliehol	A	2	Frelzers Sogns Arbeids-		
Emilievei	C	4	huus (216)	H	2
Engelbrechts Badeanstalt	H	7	Frilager (165)	H	5
Engelsmandens Plads .	G	2	Frimands Kvarteer VIII	F	3
Enhjørningsgade	G	5	Frimurerloge (68)	G	5
Enhorns Bastion (106) .	G	2	Erue Kirke	F	3
Enghavevei	C	7	Frue Sogns Arbeidshuus	F	4
Enighed	C	1	Frydsvei	C	2
Enighedsvei	B	3	Fuglevangsvei	C	4
Enighedsværn	E	2	Fyr paa Trekroner . . .	K	8
Ensomhed	K	1	Fællerveien	E	5
Esplanade Pavillon . . .	H	5	Færge	H	3
Exerceerplads	F	4	Færgebro	E	4
Extraskolen	G	5	—	E	4
Ewaldsgade	E	4	—	E	5
Falconeeralleen	B	4	—	E	5
Falconeerbro	C	5	—	E	5
Falconeergaarden	C	5	—	F	5
Fasangaarden	A	3	—	F	5
Fasanveien	A	2	—	F	6
Farimagsveien	E	4	—	F	7
Farvergade	F	3	—	G	6
Fattiges Kirkegaard . . .	I	1	Færgested	H	3
Fattiggaard	D	4	Gaasegade	F	3
Fattighuus (Frederiksb.)	B	4	Gamle Bakkegaard . . .	B	1
Fattigvæsenetsskole(180)	H	5	Gamle Bakkehuus	B	1
Filtrene	E	3	Gamle Kikkure	F	2
Fiskehalle (167)	G	2	Gamle Kongevei	B	3
Flaadens Leie	I	5	Gammel Avlsgaard (243)	F	4
Folketheatret (36)	F	4	Gammel mønt	G	4
Forhaabningsholm	D	3	Gammelstrand	F	3
Forhaabningsholmsallee	D	3	Gammeltorv	F	3
Forhryringskontor (215) .	G	3	Garnisons Kirke (den		
Fortunstokken	H	6	HerreZebaots Kirke (8)	H	4
Fortunstræde	G	3	Garnisons Kirkegaard . .	G	6
Fredensmølle	I	1	Gartnergade	D	4
Fredensvei	F	6	Gasværket	E	1
Fredericia Gade	G	5	Gasværk, Frederiksberg		
Frederik den 7des Gade	D	6	Sogns	D	4
Frederiks Bastion (114)	K	4	Gasværksveien	D	2
Frederiksberggade	F	3	Generalstabens Bureau		
Frederiksberghave	A	3	(72)	G	3
Frederiksberg Kirke . . .	B	2	Generalstokken	H	6
Frederiksberg Slot	A	2	Georgsvei	B	8
Frederiksberg SognXVIII	C	4	Gernersgade	H	5
Frederiksberg SognXVIII	E	2	Giraudsminde	D	4
Frederiksberg Sogns nye			Glacisholm	E	3
Kirkegaard	A	2	Godthaab	A	5
Frederiksberggade	F	4	Godthaab	C	4
Frederiksgade	H	4	Godthaab	K	1
Frederiksholm	I	4	Godthaabsvei	A	5
Frederiksholms Kanal . .	F	3	Gormsgade	C	6
Frederiks Hospital	H	5	Gothersgade	F	4
Frederikshvile	G	7	Graabrødrestræde	F	3

Graabrodetorv	F	3	Hotel Elephanten (242)	H	2
Graverbolig	D	6	Hotel Gammel Avlsgaard		
Grevens Bastion (121) .	H	5	(243)	F	4
Græsk-katolsk Kapel (13)	G	3	Hotel Gardergaarden		
Grøndalsaa	A	6	(237)	F	3
Grøndalsbro	A	6	Hotel Garvergaarden		
Grønlandsgade	G	5	(238)	F	3
Grønlands Handelsplads	H	3	Hotel Gustav Adolph		
Grønnegade	G	4	(266)	G	3
Grønningen	H	5	Hotel Hamborg (270) . .	H	4
Guldbergsgade	E	6	Hotel garni, Harreschous		
Gyldenløves Bastion(102)	F	3	(265)	F	3
Haabet	H	1	Hotel Harmonien (244) .	G	4
Hahns Bastion (100) . .	E	3	Hotel Helsingborg (258)	H	4
Halmstræde	G	3	Hotel 3 Hjorte (238) . .	F	3
Halmtorvet	F	3	Hotel Holger Danske		
Hambroes Plads	I	3	(247)	F	3
Hambroes Vadske- og			Hotel Holland (264) . . .	F	4
Badeanstalt (162) . . .	H	5	Hotel Jernbanehotel(186)	F	3
Harboeske Fruekløster			Hotel Knapstedgaard		
(218)	F	3	(246)	F	3
Haregade	G	5	Hotel Kongen af Dan-		
Harstorfs Vei	C	3	mark (184)	G	3
Hauchs Vej	C	2	Hotel Kronprindsen(269)	H	4
Hausergade	F	4	Hotel Kronprindsesse		
Hauserplads	F	4	Lovisa (248)	H	3
Havnen	H	7	Hotel 3 Kroner (249) . .	F	4
Havnegade	G	3	Hotel Løven (186) . . .	F	3
Havremarken	C	6	Hotel, Nordisk (257) . .	H	4
Hedevigsminde	A	4	Hotel, Nordstjernen (250)	F	4
Heibergsgade	G	3	Hotel Phœnix (65) . . .	H	4
Helenevej	C	3	Hotel, Petersens (251) .	H	4
Helliggeistes Kirke (4) .	F	3	Hotel Prinds Carl (145)	G	4
Helmers Bastion (100) .	E	3	Hotel Prindsen (240) . .	F	3
Helsingørsgade	G	4	Hotel Prinds Gustaf(253)	G	4
Herluf Trollesgade . . .	H	3	Hotel Prinds Oscar (252)	G	4
Herluf Trolles Vei . . .	D	3	Hotel Rosen (239) . . .	F	3
Hestemøllestræde	F	3	Hotel Royal (130)	G	3
Hindegade	H	5	Hotel Sjælland (239) . .	F	3
Hjertensfrydgade	G	5	Hotel Skåne (254) . . .	G	4
Hofteatret	F	3	Hotel, Skandinavisk		
Holbergsgade	G	3	(144)	G	4
Holcks Bastion (103) . .	F	2	Hotel Solen (255)	F	4
Holger Danskes Brille .	E	6	Hotel garni, Schmidts		
Holmensbro	G	3	(256)	H	4
Holmensgade	G	3	Hotel Stadt Aalborg (269)	H	4
Holmens Kanal	G	3	Hotel Stat Flensborg		
Holmens Kirke (7)	G	3	(139)	H	4
Holms Plads	G	2	Hotel Stat Lauenborg		
Hotel d'Angleterre (129)	G	4	(137)	H	4
Hotel Bellevue (185) . .	F	3	Hotel Stat Lybæk (269)	H	4
Hotel Bjørnsdal (272) . .	D	2	Hotel Stat Malmø (257)	H	4
Hotel Carlsro (245) . . .	G	4	Hotel Stockholm (136) .	H	4
Hotel Dannebrog (237) .	F	3	Hotel Svea (Svensk Kjæl-		
Hotel Dannevirke (241)	E	3	der (263)	H	4

Hotel Svendborg (268) .	H	4	Keisergade	F	3
Hotel Toldbod Viinhuus (261)	H	5	Kilde i Bianco Lunos Allee	G	3
Hotel Tottenberg (260) .	G	4	Kilde i Frederiksberg Have	A	2
Hotel Tvermoesgaard (262)	F	4	Kilde i Søndermarken .	A	2
Hotel, Udvandrer- (281)	H	4	Kjøbenhavns nye Kirke- gaard	A	1
Hotel Uttenreiter (144) .	G	4	Kjøbmager Kvarteer (X)	G	4
Hotel Uttenreiter (271) .	G	4	Kirkegangen	F	4
Hotel Weitermeyer (259)	G	4	Klampenborg Station . .	E	3
Hotel Victoria (270) . .	H	4	Klareboderne	G	4
Hotel Ærø (134)	H	4	Klerkegade	G	5
Hotel Øresund (267) . .	H	4	Klosterstræde	F	3
Hovedvagten (85)	G	4	Klædeboderne	F	3
Hulegaard	A	7	Klædebo Kvarteer (IV)	F	4
Hummergade	G	3	Kløvermarken	C	7
Husarcaserne, gamle (77)	H	5	Knabrostræde	F	3
Husarcaserne, nye (78) .	H	5	Knippelsbro	G	3
Huts Batteri (123) . . .	H	6	Knudsvei	C	6
Hvælvingen	G	3	Kongebroen	K	4
Hyrdehytten	I	2	Kongelig Skydebane . .	D	2
Hyskenstræde	F	3	Kongelig Theater (35) . .	G	3
Høibro	G	3	Kongens Bastion (117) .	H	5
Høibroplads	G	3	Kongens Nytorv	G	4
Jagtveien	C	5	Kolerahospital	H	5
Idiotanstalt	B	1	Korsgade	D	5
Jernbanegaard	E	3	Kronprindsensgade . . .	G	4
Jernbanestation (Frede- riksberg)	B	4	Kronprindsessesgade . .	G	4
Jernbanevei	D	4	Krusemyntegade	G	5
Indelukke	C	3	Krystalgade	F	4
Industribanken (219) . .	G	3	Krøyers Plads	H	3
Industriforeningen (172)	G	3	Kultorget	F	4
Industriudstillingen . .	E	3	Køhlertsvei	I	1
Infantericaserne (80) . .	G	5	Laboratorium, gamle . .	G	2
Infantericaserne (81) . .	H	2	Ladegaarden	D	4
Infantericaserne (160) .	H	4	Ladegaardsaaen	C	5
Ingenieurcaserne (81) .	G	4	Lampeveien	A	4
Johannesvei	D	4	Landbohøiskole	C	3
Irvingiansk Kirke	E	4	Landemærket	F	4
Istedgade	D	2	Landingssted (125) . . .	I	5
Kalkbrænderivei	G	7	Landingstrappe	G	3
Kallebo Bastion (105) . .	G	2	Landlyst	A	1
Kallebostrand	E	1	Landlyst	C	4
Kapel paa Assistents Kirkegaard	D	5	Langebrogade	G	2
Kameelgade	G	5	Langebrogade	G	2
Kapelvei	D	5	Langelinie	I	5
Karlslyst	D	4	Langelinies Badeanstalt	H	6
Kastanievei	C	3	Larsens Plads	H	4
Katholsk Kapel (12) . . .	H	5	Larsleistræde	F	4
Kattesundet	F	3	Lavendelstræde	F	3
Kemisk Fabrik	D	1	Laxegade	G	3
Kemisk Laboratorium . .	C	2	Leersø Mose	C	8
			Leopardgade	H	5

Lighuus paa Assistents Kirkegaard.	C	5	Mikkelbryggersgade . . .	F	3
Lighuus paa Garnisons Kirkegaard.	G	6	Milepæl $\frac{1}{4}$ M.	E	6
Lighuus paa Søetstens Kirkegaard.	G	6	Militaire Depot (70). . .	G	5
Liimfabrik	I	1	Militaire Hospital (48). .	G	5
Liimfabrik (171).	D	3	Ministeriets Bureau (17)	G	3
Lille Amagergade	H	2	Moltkes Palais (214) . .	H	4
Lille Brøndstræde	G	4	Morskabstheater paa Frederiksberg	B	2
Lille Eiegod	H	7	Mosaik Kirkegaard	D	5
Lille Fiolstræde	F	4	Mosendal	D	4
Lille Helliggeiststræde . .	F	3	Murergade	E	4
Lille Istedgade	E	2	Møllegade	D	5
Lille Kanikestræde	F	4	Møntgade	H	3
Lille Kirkestræde	G	3	Mønten (57)	H	3
Lille Kjøbmagergade . . .	F	4	Møntergade.	G	4
Lille Kongensgade	G	3	Naboløs.	F	3
Lille Larsbjørnstræde. . .	F	3	Nationalbanken (56). . .	G	3
Lille Mølle (109)	H	2	Navigationsskole (224) . .	G	3
Lille Regnegade	G	4	Navnløs.	B	7
Lille Rolighed	G	7	Nedlagt Jernbane	A	1
Lille Sophiegade	H	2	Nicolaigade	G	3
Lille Strandstræde	H	4	Niels Ebbesens Vei. . . .	D	3
Lille Svanemosegaard . . .	C	4	Niels Juuls Gade	G	3
Lille Søndervoldstræde . .	H	2	Nordre Birks Kontor (206).	D	3
Lille Toldbodgade.	H	5	Nordvestveien	D	4
Lille Torvegade	H	2	Norgesgade eller Bredgade	H	4
Lille Vodroffsgaard	D	3	Norgesport.	H	6
Lindevei	C	3	Norges Ravelin (142). . .	H	6
Livgardens Caserne (15)	F	4	Ny Adelgade.	G	4
Lorentzensgade	H	5	Ny Bakkehuus.	B	1
Lygten Kro.	C	7	Ny Bakkegaard.	B	2
Lygteveien	C	7	Ny Brogade	F	3
Lykkens Minde	A	1	Ny Dok	I	4
Lykkens Prøve	I	1	Nygade	F	3
Lykkesholms Allee	G	3	Nyhavn, Byens Side. . . .	H	4
Lynette (284)	K	5	Nyhavn, Charlottenborg Side	H	4
Lynetten	K	6	Nyholm.	I	5
Løngangsstræde	F	3	Nyholms Hovedvagt (88)	I	5
Løvens Bastion (109). . .	H	2	Ny Kikkure.	F	2
Løvstræde	F	3	Ny Kongensgade	F	2
Læderstræde.	F	3	Ny Laboratorium	H	2
Lægeforeningens Boliger	F	7	Nytorv	F	3
Magstræde	F	3	Nyvei.	C	3
Mariendal	C	5	Ny Vestergade.	F	2
Marienlyst	D	7	Ny Vilstrup Mølle. . . .	C	1
Marinens Caserne (60) . .	H	2	Ny Østergade	H	5
Marmorbroen	F	3	Nøisomhed	G	7
Marmorkirken (16)	H	4	Nørre Allee	E	6
Marmorpladsen	H	4	Nørrebrogade	D	6
Meinungsgade	D	6	Nørrebroes Betalings-skole	E	6
Meriansgade	G	5	Nørre Fælled	D	7
Methodistkirke (221). . .	G	5			
Metropolitanskole (26) . .	F	3			

Nørregade	F	4	Postexpedition (279) . .	H	2
Nørre Kvarteer (V) . . .	F	3	Postindleveringskontoir		
Nørreport	F	4	(275)	C	3
Nørre Ravelin	F	4	Postindleveringskontoir		
Nørretorv	F	4	(276)	E	5
Nørrevold	E	3	Postindleveringsk. (277) .	G	7
Nørrevold Kvarteer (XIV)	F	5	Paul Fechtels Stiftelse		
Observatorium	F	5	(185)	G	4
Odinsgade	D	7	Prammandens Gang . .	G	4
Odinsvei	B	2	Prindsens Bastion (120)	H	6
Offentlige Bade	G	1	Prindsens Bro	F	2
Officeers- og Elevskole			Prindsensgade	G	4
(212)	A	2	Prindsens Palais (44) . .	F	3
Opfostringshuus (179) .	H	5	Prinds Jørgensgade . .	D	5
Overgade neden Vandet	H	2	Prindsesse Charlottesgade	D	6
Overgade over Vandet .	I	2	Prindsessegade	H	2
Panterens Bastion (107)	H	2	Prindsessens Bastion		
Parcelbro	D	4	(119)	H	6
Parcelvei	D	4	Privat Laanebank (222)	G	3
Peblingesø	E	4	Pustervig	F	4
Peimanns Rende	F	5	Qvarantainehuus	I	5
Pelts Stiftelse (201) . .	F	3	Qvitzows Bastion (95) .	G	5
Peter Bangs Vei	A	3	Qvæsthuset (60)	H	2
Peterhvidtfeldtstræde .	F	4	Qvæsthuusgade	H	3
Peter Madsens Gang . .	G	4	Raadhuusstræde	F	5
Petersborgveien	G	7	Raadmandsgade	D	7
Petersdal	C	7	Raadmandsmarken . . .	C	7
Petersens Jomfrukloster			Raad- og Domhuus (187)	F	3
(200)	F	3	Rabeshave	G	2
Petersens Passage . . .	E	2	Rahbeks Allee	B	1
Petersminde	C	7	Rahbeksminde	B	1
Peter Skrams Gade . . .	H	3	Ravnsborggade	E	5
Petroleumsoplag	I	1	Ravnsborg Tvergade . .	E	5
Petroleumsoplag	G	6	Reformeert Kirke (5) . .	F	4
— (171)	D	3	Refshaleøen	K	5
Peuklers Bastion (94) . .	G	5	Regentsen (22)	F	4
Philosophgangen	F	3	Reverentsgade	G	3
Pilealleen	B	2	Ridehuus	F	2
Pilestræde	G	4	Ridehuus, Kongens . . .	F	3
Pineberg Bastion (124) .	I	6	Ride- og Beslagskole (73)	F	2
Pistolstræde	G	4	Rigsdagens Lokaler (19)	G	3
Planteskole	A	2	Roeskildevæien	A	2
Platanvei	C	2	Rolighed	A	1
Politistation (187) . . .	F	3	Rolighed	C	4
— (188)	F	3	Rolighedsdal	G	7
— (189)	G	4	Rolighedsvei	C	4
— (190)	H	2	Romerske Bade	D	2
— (191)	E	5	Romerske Bade	C	3
— (192)	D	2	Rosenborg Bastion (96)	F	5
— (Frederiks-			Rosenborg Brøndanstalt		
berg) (206)	D	3	(69)	G	4
Polyt. Lærestalt (27) .	F	3	Rosenborggade	F	4
Porcellainsfabrik (34) .	F	4	Rosenborg Have	G	4
Do., Bing & Grøndals .	C	2	Rosenborg Kvarter (III)	F	4
Postgaarden (53)	F	3	Rosenborg Slot (43) . .	F	4

Rosenengen	G	7	Sluse	B	6
Rosengården	F	4	—	F	5
Rosengade	G	5	—	G	1
Rosenkrants's Bastion			—	G	6
(93)	G	5	—	H	6
Rosenvængets Allee . . .	G	7	Smallegade	A	3
Rosenvængets Hovedvei .	G	7	Smedebakken	F	3
Rosenvængets Parcelvei .	G	7	Smedegade	D	4
Rosenvængets Tværvei .	G	7	Smedengang	G	3
Ryesgade	E	5	Snaregade	F	3
Rævegade	G	5	Snarens Kvarter IX . .	F	3
Salvigade	G	5	Solitude	D	5
Sandgravene	D	7	Solitudevei	D	5
Sandøen	G	2	Sommerlyst	B	3
St. Annegade	H	2	Sophievei	D	4
St. Anneplads	H	4	Sortedamsgade	E	5
St. Anne Vester Kvarter			Sortedamssø	F	5
(II)	G	4	Sorte Hest, Kro	C	2
St. Anne Øster Kvarter			Sparekassen (170) . . .	F	3
(I)	H	4	Sporveisbro	E	4
St. Gjertrudstræde . . .	F	4	Sporvognsstation . . .	B	3
St. Hansgade	E	5	—	C	7
St. Hans Torv	E	5	—	D	5
St. Johannes Kirke . . .	E	6	Sporvognsventesal . . .	E	3
St. Jørgensgade	G	3	—	F	4
St. Jørgenssø	D	3	—	H	5
St. Knudsvei	D	3	Springgade	G	4
St. Nicolai Taarn	G	3	Sqvaldergade	G	3
St. Nicolaivei	B	4	Stadsoberstens Bastion		
St. Peders Kirke (6) . . .	F	3	(97)	F	4
St. Pedersstræde	E	3	Steengade	D	5
St. Petersborg	G	7	Steenhuggerpladsen . .	H	4
Saxosgade	D	2	Steenkulgade	G	5
Schacks Bastion (101) . .	E	3	Stjernestokken	H	5
Schimmelmanss Palais			Stokhuusgade	G	5
(147)	H	4	Store Amagergade . . .	H	2
Schowsgade	D	3	Store Brøndstræne . . .	G	4
Schönbergsgade	D	3	Store Fiolstræde	F	4
Seminarium	E	5	Store Helliggeiststræde .	F	3
Silkegade	G	3	Store Kannikestræde . .	F	3
Sindshvile	B	4	Store Kirkestræde . . .	G	3
Sjællandsport	H	5	Store Kjøbmagergade . .	F	4
Sjællands Ravelin (141)			Store kongelige Biblio-		
Skandinavisk Bank . . .			thek	G	3
(280)	F	3	Store Larsbjørnstræde .	F	3
Skindergade	F	3	Store Regnegade	G	4
Skovbogade	F	3	Store Sophiegade	H	2
Slagterboder (15)	G	3	Store Strandstræde . . .	H	4
— (178)	F	3	Store Søndervoldstræde	H	2
Slippen	G	4	Store Svanemosegaard .	D	4
Slotsgade	D	5	Store Torvegade	H	2
Slotsholmsgade	G	3	Stormbroen	F	3
Slotskro	B	2	Stormgade	F	3
Slotspladsen	G	3	Strafanstalt (Børneh. (61)	H	2

Strafanstalt for Kvinder (234)	H	2	Toldhuus.	H	3
Strandgade.	H	2	Tordenskjoldsgade.	G	3
Strand Kvarter XI.	G	3	Tornebuskegade.	G	3
Strandveien	F	7	Trangraven	I	3
Studiestræde	F	3	Trekroners Batteri.	K	7
Størrestræde	G	3	Trinitatis Kirke (3)	F	4
Suhrs Plads	H	5	Trommesalen	E	2
Suhmsgade	F	4	Trompetergangen	F	4
Sundbyøster	I	1	Tuborg.	G	2
Sundet	I	7	Tusculanum.	C	3
Svanegade	H	5	Tydske Plads	G	2
Svanemosegaardsvei.	D	4	Tøihuus	G	3
Svanestokken	H	6	Tøihusgade	G	3
Svendsgade	D	2	Tømmergade.	D	4
Sygehjemmet.	C	4	Tømmerpladsen	E	2
Sygehuus, Frederiks- bergs.	B	3	Tømmerpladsveien	E	2
Synagoge (14)	F	4	Udenbys Klædebo Kvar- ter (XVI)	E	6
Søetatens Arbeidshuus (180)	H	5	Udenbys Vester Kvar- ter (XVII).	D	2
Søetatens Kirkegaard	G	6	Udenrigsministeriet (18)	H	4
Søgade	E	5	Ulriks Bastion (110)	I	2
Søkaartarchiv (233)	G	3	Ulvegade	G	5
Sølgade	G	5	Universitetet (174)	F	3
Sølyst	H	7	Uranievei	C	3
Søndermarken	A	2	Utterslevhuse	B	7
Sø-Officeresskole (176)	H	5	Vagt paa Orlogsværftet	I	3
Sø- og Handelsrettens Lokale (215)	G	3	Valby.	A	1
Søvang	H	7	Valdemarsgade.	D	2
Taaenborg	C	3	Valdemarsvei	B	7
Tagenshuus	D	7	Valkendorfs Collegium. (24).	F	3
Tagensmølle	D	7	Vandbeholder	A	2
Tagensvei	D	8	Vandkonsten.	F	3
Tarent	C	3	Vandværk paa Frede- riksberg	D	3
Teglgaarden	C	5	Vandværk i København	E	3
Teglgaardsbro	E	3	Varedepot (70)	G	5
Teglgaardsstræde	F	3	Vartou (51)	F	3
Telegraphstation (53)	F	3	Ved Stranden	G	3
— paa Banegaarden	E	3	Veierboden	F	3
— paa Børsen.	G	3	Vaisenhuset (34).	F	4
— paa Toldboden	I	5	Venedig, se Badeanstalt Venedig.		
Thorsgade	D	6	Ventegodt	C	7
Thorvaldsens Museum	F	3	Vesselsgade	E	4
Thorvaldsensvei.	C	4	Vesterbroes Theater (18)	E	2
Thyrasgade	C	7	Vesterbrogade	C	2
Thyrasvei.	B	7	Vester Farimagsvai.	E	3
Tigergade	H	5	Vester Fællad	B	1
Thinghuus	E	5	Vester Fælladvei.	C	1
Tivoli.	E	2	Vestergade	F	3
Toldhodbommen	I	5	Vester Kvarter (VII)	F	3
Toldboden	H	5	Vesterport	E	3
Toldbodgade	H	4	Vestervold	F	2
Toldbodveien	H	5			

Vestervold	E	3	Ærestøtte paa Vesterbro		
Vester Voldkvarter(XV)	E	3	(217)	E	2
Vestre Betalingsskole			Øhlenschlægersgade . .	D	2
(228)	F	4	Øen ved Tivoli	F	2
Vestre Friskole (201) . .	F	3	Ølunds Mølle	D	6
Victoriagade	D	2	Ørstedesvei	D	3
Viingaardstræde	G	3	Øster Allee	F	8
Vildersgade	H	2	Østerbrogade	G	7
Vilders Plads	H	2	Øster Farimagsvai	F	5
Vilhelms Bastion (112) .	K	3	Øster Fælle	F	8
Vimmelskafte	F	3	Østergade	G	3
Vismørgang	G	4	Østergaard	A	7
Vodroffsgaard	D	3	Østerholm	F	6
Vodroffsmølle	D	3	Øster Kvarter (VI)	G	3
Vodroffsvei	D	3	Østerport	G	6
Vognmørgade	G	4	Øster Ravelin	G	6
Voldmesterbolig (183) . .	G	5	Østersøisk Kompagnies		
Vor Frelsers Kirke (9) . .	H	2	Plads	H	4
Værnedamsvei	D	2	Østervold	G	5
Wærnske Institut (236) .	B	3	Østervold Kvarter (XIII)	G	6
Zoologiske Have	A	2	Østre Betalingsskole(227)	G	5
Zoologisk Museum (173)	F	4	Østre Friskole (204) . .	H	5

Stadens Kvarterer ere:

- I. St. Anne Øster Kvarter.
- II. St. Anne Vester do.
- III. Rosenborg do.
- IV. Klædebo do.
- V. Nørre do.
- VI. Øster do.
- VII. Vester do.
- VIII. Frimands do.
- IX. Snarens do.
- X. Kjøbmager do.
- XI. Strand do.
- XII. Christianshavn do.
- XIII. Østervold do.
- XIV. Nørrevold do.
- XV. Vestervold do.
- XVI. Udenbyes Klædebo do.
- XVII. Udenbyes Vester do.
- (XVIII. Frederiksberg Sogn.)

Værelser tilleie

nær Udstillingsbygningen,

Frederiksberggade 1, 1ste Sal,

Hj af Gl. Torv (Apothekets Gaard).

F. Hansen,

Guldsmed.

Møntergade **Nr. 11,** Kjøbenhavn,

anbefaler sig med smukt, solidt og billigt Sølv- og Guldarbeide.

VILHELM SUNNERT,

Oplag af

Havanna Cigarer & Tobakker

Norgesgade Nr. 4 (Bredgade).

KJØBENHAVN.

Alt i stort
Udvalg til
billigste
Priser.

Lille Kongensgade 39

(Hjørnet af Holmensgade).

For store
Indkjøb gives
betydelig
Rabat.

Det for sin Priisbillighed og gode Varer bekjendte Udsalg af

Papir, Galanterievarer og Legetøi

anbefaler

billige Portemonnaier, Sv. Punge, Albums, Skrivemapper, Tegnebestik, Knive-, Tegne- og Notitsbøger, Uhr- og Svovlstikke-Etui'er, Cigarrør, Piber, Tobakskasser og Punze, Spadserestokke, Cigar- og Brillefontaler, Lampeskjærme, Sye-Æsker, Sye- og Hækle-Etui'er, Toiletsager, Friseur- og Nakkekamme, Staal- og franske Uhrkæder, Medaillons, Broscher, Ærmeknapper, Ørenringe, Slipsnaale, Haarnaale, Fingerringe, Nipsgjenstande m. m.

Stort Udvalg af Photographier efter Thorvaldsens Arbejder à 8 Sk. Rammer, Spillekort, Dam- og Lottospil m. m.

En Masse Legetøi, Papir, Convolutter, Penne og Alt øvrigt til Skolebrug, samt **Psalmebøger.**

39. Lille Kongensgade 39.

Kjøbenhavns billigste

Broderimagasin,

6 Pilestræde 6,

anbefaler

Færdige og paabegyndte Broderier,

samt Alt til Couleurt Broderi henhørende
til de billigste Priser.

6. H. C. Nielsen, 6.
Pilestræde

Chr. L. Lange,

Gammeltorv 4,

anbefaler en velassorteret

Colonial- og Delikatessehandel.

Eneste Fabrik af

Malt-Carameller,

ægte Kongen af Danmarks Brystsukker,

samt alle Sorter

Drops, Rocks, Chokolade og Confecturer,

Gammeltorv 4,

Chr. L. Lange.

E. Eriksen
Speileoplag

i alle Brancher, saavel elegante som til billigste Priser.

Fabrik & Udsalg:

Tordenskjoldsgade 24, 1ste Sal.

E. Eriksen.

GRAV-MONUMENT-
MARMOR OPLAGET,
47 Norgesgade 47

Marmorpladsen i Kjøbenhavn,

er forsynet med et stort og særdeles smagfuldt Udvalg af Monumenter i Marmor, Sandsteen og poleret Granit. Polerede Plader af hvidt og flere Sorter couleurt Marmor til Borde, Servanter m. m. Raa skaarne Plader og hele Blokke af hvidt carrarisk Marmor, Blanc P. og Blanc clair. m. m. Hvide og sorte Marmorfiser samt gullandske og andre Gulvfiser.

E. Nielsen,
 J. F. Schellers Efterfølger.

Anbefaler
 sig med
 et smukt
 Udvalg af
UHRE
 til Nutidens
 billigste
 Priser.

L. A. Jensen,
 Uhrmager,
6 Borgergade 6
 (3die Sted paa høire Haand fra Gothersgade.)
Brugte Uhre tages ibytte.

Reparationer
 udføres
 propert og
 billigt.
ALT
 med
 fuldstændig
 Garanti.

M E D INMAN LINIENS

engelske Postdampskibe til

AMERIKA

befordres daglig Kahyts-Passagerer og Udvandrerer. Nærmere Oplysning i

William Inmans Expedition

ved Grosserer **Chr. Schmidten**,

Generalagentur for Danmark.

Qvæsthuusgade Nr. 7.

Henkogte Sager. Husholdningsartikler. Delikatessevarer.

Palme- & Marseillesæbe, Stivelser, Soda, The, Ris, Sago, Soya, Husblas.

Eau de Cologne,
 Toilettsæber,
 Pomader, Røgelser
 Ægte ætheriske Olier,

Cand. pharm

J. Sigfrid Bech,

Materialist,

58 Store Kongensgade 58.

Kjøbenhavn.

Ægte, hele & dampst.
 Krydderier, Choco-
 lader, Confecturer,
 Liqueurer.

Chemiske & tekniske Artikler, Sæber, Parfumer & Cosmetica.

J. G. SCHWARTZ & SØN,

Sværtegade Nr. 3.

KJØBENHAVN.

Alt henhørende til

Kunstdreieriet

i Rav, Perlemoer, Skildpadde,
Elfenbeen, Horn, Træ og deslige.

PARAPLUIER, PARASOLLER.

Piber

af ægte Meerskum, Porcelain, Træ.

Spadserestokke. Kamme.

Billardkugler. Fiskebeen etc.

Auswahl hier gearbeiteter

Schnitzgegenstände,

Nippsachen u. dergl.
in Bernstein, Elfenbein, Schild-
krodt etc.

Fabrik für

REGEN- & SONNENSCHIRME,

Pfeifen,

Stöcke und Kämme.

Fischbein u. s. w.

H. B. Hansen

i Kiel

anbefaler sin

Speditions- & Commissions-Forretning

(etableret i 1842).

A. C. Sundahl & Co.,

Pianofortefabrik,

Store Kongensgade 29 i Stuen.

KJØBENHAVN.

G. A. Løssl^s

Fabrik af

Fuglebure samt alt Traadarbeide,
and et

llj. af Gothersgade og Kongens Nytorv 1,

anbefales med et stort, smukt Udvalg af Fuglebure i forskellige Façons, Blomsterborde, Stativer, Espalier, Kurve, Poleerkjæder, Gamaschefjedre m. m. samt alt til Faget Henhørende til de billigste Priser. Endvidere anbefales til d'Hr. Bryggere og Maltgjørere mine bekendte Traad-Kølleflager, samt modtages alt Traadarbeide i Bestilling og udføres solidt, smukt og billig. **Priisbelønnede ved Industriudstillingen i Stockholm.**

De ærede Reisendes Opmærksomhed henledes paa
det bekendte **billige** Udsalg af

MANUFACTURVARER.

45 Sophus Reenberg, 45
Borgergade

(tæt ved Dronningens Tvergade).

Smedemester **L. Fleron^s** Udsalg af

JERNSENGE

af forskellige Konstruktioner og i Form af Lænestol eller Bord.

Alt til Faget henhørende forefindes.

Nr. 5. Ny Adelgade Nr. 5.

Frants Reenberg,

Manufacturhandler,

Kronprindsensgade Nr. 4

(tæt ved Kjøbmagergade).

KJØBENHAVN.

Anbefaler sig med Alt til Sy- og Strikkefagene henhørende
samt hvide Varer og Nødvendigheds-Artikler.

I. LARSEN^s

Pianofortefabrik,

Nr. 29

Adelgade

Nr. 29

anbefaler sig

med et Udvalg af carnistaffelformede og opretstaaende
Fortepianoer efter nyeste Konstruktion til billige Priser,
og for hvis Soliditet garanteres.

Kjøbenhavn.

Carl F. Wagner^s

Fabrik

for

Vognlygter og Blikvarer

anbefales for Landmænd.

Mælkekølere, Sier, Ostekopper m. m.

Tidligere:

Skindergade 33,

nu:

Vodrofsvei 45.

Alexander F. Langballe,

Gammel Holm, Holbergsgade 6,

(skraaes for Studenterforeningen).

En gros Forretning

omfattende i meget stort Udvalg og bedste eksisterende Qualiteter

Alle Skomager-Artikler

saavel de almindelige meest brugelige Sorter som ogsaa det

ELEGANTESTE og MODERNESTE,

der fra de største Hovedsteder, som

Paris, London, Bryssel og Wien m. fl. Steder
er at erholde.

Endvidere anbefales i største Udvalg

Alle Sorter & Beredninger Skind,

sorte som i enhver Farve, saavel for

d'Hrr. Skomagere som Bogbindere. Sadelmagere,
Galanteriarbeidere m. fl.

Ægte engelske

Cylinder-Symaskiner,

fremfor nogen anden Maskine at anbefale særligt for

d'Hrr. Skomagere

anbefales i bedste Construction billigt,

ligesom

Prima Gummi-Galoscher

af forskjellige Fabrikater.

Alt til muligst billige Noteringer,

saavel i fortoldet Tilstand fra

mit Oplag

6 Holbergsgade 6

som ogsaa til Udførsel i ufortoldet Tilstand fra

mit Oplag paa Toldboden.

Alexander F. Langballe.

GALANTERIEHANDELEN

St. Kjøbmagergade Nr. 1

(ved Amagertorv).

Galanterivarer:

Toilet-Etui.
 Dametasker.
 Herre Reise-Tasker.
 Brevtasker.
 Cigartasker.
 Albums.
 Vexelmapper.
 Skrivemapper.
 Avismapper.
 Tobak- & Cigar-Kasser.
 Lomme-Etui.
 Sy-Etui-Cabas.
 Skrivetøier, Vaser.
 Brevpressere, Notes.
 Vifter, Garniture.
 Portemonnais, Feu.
 Manschetknapper.

Parfumer:

Mille Fleurs.
 Vervune.
 Réséda.
 Bouquet de Caroline.
 Ylang-Ylang.
 Jockay-Club.
 Jasmin.
 Patschouly.
 Violette.
 Ess. Bouquet (Baylay C.).

POMADER:

Rose.
 Vanille.
 Violette.
 Fleur des Champs.
 Réséda, Jasmin,
 à l'Hiliotrope.

Tand-, Klæde- og Haarborster.

Franske Sæber.

Ægte Marie Farina og Esprit de Valdemar.

Sy-Kurve af eget Fabrik.

L. Silberloh,

Store Kjøbmagergade Nr. 1.

VILH. LANGE,

Blikkenslager- & Lampefabrikant,
anbefaler sin Fabrik af

Steenolielampefødder

og alle til Lamperne hørende enkelte Dele til billige Priser.

Møntergade 5.

Vilh. Lange.

 See de fremstillede Lampefødder paa Kun- og Industriudstillingen.

Carl Herreborg,

Juveleer.

Nr. 24 Gothersgade Nr. 24.

Lager af

GULD- & SØLVARBEIDER.

Brillanter, Diamanter og ægte Perler indfattes samt tages i Bytte.

 REPARATIONER MODTAGES.

Kjøbenhavns billigste

Sko- og Støvlemagasin

61

er i

Dronningens Tvergade

61

hvor Alt faaes til de billigste Priser. Handlende gives betydelig Rabat.

E. E. Rasmussen.

Spisestel coul.
fra 16 til 70 Rdl.
til 12 Personer.

Gustav Kruuse's

Crystal-Bordservice
og Lnxusvarer
i stort Udvalg.

Glas- og Porcellainshandel.

Gl. Amagertorv 20.

Anbefaler et betydeligt Lager af Udstyrsartikler til billige og bestemte Priser. Ordres fra Provindserne expederes prompt. Emballage franco.

SILLO & EICHEL,

Havnegade 5 (Gammelholm)

En gros Lager af

ISENKRAM OG GALANTERIVARER.

Oplag af

Justerede Decimal-Vægte.

Fabrik af

Paraplyer og Parasoller.

J. A. Clausen,

Juveleer,

15 St. Kongensgade 15

anbefaler

smukt Guld- og Sølvarbeide
til billige Priser.

Smykker, Diamanter og ægte Stene vurderes
og kjøbes til høie Priser.

S. Larsen

STRAAHATTE-FABRIK,

32. Store Helliggeisstræde 32.

Lager af

alle Slags Straahatte og Hatteforme i de nyeste Façons.
Straahatte vadskes, farves og moderniseres billigt.

NB. Ved Anskaffelsen af de nyeste Maskiner, bliver Hattene langt
smukkere end før.

STEENOLIELAMPER.

Et stort Udvalg af Steenolielamper, fra de allerbilligste
til de meest elegante, udsælges til betydelig nedsatte Priser.
Tillige anbefales et Parti Messing-Selvkogere, do. Kaffe-kander
i de moderneste Façons, lakerede Kaffe-, Sukker- og Thee-
Daaser samt et stort Udvalg af Blik-Kjøkkentøi. Alle Slags
Lamper forandres til at brænde Petroleum i. Reparationer
udføres propert og billigt.

Adelgade 109 i Stuen ved Klærkegade.

C. SABINSKY,

Blikkenslager og Lampefabrikant.

NB. Lamperne ere prisbelønnede paa Pariser-Udstillingen.

HOTEL FREDERIKSSTAD
i Roeskilde

bringes i det ærede Publikums velvillige Erindring.

Hotellets velforsynede Restauration og smukt meublerede
Værelser af første Rang anbefales.

Ærbødigst

N. C. Petersen.

C. Marschall (A. Marschall's Søn),

Kompagnistræde Nr. 16—18,

anbefaler sig med

solide og smukke opretstaaende Pianoforter.

E. MUNCH,

Juveleer, Guld- & Sølvarbeider,

anbefaler sig med Alt til Faget henhørende
til Nutidens billigste Priser.

Nr. 7. Store Kongensgade Nr. 7.

(1ste Juveleerforretning fra Kongens Nytorv.)

Harald A. Galster,

Colonial- og Delicatesshandel,

Sukkerudsalg.

Kaffe, Thee, Kryderier, Ost og Sæber.

Havnegade Nr. 11 (Gammel Holm).

Stort Lager af Guld- og
Sølv, smukt og
moderne.

Magnus Nordemann,

Juveleer,

Gothersgade Nr. 5,

ligesfor Skandinavisk Hotel.

Stort Lager af Electro-
Sølv-Plet i alle
Arter.

Brillanter og Perler indsættes og tages i Bytte.

Kolonialvarehandelen,

68 Vesterbrogade 68,

anbefales med udsøgte fortrinlige Varer til billigste Priser.
Ærede Ordres emballeres og sendes til Provindserne.

Vilhelm Nielsen.

Kjøbenhavns billigste

Broderimagasin,

6 Pilestræde 6,

anbefaler

Færdige og paabegyndte Broderier,

samt Alt til Couleurt Broderi henhørende
til de billigste Priser.

6. H. C. Nielsen, 6.
Pilestræde

Chr. L. Lange,

Gammeltorv 4,

anbefaler en velassorteret

Colonial- og Delikatessehandel.

Eneste Fabrik af

Malt-Carameller,

ægte Kongen af Danmarks Brystsukker,

samt alle Sorter

Drops, Rocks, Chocolate og Confecturer,

Gammeltorv 4,

Chr. L. Lange.

E. Eriksen

Speileoplag

i alle Brancher, saavel elegante som til billigste Priser.

Fabrik & Udsalg:

Tordenskjoldsgade 24, 1ste Sal.

E. Eriksen.

GRAV-MONUMENT- MARMOR OPLAGET,

47 Norgesgade 47

Marmorpladsen i Kjøbenhavn,

er forsynet med et stort og særdeles smagfuldt Udvalg af Monumenter i Marmor, Sandsteen og poleret Granit. Polerede Plader af hvidt og flere Sorter couleurt Marmor til Borde, Servanter m. m. Raa skaarne Plader og hele Blokke af hvidt carrarisk Marmor, Blanc P. og Blanc clair. m. m. Hvide og sorte Marmorfliser samt gullandske og andre Gulvfliser.

E. Nielsen,

J. F. Schellers Efterfølger.

Anbefaler
sig med
et smukt
Udvalg af

UHRE

til Nutidens
billigste
Priser.

L. A. Jensen,

Uhrmager,

6 Borgergade 6

(3die Sted paa høire Haand fra Gothersgade.)

Brugte Uhre tages ibytte.

Reparationer
udføres
propert og
billigt.

ALT

med
fuldstændig
Garanti.

GALANTERIEHANDELEN

St. Kjøbmagergade Nr. 1

(ved Amagertorv).

Galanterivarer:

Toilet-Etui.
 Dametasker.
 Herre Reise-Tasker.
 Brevtasker.
 Cigartasker.
 Albums.
 Vexelmapper.
 Skrivemapper.
 Avismapper.
 Tobak- & Cigar-Kasser.
 Lomme-Etui.
 Sy-Etui-Cabas.
 Skrivetøier, Vaser.
 Brevpressere, Notes.
 Vifter, Garniture.
 Portemonnais, Feu.
 Manschetknapper.

Parfumer:

Mille Fleurs.
 Vervune.
 Réséda.
 Bouquet de Caroline.
 Ylang-Ylang.
 Jockay-Club.
 Jasmin.
 Patschouly.
 Violette.
 Ess. Bouquet (Baylay C.).

POMADER:

Rose.
 Vanille.
 Violette.
 Fleur des Champs.
 Réséda, Jasmin,
 à l'Hiliotrope.

Tand-, Klæde- og Haarborster.

Franske Sæber.

Ægte Marie Farina og Esprit de Valdemar.

Sy-Kurve af eget Fabrik.

L. Silberloh,

Store Kjøbmagergade Nr. 1.

VILH. LANGE,

Blikkenslager- & Lampefabrikant,
anbefaler sin Fabrik af

Steenolielampefødder

og alle til Lamperne hørende enkelte Dele til billige Priser.

Møntergade 5.

Vilh. Lange.

 See de fremstillede Lampefødder paa Kunst- og Industriudstillingen.

Carl Herreborg,

Juveleer.

Nr. 24 Gothersgade Nr. 24.

Lager af

GULD- & SØLVARBEIDER.

Brillanter, Diamanter og ægte Perler indfattes samt tages i Bytte.

REPARATIONER MODTAGES.

Kjøbenhavns billigste

Sko- og Støvlemagasin

61

er i

Dronningens Tvergade

61

hvor Alt faaes til de billigste Priser. Handlende gives betydelig Rabat.

E. E. Rasmussen.

Spisestel coul.
fra 16 til 70 Rdl.
til 12 Personer.

Gustav Kruuse's

Crystal-Bordservicer
og Luxusvarer
i stort Udvalg.

Glas- og Porcelainhandel.

Gl. Amagertorv 20.

Anbefaler et betydeligt Lager af Udstyrsartikler til billige og bestemte Priser. Ordres fra Provindserne expederes prompt. Emballage franco.

SILLO & EICHEL,

Havnegade 5 (Gammelholm)

En gros Lager af

ISENKRAM OG GALANTERIVARER.

Oplag af

Justerede Decimal-Vægte.

Fabrik af

Paraplyer og Parasoller.

J. A. Clausen,

Juveleer,

15 St. Kongensgade 15

anbefaler

smukt Guld- og Sølvarbeide
til billige Priser.

Smykker, Diamanter og ægte Stene vurderes
og kjøbes til høie Priser.

S. Larsen

STRAAHATTE-FABRIK,

32. Store Helliggeisstræde 32.

Lager af

alle Slags Straahatte og Hatteforme i de nyeste Façons.
Straahatte vadskes, farves og moderniseres billigt.

NB. Ved Anskaffelsen af de nyeste Maskiner, bliver Hattene langt
smukkere end før.

STEENOLIELAMPER.

Et stort Udvalg af Steenolielamper, fra de allerbilligste
til de meest elegante, udsælges til betydelig nedsatte Priser.
Tillige anbefales et Parti Messing-Selvkogere, do. Kaffekander
i de moderneste Façons, lakerede Kasse-, Sukker- og Thee-
Daaser samt et stort Udvalg af Blik-Kjøkkentøj. Alle Slags
Lamper forandres til at brænde Petroleum i. Reparationer
udføres propert og billigt.

Adelgade 109 i Stuen ved Klærkegade.

C. SABINSKY,

Blikkenslager og Lampefabrikant.

NB. Lamperne ere prisbelønnede paa Pariser-Udstillingen.

HOTEL FREDERIKSSTAD
i Roeskilde

bringes i det ærede Publikums velvillige Erindring.

Hotelllets velforsynede Restauration og smukt meublerede
Værelser af første Rang anbefales.

Ærbødigst

N. C. Petersen.

C. Marschall (A. Marschall's Søn),

Kompagnistræde Nr. 16—18,

anbefaler sig med

solide og smukke opretstaaende Pianoforter.

E. MUNCH,

Juveler, Guld- & Sølvarbeider,

anbefaler sig med Alt til Faget henhørende
til Nutidens billigste Priser.

Nr. 7. Store Kongensgade Nr. 7.

(1ste Juvelerforretning fra Kongens Nytorv.)

Harald A. Galster,

Colonial- og Delicatesshandel,

Sukkerudsalg.

Kaffe, Thee, Kryderier, Ost og Sæber.

Havnegade Nr. 11 (Gammel Holm).

Stort Lager af Guld- og
Sølvtil, smukt og
moderne.

Magnus Nordemann,

Juveler,

Gothersgade Nr. 5,

ligefor Skandinavisk Hotel.

Brillanter og Perler indsættes og tages i Bytte.

Stort Lager af Electro-
Sølv-Piet i alle
Arter.

Kolonialvarehandelen,

68 Vesterbrogade 68,

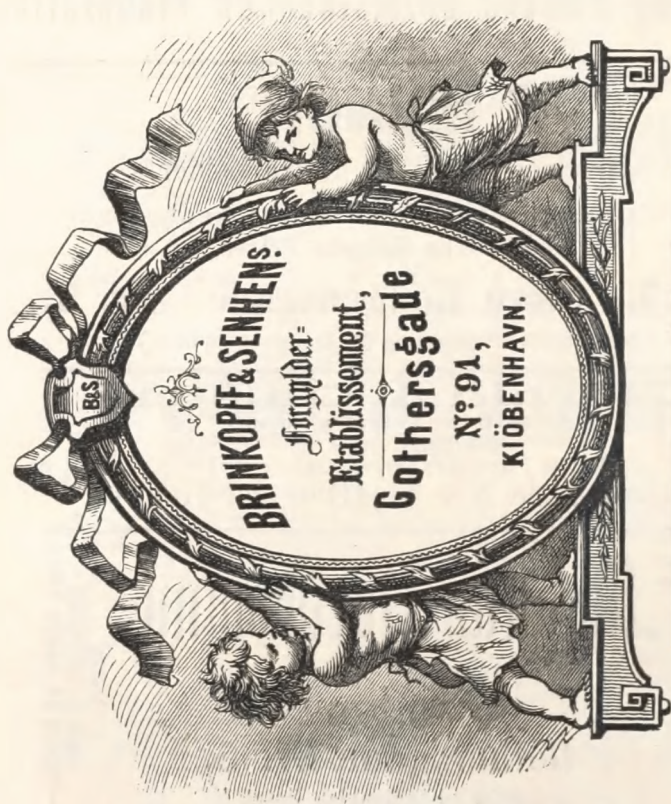
anbefales med udsøgte fortrinlige Varer til billigste Priser.

Ærede Ordres emballeres og sendes til Provindserne.

Vilhelm Nielsen.

Anbefaler
det største
Udvalg
her paa
Pladsen
af
Forgyldte Pille-
og
Divanspeile,
Blomsterborde
saavel
Nøddetræ
som
Forgyldte,
Stativer til
Urtepotter
samt
Candelabre,

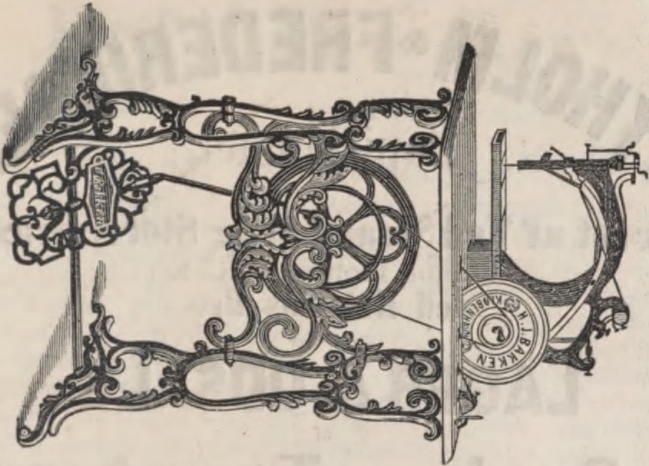
Divanborde,
Stumtjenere,
Uhrkonsoller,
Etagerer,
Gardinstænger
fra
7 Mk.
til
15 Rdlr.
pr. Fag
saavel
Forgyldte
som
Polerede
i
forskjellige
Træsorier
m. m.

Alt i meget stort Udvalg.

Gothersgade Nr. 91, 1ste Sal.

Et meget stort Udvalg af franske Urtepotter.

H. J. Bakken^s

Fabrik af

St=

Maskiner

St. Kongensgade 56

i Stuen,

anbefaler et rigt og vel-
assorteret Udsalg, svarende
til Nutidens Fordringer.

Fleere Hundrede

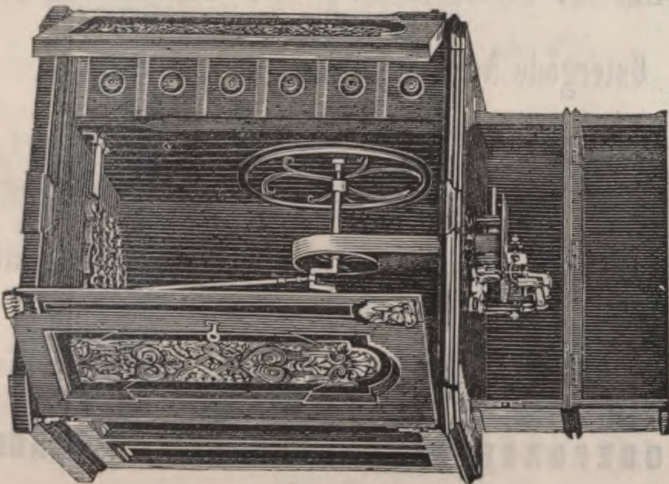
Original-Anbefalinger

ere til Eftersyn.

For Maskinerne garanteres,

Maskinerne havees fra

20 Rdl. til 120 Rdl.

NYHOLM & FREDERIKSEN

Papirhandel,

Hjørnet af Ved Stranden og Størrestrædet,
ligefer Holmens Kirke,
ved Holmens Bro.

LAGER & UDSALG

Papir ^{af} og ^{fra} Tapeter

Silkeborg, Strandmøllen og Ørholms Fabrikker.

L. M. A. Brammer, V. Henrichsen,

Østergade Nr. 20, og Nygade Nr. 3,

Stuen og 1ste Sal.

Stuen.

En gros & en detail.

Billigste Udsalg

af

**PARISER-SILKEBAAND,
BLOMSTER, FJER OG
MODEFORRETNING.**

Billigste Udsalg af

af

**GALANTERIVARER
OG
FRANSKE GULDSAGER.**

For Lidende og Syge.

Bandagist P. Heskier & Co.s

Galvaniske Helbredelses-Klokke

anvendes med Held imod alle **gigtiske og nerveuse Lidelser** (selv ældre Personer kunne opnaae betydelig Bedring), **Asthma, reumatisk Brystsye, Hjertebanken og Sting, Congestioner og Svimmelhed, Tunghorighed og Susen for Ørene. Helbredelses-Klokken** tillader Electricitetens fuldkomne Selvanvendelse i en lindrende, stadig virkende Form og dog i den høieste Grad kraftig, uden at Rystelser eller ubehagelige Følelser fremkomme derved, hvorved den bliver en sand Kilde for Sundhed og Kraft, den formidler hurtig de heftigste Smerter, gjengiver (følelsesløse) uvirksomme Lemmer Liv, levendegjør (opliver) de langsommere Livsfunctioner og meddeler fornyet Energi og Livskraft til Constitutioner, som ere svækkede af forskjellige Aarsager.

Det daglig tiltagende Antal af Helbredelser, frembragte ved den galvaniske Helbredelses-Klokke, ere saa vidt udstrakte og forskjellige, at de paa en vægtig Maade viser hen til Helbredelses-Klokkens Betydning som et virkeligt Helbredelsesmiddel.

Fra Kl. 11—3 træffes vi hver Søgnedag i vor Bopæl, Niels Juelsgade Nr. 4 i Stuen (Gl. Holm).

P. Heskier & Co.

Takskrivelser og anbefalinger.

Undertegnede, der i en Tid af $1\frac{1}{2}$ Aar har lidt af **Sting i venstre Side** (under Hjertet), har derfor benyttet en af d'Hrr. **P. Heskier & Comp.s galvaniske Helbredelses-Klokke**, hvorved jeg i Løbet af en Maaned er bleven fuldstændig helbredet for det nævnte Onde. Jeg kan derfor paa det allerbedste anbefale d'Hrr. **P. Heskier & Co.s Helbredelses-Klokke**.

Kjøbenhavn, den 8de December 1871.

A. P. Holst,

Skrædermester, Klædeboderne 40.

Min Søn der i over 1 Aar har været **tunghorrig**, hvorfor vi har anvendt forskjellige Ting for at afhjælpe dette, men uden Resultat, er nu ved Anvendelsen af d'Hrr. **Bandagist Heskier & Comp.s galvaniske Helbredelses-Klokke** blevet helbredet for det nævnte Onde.

Dette bevidnes med Tak af Undertegnede.

Povelstrup, Breilev Sogn pr. Hjørring, den 2. Januar 1872.

Chr. Jensen Dam.

S. H. JOHNSEN^s

Skomager-Etablissement,

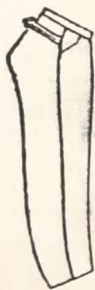
Nicolaigade Nr. 1 i Stuen
tæt ved Østergade.

anbefaler sig med et stort Udvalg af
færdigsyet Herre-, Dame- samt Børnefodtøi.

Bestillinger udføres hurtigt og billigt.

See det Fremstillede paa

Industri-Udstillingen.

C. P. Sørensen & Komp.^s
Skræder-Etablissement,
Stuen og 1ste Sal.

Billigt Udsalg af alle Sorter færdige Herreklæder.
Bestillinger udføres i 1 à 2 Dage.

Stort Udvalg af
franske, engelske, tyske og danske
Stoffer.

9 Store Regnegade 9.

A. W. Milling, Aalborg,
Agentur-, Commissions- & Incassoforretning,

anbefaler sig for

Salg af **svenske & norske** Export-Artikler i samtlige
danske Provindsbyer.

De bedste Referencer haves.

Waldemar de Choen,

Etablissemi for Skomagerarbeide,

(tilkjendt Sølvmedaille i London 1870)

Holmens Canal Nr. 2 (forh. Erichsens Palais) **Kjøbenhavn.**

Nyere og ældre Selskabsdandse.

En enkelt Runddands kan læres paa 1 à 2 private Timer, en Kvadrille paa 1, 2 eller 3 Timer, Menuet 6 à 8 Timer, i Figurant Ruffs Institut, Farvergade Nr. 4 i Stuen, det 1ste Sted fra Raadhuusstræde.

NB. Saa vel enkelte Herrer som Damer samt Partier kunne melde sig hver Dag til samme.

PIERRE CLÉMENT,

Juveleer,

Store Kongensgade 18.

Stort Udvalg af Guld- og Sølvarbeider.

Magasin de bijouterie & d'orfevrerie

en genre antique & moderne.

Hermann N. Petersen^s

Pianoforte-Fabrik,

Niels Juels Gade Nr. 6, Stuen,

tætved Hotel Kongen af Danmark.

Fritz Carl Larsen^r

Skræder-Etablissement,

Norgesgade 5 i Stuen,

anbefales de ærede Reisendes og Publikums Opmærksomhed.

E. MATHIESEN, Skrædermester,

anbefaler sit Udvalg af elegante og moderne Herreklæder saavel af fine Stoffe som simplere. Brugte klæder tages i Bytte.

33.

Møntergade.
Kjøbenhavn,

33.

"Hotel Løven"

ROESKILDE.

Til de ærede Reisende, som ønske at besees
Roeskilde Domkirke samt Omegnen, anbefaler
Undertegnede sit nye istandsatte Hotel, hvis
gode Restauration samt comfortable Localer
bringes i Publikums behagelige Erindring.

Ærbødigst

C. Nielsen,

Hoteleier.

Handske.

Elegante og solide Handske
faaes hos

Johannes N. Schmidt,

Store Kjøbmagergade Nr. 9.

N. C. Petersen,

Skomager,

Gothersgade Nr. 18, Hjør. af Borgergade.

Kjøbenhavn.

Fritz Jensen^s

Frøhandel,

en gros & en detail.

Af den 1ste danske Landmandsforsamling i Kjøbenhavn tilkendt

Hædersdiplom for Markfrø.

Frederiksberggade Nr. 25 i Kjøbenhavn.

Udsalget er op ad Gadedøren.

Pris-Medaljer:
 Stockholm 1851, 1866, 1868.
 London 1851, 1862.
 Malmø 1865.

Mention Honorable:
 Paris 1855.
 London 1862, 1871.
 1:sta Pris i Göteborg 1866, 1871.

G. W. LINDEROTH.

STOCKHOLM

28 Drottninggatan 28.

(Urfabriken grundlagd år 1844.)

Fabrik för Kronometrar, Astronomiska Ur,
 Fick-Ur, Regulatorer, Penduler, Vakt-Kontroll-
 Ur, Torn- och Byggnads-Ur etc.
 Lager af Fick-Ur, Bordpenduler, Vagg-Ur m. m. -

^{Uti}
C. G. Collin^s
Optiska Magasin
 3, Storkyrkobrinken 3, Stockholm.

finnes ständigt lager af

Glasögon, Lorgnetter, Pince-Nez, Teaterkikare, Marinkikare,
 Areometret, Barometrar, Manometrar, Termometrar m. m.
 samt

Optiska, Kemiska, Fysiska och Mekaniska Instrumenter.

A. Stelling,

Nr. 6 Gammeltorv Nr. 6.

Lager af

MALERFARVER OG FARVER-VARER.

Alle Slags Pensler og Broncer.

Fabrik af

Olierevne Farver og Lakfernisser,

samt Lager af

Material- og Drougeri-Varer

en gros & en detail.

KORT OVER KJØBENHAVN,

ved L. Both,

rettet til Juni 1872, kan erholdes i alle Boglader, 'som Følgeblad til „O. Priemes Vejviser” for 12 Sk. Bogladepris hos Dhrr. Chr. Steen & Søn for coul. 5 Mk. Faaes i enhver Boghandel i Danmark, Sverige og Norge, samt hos

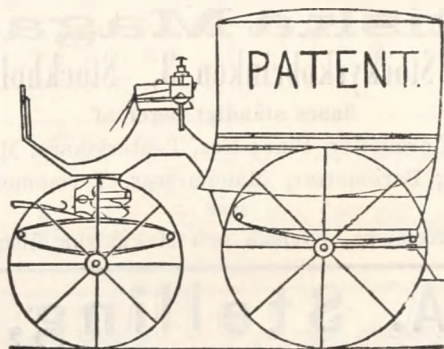
O. Prieme,
Mikkellbryggersgade 9.
Kjøbenhavn.

F. Demants Fabrik & Udsalg,

Frederiksberggade 19, Stuen,
KJØBENHAVN,

anbefales med Alt til Sukkervarefabrikationen henhørende.

Udvalg af nye ele-
gante Vogne.

Char-à-banc
med 2 Calecher.

Vilh. Hansen^s

Vognfabrik,

Studiestræde 12,

nær ved Frue Kirke.

F. P. ROERUP,

Meubelfabrikant,

Nr. 14 Borgergade Nr. 14.

Kjøbenhavn.

Solide Meubler

i de meest brugelig Façons

forefindes

i betydeligt Udvalg

samt

Betræktøier

i moderne Mønstre,

i fine og ordinaire

Qualiteter.

Større og mindre

Speile

i forgylgte, Palisander-,
Mahogni- og Nøddetræes-

Rammer

med

Speilglas

i bedste, middelfine og
ordinaire Varer.

Alt til komplette Meublements

udføres efter Bestilling, forsaavidt det Færdige ikke findes
efter Ønske.

Patentsenge

(med Fjeder- og Krølhaars-Madratter), som kun indtage
 $2\frac{1}{4}$ Alens Længde og som ikke behøves at omredes for
at bruges i deres fulde Længde, findes færdige.

Til Industriudstillingen.

Som passende for Alle anbefales i smukt Udvalg Herre- og Dame-Lænestole, amerikanske og polstrede Gyngestole, Taburetter og Spillestole, Blomsterborde, Syborde, Toilet- og Haandspeile, Pibebrædter, Skamler etc.

Broderier monteres.

Møbelmagasinet 13, Adelgade 13.

J. Manmen.

22 IDON HOLST, 22.
Stor Udstilling, Østergade,

anbefales i franske, engelske, tyske og danske Varer. i Legetøi og Galanteri, passende til enhver Alder, samt Udstyrs- og Køkkenrequisiter i alle Genres.

De saa velbekjendte **Croquet-Spil** haves paa Lager.

Idon Holst.

Østergade 22 (Svaneapotheket).

Ordres til Provindserne besørger prompte og Handlende gives Rabat.

P. V. HØST,
Nr. 12 Ravnsborggade, Nørrebro Nr. 12,

stort Fabrik af

Jernpengeskabe, Patent-Isskabe, Smede-, Gas- & Vandarbeide.

45 C. C. HALBERG 45
Gøthersgade
anbefaler sit Udvalg af smukke og solide
HERRE- & DAMESADLER.

FERSLEW. W. Damp-Chocolade-Fabrik.
UDSALG:
8. Kongens Nytorv 8.

Udkommen er:

Illustreret Lommealmanak
for 1872.

1ste Aargang.

Pris 8 Sk.

Med to Billeder, af „Den nordiske Kunst- og Industri-
udstillingsbygning” og „Det nye kgl. Theater”.

EN VEILEDER

under

Kunst- & Industriudstillingen i Kjøbenhavn 1872.

Faaes i alle Nordens Boglader samt hos Forlæggeren

O. Prieme,

Mikkelsbryggersgade 9.

P. Petersen Langaæ, 47, Klædeboderne 47,

Café, Ølhalle & Restauration

for kolde og varme Anretninger,

saavel for enkelte Personer som for hele Selskaber.

Localet aabent fra Kl. 9 Formiddag.

47. Klædeboderne 47.

P. Petersen Langaæ.

Fuldmægtig Th. Henningsens
Juridisk Skrivestue og Indkassationscontoir,
Vognmagergade Nr. 8 i Stuen,

(aabent fra 9 Morgen til 7 Aften).

Ansøgninger i alle Retninger til de forskjellige Ministerier og Autoriteter, Klager, Contracter, Obligationer, Fuldmagter og Breve skrives Separations- og Skilsmissebevillinger, Alimentationsbidrags Sager, Testamenter, Kongebreve og Næringsbevillinger besørres Bryllupper berigtiges Fordringer og Regninger indenseres. Møder gives i Gjældscommissionen og den offentlige og civile Politiret. Alt bestemt og for en moderat Betaling.

KJØBENHAVN.

E. Kessner.

**Porcellæn-
Maleri.**

**Glas- & Porcellæn-
Handel.**

Bestillinger paa

Kaffe-, Thee-, Bord- & Servantestel,
Dørplader & Navnekopper

udføres smukt, solidt og billigt.

74. Vesterbrogade 74.

(Ved Siden af Apotheke).

GLASVAROR

af Reymyre (i Sverige) Glasbrukstillverkning, hvarpå profver förefinnas på utställningen i Köpenhamn, försäljas genom unterteknade, brukets kommissionärer

J. P. Åkerholm & Co.,
Stockholm.

Glas- och Porslinsmagasin i
 f. d. Bergstrahlska huset vid Munkbron.

BRAND- OG LIVSFORSIKKRINGS-
AKTIE-SELSKABET

“S V E A”

afslutter Forsikringer til **billige** og **faste** Præmier.
Tarif for Livsforsikringer udleveres og nærmere
Oplysninger meddeles af

M. Levy,
Kontrollkommitteret.

Fritsche & Comp.,
Forretningsfører.
Kontor: Amaliegade 15.

BRAND- OG LIVSFORSIKKRINGS-
AKTIE-SELSKABET

“S V E A”

tegner

Forsikkring mod Ildsvaade paa Udstillingsgjenstande i

Industriudstillings-Hovedbygningen

til $\frac{3}{4}$ pCt.

Fritsche & Comp.,
Amaliegade 15.

GUILLETMOT & WEYLANDT, **STOCKHOLM, i Stortorget 1,** **BANK, DISKONT & INKASSO,**

diskontera Vexlar, utlemna lån mot hypothek, bevilja Bruksförlag, Kassa-krediter och Krediter att begämnas medelst 3 månaders Vexlar.
Emottaga penningar på **Depositions-** och **Upp-** och **Afskrifningsräkning** mot räntegodtgörelse enligt öfverenskommelse.

Räntetot:

5	%	på	180	dagars	uppsägning.	4	%	på	30	dagars	uppsägning.	3	%	på	8	dagars	uppsägning.
4	1/2	"	90	"	"	3	1/2	"	14	"	"	2	1/2	"	4	"	"

Ombesörja remisser till och trasseringar på utlandet samt verkställa likvider på främmande platser.
Köpa och **försälja Obligationer** och **Aktier**.

Utbetala domicilerade Vexlar med räntegodtgörelse för på förhand insände medel.

Utfärda Postremissvexlar löpande med ränta, hvilka inlösas vid anfordran i landsorternas flesta Bankkontor.

Besörja Sjö och **Brandförsäkringar**.

Köpa och **försälja** dagligen Vexlar på *Amerika, Amsterdam, Berlin, Christiania, Frankfurt a. M., Hamburg, Kopenhamn, London, Paris, St Petersburg* och *Wien*, äfvensom *Preussiska Thalersedlar* och andra *Myntsorter*.

Utfärda Resekrediter och **Anvisningar**, betalbara på Verldens förnämsta platser och badorter.

På **P. A. Norstedt & Söners** förlag är under utgifvende:

Ny godtköpsupplaga af
Esaias Tegnér's Samlade Skrifter.

Heft 1—6 äro utkomna.

Arbetet utkommer komplett i 10 häften och kostar

för subskribenter 9 Rdr. Rmt.

*Dessutom erhålla subskribenter gratis ett efter hittills ej
 använt original utfördt*

porträtt af Författaren,

*lithografieradt af Herrar Tegner & Kittendorff
 i Kjøbenhavn.*

På samma förlag har nyss utkommit:

Internationela Utställningen i London 1871.

Redogörelse af svenska utställningskomiténs ombud

Fr. Dardel och C. F. Lundström.

3ne häften, pris 2. 25 öre

Ny Illustrerad Tidning.

1872 (8de årgången).

Utgifves i Stockholm en gång i veckan.

Redaktör **Harald Wieselgren.**

Prenumerationspris för helt år 12 Rdr.; för halft år 6 Rdr.
 50 öre; för 3 månader 3 Rdr. 50 öre; postförvaltare
 arvode oberäknadt.

VIVE LA' CONCURANCE!!!
 STOR
 CONTANT
 Omsætning.

I Udstillingstiden

udsælger

GOTTLIEB BONNESEN

Røde & hvide Bordeauxvine pr. Oxhft. & Boutl.
 Røde & hvide Oportovine . pr. Pibe & Boutl.
 Pale & golden Sherryvine . pr. Pibe & Boutl.
 Rhinskvine pr. Ohm & Boutl.
 Champagnevine pr. Kurv & Boutl.
 Charente-Cognac paa større og mindre Foust. & Boutl.

Alt udsælges pr. Contant til
meget nedsatte Priser.

Garanti.

Varerne ere beliggende paa Toldboden,
 hvorfra de kan erholdes,

samt i mit Viin-Oplag:

Hj. af Viingaardstræde og Skvaldergade.

Kjøbenhavns billigste Udsalg
af **F O D T Ø I** er
52. Gothersgade 52.
C. Rasmussen & Co.
Handlende gives Rabat.

Nysølv-Fabrikant

F. Hinrichsen^s

Fabrik og Udsalg
en gros & en
detail. 22 Dronningens Tvergade 22 ved Store
Kongensgade.

af alle til

Nysølvfabrikationen

henhørende Artikler saasom:

Søletøisbeslag i alle Fagons.
Hele Vandkapper, af masivt Nysølv
Kubbelkjæder, eller Messing.
Søletøisvaaben og Zirater.
Vognbeslag
Vognreh. Knapper og Lister etc.
Livréknapper, Spænder etc. etc.
Forenings-Emblemer, Fanespidsr.

Presenteer- og Brødbakker.
Platdemenager.
Bord- og Viinstel.
Flaske- og Glasbakker.
Arm- og andre Stager.
Kaffe- og Theestel.
kuvertsager, Skeer etc. etc.

samt

prima Nikkel, Nysølv i Barrer, Traad, Plade, Slaglod,
uforfalsket Metal, Guld FERNIS.

Mule & Carlson.

Smaa Figurer efter Thorvaldsen i Callipaste.

6

Store Strandstræde

6

ligeved Kongens Nytorv.

I K. Schønbergs Boglade, Kronprindsensgade 2, faaes:

Norden som fristat.

Några ord i frågan om de söndrade nordiska
folkgränarnes sammanslutning.

Pris: 32 Sk.

8 St. Kongensgade 8
(tæt ved Kongens Nytorv).

C. M. Albeck^s

Bog-, Kunst- og Papirhandel.

Reisebøger og Kort.

Brevpapir og Konvoluter,

stempler i Farvetryk.

ELEGANT BREVPAPIR

med Guld-, Sølv- og farvet Snit.

Billigt Postpapir,

hvidt, stribet Oktavpost. $\frac{1}{4}$ Riis (120 Ark i Omslag) 40 Sk.

Fotografier i stort Udvalg,

Hoveddepot for Danmark, Norge og Sverig

for

Friedr. Bruchmanns fotografiske Etablissement

i München og Berlin.

8 St. Kongensgade 8
(tæt ved Kongens Nytorv).

Billige Priser.

Eri ndring

om

Kjøbenhavn.

Billige Priser.

Photographier:

Prospecter og Afbildninger fra

Thorvaldsens Museum.

10,000

smukke Galanterigjenstande

for Damer, Herrer og Børn, som

Præsenter fra Kjøbenhavn,

udsælges til meget billige Priser fra

Kjøbenhavns billigste Galanteriudsalg,

35 Pilestræde 35

(skraaes for Berl. Tid. Contoir)

C.F.C. Jensen.

Billige Priser.

Billige Priser.

For Patienter.

Electriske Apparater, galvaniske Plader samt Øren- og Fingerringe faaes ved **Holmens Kanal Nr. 6, 1ste Sal** (3die Sted fra Kongens Nytorv), fra Kl. 11—1. Da jeg i 20 Aar udelukkende har befattet mig med mine elektriske Apparaters Anvendelse for dertil passende Sygdomme og faaet Guldmedaille for heldige Kure med samme, troer jeg at have indhentet megen Erfaring om disse Apparaters Anvendelse, som jeg er villig til at meddele Enhver, der kjøber dem; Øiensmerte hæves paa omtrent en halv Time, og en begyndende graa Stær standses i sin Udvikling.

H. C. Arentzen.

Den kgl. Skydebane.

CHR. HANSEN^s

Restauration.

Servering à la Carte og per Couvert.

Vesterbrogade 59.

AD. GOECKER,

Nr. 5 Tordenskjoldsgade Nr. 5

Kjøbenhavn,

anbefaler sit Lager

EN GROS & EN DETAIL

Fotografiske Artikler,

som:

Chemikalier, Cartons, Albuminpapirer, Rammer og samtlige
Utensilier etc. etc.

Eneste Depot af:

Dr. Schippangs Moment-Collodium,
Engelsk Patent-Collodium,
Universal-Brillant-Collodium,
H. Anschützs Patent-Albuminpapirer og
Marseille-Albuminpapir.

Chemisk-techniske

Farveri Artikler

hvoraf især fremhæves:

Anilinfarver, Tinsalt. Persio etc.

I fortrinlig Kvalitet.

En gros Udsalg af alle Sorter

Couleurte Glandspapirer og Silkepapirer,

Egte italienske Macaroni og Nudler.

Eneste Depot

af

ægte Eau de Cologne

fra den ældste Destillateur i Cøln,

Johann Maria Farina, Jülichs Platz Nr. 2.

Stephan a' Porta & Co

Kongens Nytorv Nr. 17

(Hjørnet af Lille Kongensgade),

anbefale deres

Conditori og Cafè,

hvori holdes

foruden de danske Aviser

de meest søgte

Svenske,

Norske,

Tydske,

Franske,

Engelske

og flere udenlandske Blade.

François Petitgas,

Chapelier français,
St. Kjøbmagergade 5.
COPENHAGUE.

HATTEFABRIK,
stort
Udvalg
efter de
moderneste
Façons.

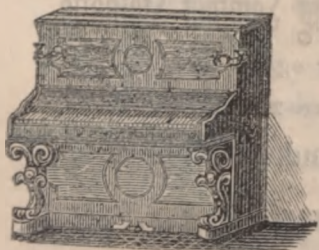
anbefaler
sit
Etablissement
til
det ærede
Publikum.

*Assortiment complet de tous les articles de chapellerie moderne.
Modes les plus nouvelles. Fabrique locale et Importation de Paris.*

J. H. Ehlert's

Pianofortefabrik & Magasin,
Vestervoldgade 115,
Hjørnet af Ny Kongensgade

anbefales med
opretstaaende
Pianoer

efter
de nyeste franske Constructioner.

FRA DEN STØRSTE FABRIK I DANMARK AF PØLSER

anbefales til Forhandling

Brunsviger-
Luxemburger-
Cervalat- (kogte røgede)
Spege-

PØLSER

12

Edmund Bertelsen,
Lille Torvegade
Christianshavn.

12

Ludvig Hybel^s

Herrehatte-Etablissement,

15. Grønnegade 15.

Stort Udvalg af elegante

Silke- og Filthatte samt Kork- og Sommer-Stofhatte,

i flere forskjellige Farver og Façons.

Alt til de billigste Priser.

Reparationer udføres smukt og billigt.

15. Grønnegade 15.

Hendes Majestæt Dronningens
Hofskræderinde

anbefaler sig med Alt til Faget henhørende.

Johanne Westermann,
Graabrødretorv 10. 2. Sal.

GENERALAGENTUR & LAGER

af

Arnoll Brothers

Prima Phospho-Peru-Guano.

GENERALAGENTUR & LAGER

af

LA PLATA KJØD-EXTRACT

(Liebigs Extractum caires).

Lager af samtlige Sorter

FODERKAGER.

Adolph C. Levysohn.

CHR. A. MERKEL,

Nr. 12 Glarmester & Forgylde, Nr. 12
Myntergade

Filialudsalg: Vimmelskafte 34.

Udsalg af

Speile, Skilderier, forgylde Lister og Gardinstænger.
Fotografi-, Kabinets- og ovale Rammer i alle Størrelser
samt Lomme- og Haandspeile.

Alt til billigste Priser.

Kjøbenhavns **billigste** Forretning
for

Rullegardiner & Persiener

en Gros & en detail
er i

Store Kongensgade 15.

Et Lager af flere 1000 Fag forendes i smagfulde Dessins til her paa Pladsen ukjendte billige Priser.
NB. Alt af prima Kvalitet.

Carl Duhl.

J. J. KASTRUP

Lille Strandstræde

N° 18
KJØBENHAVN.

FABRIK

og

UDSALG

af

Decimal-

og

Diskvægte,

Kreatur-,

Korn-

og

Vognvægte.

A. & W. JACOBSEN
Galanteri- og Udstyrshandel,

Lager af

Lamper, Gas- og Lysekroner,
CHRYSTAL- OG GLASVARER,

Parfumerier m. m.,

Spisestel,

Lakerede, pletterede og broncerede Varer,

Lædervarer m. m.

52 Østergade 52

Kjøbenhavn.

*Dépôt for Vieille Montagne Zinkværker i Belgien o. a. St.
Agentur for Jernværket "Société anonyme de Schlesien"*

LEMVIGH & Co

Niels Juelsgade 5, Kjøbenhavn.

Lager af

Zinkplader til Tagdækning og Skibsforhudning.

Zink i Blokke, Bolte, Traad og Søm.

Zinkhvidt i alle Kvaliteter.

SILICAT.

Messing i Plader, Rør og Traad. Galvaniserede Jernplader og Traad.

Bly i Blokke og Rør. Fortinnede Blikplader.

Gas- og Vandledningsrør samt Fittings.

Efter Bestilling leveres:

Jernbjælker, Jern-Tagconstructioner, Jernbaneskiner etc. etc.

M. S. TETENS'
COLONIAL & DELICATESSE-HANDEL

samt

Svampe Lager

en gros & en detail

anbefales,

Store Kongensgade Nr. 43.

Snedker **Aug. Hansen^s** Møbel-Oplag
Nr. 7 Nørregade Nr. 7

(skraaes for Indgangen til Frue Kirke)

anbefaler sig med særdeles solide og smukke Møbler i flere Træsarter, saasom: Mahogni og Nøddetræs Sekretærer, Chiffonnierer, Piedestaler, Buffetter, Kommoder, Servanter, Consolskabe, Pille-, Divan-, Toilet-, Haand- og Lommespeile, Chaiselongue, Sove- og andre Sophaer, Puff, Læne-, Gyng-, Dame- og Flugtstole samt mange forskellige andre Stole. Spise-, Spille-, Divan-, Frokost- og Syeborde. Dobbelte og enkelte Senge. Alle Slags Hø- og Fjeder madratter. Dobbelte og enkelte Klædeskabe i alle Façons m. m. Alt til meget billige Priser og for Soliditet indestaaes og Indpakning besørges. Bestillinger modtages og expederes hurtig.

Orgel-Harmoniums,

Harmonikaer i stort Udvalg, **Spilledaaser,**

Musik-Albums,

Legetøi med Musik for Børn.

Petersen & Steenstrup,

Lille Kongensgade 40, ved Nikolai Taarn.

Skrædder

83 A. C. KROLL. 83
Gothersgade

Stort og smukt Lager af færdigsyede Herreklæder fra det simpleste til det fineste og eleganteste, til de billigste Priser samt et meget stort Lager af alle mulige Stoffer, hvoraf Bestillinger expederes proport og nøjagtigt i en a to Dage.

O. C. Jepsen^s
Conditori

Nr. 50 Vesterbrogade Nr. 50
anbefales i Publikums behagelige Erindring.

O. Christensens Lager af Uhre.

Lommeuhre for Damer og Herrer i Sølv og Guld, Taffeluhre, Skilderiuhre, Skibsuhr, Vækkeuhre, ægte Talmiuhrkjæder, Uhrnøgler, Charivari m. m., som Alt sælges til billigste Priser.

Nr. 13. Pilestræde Nr. 13.

6te Sted fra Østergade.

Reparationer udføres hurtigt og billigt.

Danske Kaste Handske-Symaskiner,
(Patent)

fra Opfinderen H. P. HENRIKSEN i Kjøbenhavn,
ere de eneste Maskiner til Handskesyning, der har vundet
Anerkjendelse i Europa og Amerika.

Tillige anbefales en

Ny Maskine (Patent) for Stik-Handsker.

Fabrik og Udsalg:

Store Strandstræde 6.

98 I ADELGADE 98

er det store Lager af Trætoffer, franske og andre Træsko, Kappesko og Træskostøpler m. m. Al mulig Trætøihandel, Bødder-, Børstenbinder- og Dreier- samt Sigtemagerarbejde, gode, solide Havebænke og Stole i alle Størrelser, passende til Lysthuse og Gravsteder; alle mulige Sorter Legetøi, passende til mindre og større Børn.

98. Alt i Adelgade 98.

P. Kristiansen,
Trætoffelmager og Detailhandler.

Skrædder I. R. LUND

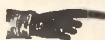
Pariser-Etablissement

Kongens Nytorv 24, Hjørn. af St. Kongensgade
modtager og udfører Skrædderarbejde. Bestilling p. flere Klædninger udf. en Dag.

I. R. LUND, Tailleur.

Se recommande avec tout ce qui concerne son état.

Nr. 24. Place Royal Nr. 24.

 Samme Gade som Udstillingsbygningen.

Vesterbrogade

64

Vesterbrogade

64

SKOMAGERMESTER IVER JENSEN,
64 Vesterbrogade 64,

anbefaler sig med et meget stort Udvalg af

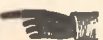
Herre-, Dame- og Børnefodtøi,

samt flere Tusinde Par

Galoscher, Filtsko og Saaler.

Hvad ikke forefindes færdigt, expederes paa faa Timer.

Alt udføres elegant, smukt og billigt.

 Samme Gade som Udstillingsbygningen.

25 Frederiksberggade 25

forefindes

**Et velforsynet Frokostbord,
Viinstue & Ølhalle,**

A. Nielsen.

25 Frederiksberggade 25.

Skandinavisk Engagerings Bureau för Industri män,
adresse Kristianstad (skaane), rekommendert af de fleste svenske blade,
anviser dyktige Industri arbejdere til D'Hrr. Fabrikanter og Mestre,
tilligemed beskæftelse till alle slags

Industriarbejdere.

Breve franco.

Smukke Damestøvler

fra 10 Mk., med høje Hæle fra 13 Mk., Morgensko, Safianssko
fra 5 Mk., for Herrer fra 7 Mk., Dandsesko fra 4 Mk.,

Børnestøvler fra 3 Mk. sælges i

Kompagnistræde 5 hos Bentzen.

Fra det nye

Uhr - Etablissement,

Store Regnegade 9,

anbefales alle Sorter nye Uhre til Nutidens billigste Priser.

Brugte Uhre tages i Bytte.

Reparationer udføres med Akkuratesse.

F. Christiansen.

Lampe-Udsalget

58 Lille Kjøbmagergade 58

anbefales.

Holger Kjølstad.

Tillige anbefales et stort Udvalg

af forfærdiget **Messing-** og **Blikarbeide** i alle Genres.

L. H. Diekmann^s

Skræder-Etablissement,

Nr. 21 St. Kongensgade Nr. 21

anbefaler sig til det ærede Publikum med elegante og billige
Herreklæder, som udføres nøiagtig efter Bestilling.

MARX KOPPEL,

25 Tordenskjoldsgade 25,

Agentur og Commission.

Techniske og chemiske Artikler for Fabrikanter.

GEORG E. HANSEN,

Kgl. Hofphotograph.

Phot. to H. R. H. The Prince of Wales. — Phot. de la Cour de Russie. — Phot. de S. M. Le Roi des Hellènes.

Oliemalede Photographier i Legemsstørrelse.

Photographier

efter

Thorvaldsens Værker.

61 Bredgade (Norgesgade) 61.

Blikkenslager, Gas- og Vandmester

J. Irgens & Søn,

Etablissement **Skindergade Nr. 18,** Kjøbenhavn.

Fabrik for

Nysølv-, Kobber-, Messing-, Zink-, fortinnet og galvaniseret
Jern-Arbeide.

Badeapparater, Servanter, Lamper m. m. (Patent),
Brød- og Kageskeer, Kaffe-, Sukker- og Thedaaser.

SKOVFLASKER

(Patent)

til at skille ad, hvorved de fuldkommen kan renses indvendig.

Closetter og Latrintønder

med Patent lufttæt Lukke etc.

En rædselsfuld Ulykke

er det vel strengt taget ikke om en Dilettantforestilling lader en Deel tilbage at ønske med Hensyn til en komplet og korrekt Scenesætning, men efterat Kjøbenhavn nu er i Besiddelse af et „Dramatist Bureau“, hvor man for en billig Benge kan faae „Alt“, hvad der udfordres til en anstændig mise en scene, kan det vanstelig tilgives, naar denne ikke er som den burde være.

„Kjøbenhavns dramatiske Bureau“

befatter sig med Ordningen af alle med Privatforestillinger forbundne Arrangements og sælger og udleier til den Ende: Stuetheatre og enkelte Dekorationer, Afstrifter af utrykte Skuespil, Musikalier til alle offentlig opførte Stykker, arrangerede saavel for Claveer som for Orkester, Kostumer, Skjæg, Parykker, Refvisiter o. s. v., Prologer, Epiloger, Festspl, Sange etc. besørger forfattede og Instruction og og al anden Veiledning gives mod et blilligt Honorar o. s. v. o. s. v.

„Kjøbenhavns dramatiske Bureau“ er den eneste Institution af denne Art i hele Norden og Enhver, der har Noget med Arrangementet af en privat Forestilling, saavel i Kjøbenhavn som i Provindserne, at gjøre, bør derfor ubetinget strax at sætte sig i Rapport med Bureauet, der har Lokale i

Klareboderne Nr. 4.

Bestyreren, Redaktør Sørensen, træffes i Reglen imellem 3—6 Eftermiddag i Bureauet. — Ufrankerede Breve modtages ikke.

Carl f. Hammer,

Glas- & Porcellainshandel,

29. Nørrebrogade 29.

Alt til Glas- &
handel henbørende
stort Udvalg og til
saavel i fine som ord.
Beværtninger, Præsenter

Porcellains-
anbefales i meget
de billigste Priser,
Varer til Forhandlere,
og Husholdningsbrug.

Bayerkruus 10 Sk.

Osteklokke 3 Mk.

Spisestel, hvide, 6 Pers., 5 Rd. 4 Mk. — Spisestel, hvide, 12 Pers.,
10 Rd. 3 Mk. — Spisestel, kul., 6 Pers., 8 Rd. 4 Mk. — Spisestel,
kul., 12 Pers., 16 Rd. 3 Mk. — Servantestel, hvide, 3 Mk. 12 Sk. —
Servantestel, kul., 8 Mk. — Servantestel, fine hvide dobb. glass. 9 Mk.
— Servantestel, fine kul. dobb. glass., 12 Mk.

Lamper, Kupler, Glas, Brændere til Fabrikpriis.

Voxdugs- og Rullegardins-Fabrikant

J. F. KRAUSE

Lager og Udsalg 22 Amagertorv 22 Hjørnet af
en gros & en detail af alle til Store Helliggeiststræde

VOXDUGFABRIKATIONEN

henhørende **Artikler**, saasom

Regnfrakker og Regnslag.
Gummigaloseher og russiske Gummi-
støvler, kantede med Pelsværk.
Tasker i stort Udvalg, Dametasker,
Skoletasker, Reisetasker.
Tornystre. Toilet-Etuier.
Manschetter, lakerede.
Regnhætter, Badehætter.
Kaskjetskygger og Kaskjetremme.

Bordvoxdug i forskj. Mønstre og Breder.
Gulvvoxdug i flere Qualiteter.
Spisebords- og Divantæpper, afpass.
Amerikansk Saffian til Meubelbetræk.
Hospitalstøi (Sengevoxdug).
Regntøi, sort og guult. Pakvoxdug etc.
Persienser, Jalousier.
Cocusmaatter og Cocustæpper.
Lampebakker, Plateaux etc. etc.

samt Rullegardiner i nye og smagfulde Mønstre.

Lakerede Presenteer- og Brødbakker, Nysølvsgjenstande.

Gummi- og Guttapercha-Artikler.

